

מצוות חיבת הארץ

ארץ
אשר
עיני
ה'
אלקיד
בה

הלכות ומנהגי
מצוות חיבת הארץ
עם סיפורים והנהגות
גדולי ישראל

ארץ
אשר
עיני
ה'
אלקיד
בה

מצוות חיבת הארץ

הלכות ומנהגי
מצוות חיבת הארץ
עם סיפורים והנהגות
גדולי ישראל

”ראה מה חיבה חכב הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל, ששקולה כנגד
כל הבריות שברא בעולמו” (ילקוט שמעוני פר' עקב רמז תתס).

חורף - תשפ"ג
קרית אתא

**כל הזכויות שמורות
ליהודה טאוב
קרית אתא**

**הערות והארות תתקבלנה בשמחה
לפרטים והזמנות: 055-6785647
8436092@gmail.com
www.kol-toda.co.il**

**ניתן לשמוע שיעורים מאת המחבר
בנושא ההודיה לה'
בקו הטלפון קול תודה
בתוך מאגר קול הלשון
לגברים: 03-6171190
לנשים: 03-6171180**

**לשיעורים בנושא ארץ ישראל
03-6171190 שלוחה 7.
או בחיפוש במאגר קול הלשון
הרב יהודה טאוב**

עימוד כריכה ושערים

קטת
עימוד וניצוב

050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

ספרי ארץ ישראל

יצא לאור בסדרה:

בית ראובן – השמחה וההודיה בקנית בית בארץ ישראל

ונטעתם – מצוות נטיעת אילנות בארץ ישראל

לכו נרננה – תורת התשובה והנאולה של ארץ ישראל

בעז"ה עתיד לצאת לאור:

דיבת הארץ – הלכות והנהגות איסור דיבה על ארץ ישראל

סיפורי ארץ ישראל – גדולי ישראל וחיבתם לארץ ישראל

הרב אביגדור יחזקאל נבנצל שליט"א רב בירושלים העתיקה תובב"א

HaRav Avigdor Nebenzahl .

הרב אביגדור יחזקאל נבנצל

רב בירושלים העתיקה תובב"א
מח"ס ביצחק יקרא
מציון סכלל יופי
שיחות לחמישה חומשי תורה ומועדים

בס"ד

לכל אחינו בני ישראל שיחיו לאורך ימים טובים אמון.

שמח אני להמליץ טוב על הספר העוסק בבנין ארץ ישראל.

יזכה המחבר שליט"א וכל הלומדים וכל אחד

לראות בבנין כל ארץ ישראל

ובגאולה השלימה במהרה בימינו אמון

צעיר הלוויים

הרב אביגדור נבנצל

אני אהבתי את הספר הזה
הוא מאד מאד טוב
אני ממליץ עליו לכל מי
הוא רוצה ללמוד
על התורה
אביגדור נבנצל

הרב יעקב שכנזי שליט"א
 רב ומו"צ בעד"ח הספרדית

Ya'acov Sheknazi
 Rav Moreh Tzedek
 Ezra 2 St. Jerusalem tel. 02-3400920

יעקב שכנזי
 רב ומו"צ
 כנעיה החרדית הספרדית
 ירושלים דואר 92-3400920

ג"כ ד' שבט תש"פ

צברו דרכה

בואו ונצטק אלהי להר"ץ יהודה שאה שליט"א
 שמארה אמתו על מצוה שלא שאה את אלה
 היא מצוה קטנה כיצד קאלץ
 המהר בחטא קיבץ כסאיו גזרנו, מראשונים
 ואלמונים המהירות באמת בית בארץ ושהו
 וקרא לשהו הקהיר בסם "בית ראובן"
 ובאמת חזיון שאנשה לא שמה לך
 אמנה יקרה כל וקונם יורה וליא מכוונם
 לשם מצוה, וצד חבל, כי לקבל מצוה צד
 לא פסדו וכאשר רק פלם אתה בחיים
 חוב פני אדם קונם את צורתם.
 לכן בואו ונצטק אלהי לחתור שטורה על
 כן והר"י שניכה לעלה נח הוא לקפה
 כל יא חיינו אמן.

ביתא באלמחא

הרב יעקב ישראל לוגסי שליט"א
ראש כולל כתר שלמה ירושלים

302

מקום יבא אביר האקור והוא
קני-היה ביה, ובה לשון הנה
בהקמה אלהים-אלהים: אלה
אמר ובא: בין ונאץ כרם, למחיים
בקנסי לנה אמה. זכר
ואם בוליא יביןן ביה יהודה
טאוב שלי"א סט צרף בטורלם
דייזט מנה טא קנה-היה
היה, והלמה בנה היה לקניא
היה בלעז והיה רשע ירון
למ הנה, ובה היה גיהנום
זלם טא הלעם.

הרב חיים שלמה דיסקין שליט"א

רב העיר קרית אתא

רח' העצמאות 8 קרית אתא
טל: 04-8440441

חיים שלמה דיסקין
רב העיר קרית אתא

פס"ד: כ"ב בסבת תש"פ

כבוד הרב יהודה שיח' טאוב

שמחתי לראות את החיבור הנאה שערכת הנקרא בשם "בית ראובן". על מעלת בניית בית והשמחה שכתמכת הבית בארץ ישראל.

בכרת ההשקעה הרבה בערכי הנשאים, הן במקורות והן במנהגים שבסעודת "חונכת הבית".

יזעו כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל מאז אברהם אבינו, כשהקב"ה אמר לו "לרעך נתתי את הארץ הזאת" ואברהם יכול היה לדרוש את חכרון מתוקף בעלותו ובכ"ז ביקש לרכוש את הארץ בכסף מלא, כפי שאמר "גר ותושב אנכי עמכם".

אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין. כלומר למרות היותי בעלים על הארץ, אני מבקש לקנות את החלקה בלסף, והסיבה לכך כי הבעלות הכללית היא רק כבעלות של מלך על מדינתו, אך אברהם רצה לזכות גם בבעלות פרטית על השטח של מערת המכפלה.

כך למרות שארץ ישראל שייכת לכל אחד מעם ישראל, וגם כשהיינו פזורים בכל קצווי תבל אמרנו בתפילה "מפני חטאינו גלינו מארצנו", הארץ היא שלנו גם אם אנו בחו"ל, בכל זאת מצוה היא (לדעת כו"כ מהפוסקים) לרכוש בית בארץ ישראל.

ע"כ נהנתי לראות את ספרך שערך בסוב טעם, בתקוה שהלומדים את הנושא לאשאו יזכו גם לקיים את המצווה, שבחרנו קשה היא לרבים.

שמחתי גם לראות שהספר נקרא בשם "בית ראובן" ע"ש הבחור הקר ראובן זאב ד"ר בר' עזרא ישראל שיח' אוספסלד, שנפטר לפני שנה ולא זכה להקים בית בישראל.

מתוך הכרת אשית של שיחות רבות איתו אני יכול להעיד כי היה אדם ישר דרך, אמיתי, ירא שמיים באמת, קיבל יסורים באהבה ולא התאונן כלל על מצבו, הקפיד ללמד זכות על כל אחד וח"ו לא להוציא מפיו דבר שלילי על אחר.

יהי הלימוד בספר "בית ראובן" לזכרו, ויהיה מליץ זשר על כל מכריז.

הרב חיים שלמה דיסקין
רב העיר
קרית - אתא

הרב שמעון ליפשיץ שליט"א

רב ומו"צ קהילת "בני הישיבות" קרית אתא

אברהם שמעון ליפשיץ

הקונה בית בארץ ישראל

איתא בשו"ע או"ח סי' ס' סעי' ד' "י"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה".

וכתב המ"ב שם "ואם לא כיון לצאת י"ח בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה. ודע דכתב הח"א בכלל ס"ח דמה דמצרכינן ליה לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש לתלות שעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה כגון בתקיעה שהיתה להתלמד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדו', אבל אם קורא ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר תפילה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכיון עכ"ל, ור"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא אבל בסתמא בודאי לא יצא, וכ"ז לענין דיעבד אבל לכתחילה ודאי צריך לזהר לכיון קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה".

עוד כתב המ"ב שם "ולמצוה מן המובחר כו"ע מודים דצריך כונה כדאיתא בנדרים ראב"צ אומר עשה דברים לשם פועלם ונאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה".

נמצינו למידים דלכו"ע מצוה לקיים המצוות בכונה לקיים ציווי ד', ולמ"ד מצוות צ"כ הוא לעיכובא, עכ"פ במצ" וות שלא מוכח לפי הענין שעשייתו לשם מצוה, והנה הדר בא"י וקונה בית בא"י ודאי לא מוכח מעשייתו דכונתו לשם מצוה דוקא, וכי גוי לא קונה בית, וא"כ נמצא למאי דקיי"ל שמצוות צ"כ, הכונה בענין זה מעכבת במצוה.

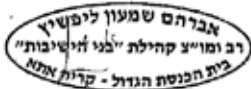
ולא רחוק בניני לאמר, דבענין זה של הקונה בית בא"י, אפשר שלכו"ע סתמא דאנישי לא מקיימים המצוה אם אין הם מודעים אליה, דכיון שאצל רבים שכוחה ועוובה מצוה זו, ואין היא בתודעת האדם כלל, נמצא שהדר בא"י וקונה בה בית, שייך שהוא בגדר מתעסק ביחס למצות יישוב א"י, והמתעסק לכו"ע לא יצא, עיין רש"י ברכות יג. ד"ה בקורא להגיה, וברשב"א ותלמידי רב"י שם, ואכמ"ל.

ומעתה כמה צריך להזיק טובה להגאון הר"ר יהודה טאוב שליט"א שהתעורר לעורר בדבר מצות יישוב א"י להיות מודעים אליה וערניים כלפיה שלא נסיה דעת ממנה, והיא לכו"ע מצוה רבה כדאיתא בגיטין ח: שהתירו אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה דאורייתא בשבת משום מצות יישוב א"י, מה שלא התירו בשאר מצוות ואפילו משום מצות מילה, יעויין תוס' שם ואכמ"ל.

ובפרט הבא לקנות בית בא"י שהוא מעשה רב וחשוב, ולא מזדמן לאדם פעמים רבות במשך החיים, ודאי וודאי שחשוב לזכור ולכין לקיים מצוה גדולה זו, ויקדש האדם עי"ז את מעשיו וביתו, וכדאיתא בספרים הקדושים לרוב.

ואסיים בברכה למחבר שליט"א שיוסיף לחבר ולהוציא לאור עוד הרבה ספרים מועילים ללימוד התורה וקיומה, ולקיים המצוות מתוך ריבוי דעת ושמחה.

בברכה א.ש.ל.

הרב אליהו דיסקין שליט"א

מחבר הספר נחל - אליהו עה"ת והמועדים

ארזי הבירה ירושלים

בס"ד

יום השלישי בשבת לסדר תזו"מ י"ב למט-מונים תש"פ לפ"ק

לידידי עוז ממצדיקי הרבים ככוכבים, הרה"ג יהודא טאוב שליט"א.

שמחתי ויגל לבי, בראותו פרי עמלך שהעלית עלי ספר ליקוטים יקרים, כוהר הרקיע מזהירים, נופך וספירים, כשמש מאירים, מדברי חכמינו ז"ל, ומדברי רבותינו הראשונים ז"ל חכמי הדורות, המקיף כל העניינים של בנין וקנין בית דירה בארץ ישראל, בהלכה ובאגדה ובמחשבה, אשר שמו יקרנו בשם "בית ראובן".

עוד הרחבת מאד בענין קיום מצוה זו בשמחה מתוך שבח והודאה להשי"ת, והשמחה בו ובטובתו כיד ה' הטובה עליך.

ואכן זו מעלה עצומה בכל המצוות כולן, וכדברי הרמב"ם ז"ל סוף הלכות לולב, וז"ל: "הש"מחה שישמח האדם בעשיית המצווה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא".

וכמו שהעיד בספר "חרדים" על קדוש ה' האריז"ל, שגילה על עצמו שכל ההשגות שזכה עליהן היה בזכות השמחה הגדולה והעצומה שהיתה לו בכל מעשה של מצוה.

ואם בכל המצוות כך, הרי במיוחד במצוה חביבה זו של "ישוב ארץ ישראל", שהרי כל סדר ההגדה של פסח מיוסד על הפרשה של "מקרא ביכורים", שכל ענינה הכרת הטוב והשבח והודאה להשי"ת על ארץ ישראל וטובתה.

וכן בברכת המזון יש ברכה שלימה, שהיא שבח והודאה על "ארץ ישראל" וגם כל עיקר ההודאה בברכת המזון כלשון הכתוב בתורה הוא: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך - על הארץ הטובה אשר נתן לך".

ואני יודע ועד על הגאון המחבר שליט"א, שתוכו רצוף אהבת ה' ושמחה בו ובקיום מצותו באהבה, וחזקה על דברים היוצאין מלב טהור שיכנסו אל הלב, והלואי שזוכה כולנו לידבק בה' ובתורתו ולשמוח במצותיו תמיד.

הכותב לכבוד המחבר שליט"א

ידידו המוקירו ברום ערכו

אליהו דיסקין בעיה"ק ירושלים ת"ו

תוכן ענינים

כל עמוד הלכה/הנהגה מלווה בעמוד סיפור הממחיש את הדברים.

יד	הקדמה
מז	פרק א - מקורות המצווה
יח	מקורות נוספים - א
כ	מקורות נוספים - ב
כב	תשוקתם של האבות
כד	חטא המרגלים
כו	פרק ב - טעם המצווה
כח	דבקות בעולם הבא
ל	חיבור עם ישראל לקב"ה
לב	כיצד מחנכים לאהבה
לד	הדרך לזכות למעלות הארץ
לו	פרק ג - גדרי המצווה
לז	בגדר אהבה
לה	שכר המצווה - גאולה
מ	פרק ד - הלכות ומנהגים
מב	להתבונן במעלותיה
מד	לנשק אדמתה
מו	לעלות לא"י בתשוקה גדולה
מח	ואת עפרה יחוננו
נ	איסור הוצאת דיבתה
נב	להשתדל שלא יבוא לידי גנות
נד	לסייע בכנינה
נו	לקיים מצוותיה
נה	נופים בחו"ל
ס	לאהוב את אנשי ארץ ישראל
סב	ביקור בארץ
סד	ללמוד את גבולות הארץ
סו	להרגיש בארמון המלוכה
סח	מסירות נפש בשביל ארץ ישראל
ע	טיול בארץ ישראל
עב	ארבע אמות חדשות

אבילת פירותיה..... עד
 פירות א"י זה ההידור..... עו
 מצוות נמיעת עצים..... עח
 למענת עצים בגופו..... פ
 למענת עץ בידיים..... פב
 הלכות קניית קרקע..... פד
 לקנות בית בא"י..... פו
 שנת שמחה..... פח
 לא למכור בית בא"י..... צ
 ארץ ישראל יפה..... צב
 תפארתה של ארץ ישראל..... צד
 דירה נאה בארץ ישראל..... צו
 כבוד הארץ..... צח
 להודות על הזכות..... ק
 להודות על מעלותיה..... קב
 לדאוג שאחרים יאהבו..... קד
 שירי ארץ חמדה..... קו
 שמחה בישיבה..... קה
 כל יום כחדשה..... קי
 יום שמחה..... קיב
 אהבת היסורים..... קיד
 להתענג מארץ ישראל..... קטז
 לנהוג קדושה באדמתה..... קיח
 לא לעזוב את אדמתה..... קכ
 אי שליטת המזלות בארץ ישראל..... קכב
 הקושי לעזוב את הארץ..... קכד
 לחזור בוריוות..... קכח
 להשתוקק לעלות לארץ..... קל
 להשתוקק להיקבר בארץ..... קלב
 למות בארץ ישראל..... קלד
 להתבונן ביופיה של הארץ..... קלו
 כיסופין לארץ ישראל..... קלח
 שאלו שלום ירושלים..... קמ
 שמחה בבנינה..... קמב

מפתח הסיפורים על גדולי ישראל

לפי סדר הסיפורים

הצפנת פענח	ט"ו
ר' מנחם מנדל מויטבסק - העליה החסידית	י"ז
עלית תלמידי הגר"א	י"ט
ר' מנחם מנדל משקלוב	כ"א
החזון איש	כ"ג, ל"ט, ע"ג, צ"א
ר' ירוחם ממיר	כ"ה
הצוף רב"ש	כ"ז
הנתיבות שלום כ"ט	ל"ה, מ"ז, ע"ט, קי"א, קל"א
ר' אליהו דסלר	ל"ט, קכ"א
ר' מרדכי אליהו	מ"א, צ"ט, קמ"ג
תלמיד החתם סופר	מ"ג
ר' אריה פומרנצ'יק	מ"ה
האמרי אמת	מ"ז, ע"ה
ר' ראובן אלבו	מ"ט
האדמו"ר ממודו"ץ	נ"א
ר' יצחק זילברשטיין	נ"ג
הגרא"ל שטינמן	נ"ה
המהר"א מבעלזא	נ"ז
האדמו"ר מצאנז (השפע חיים)	נ"ט, פ"ז, צ"ז, קי"ג, קל"ט
האדמו"ר מבויאן	נ"ט
ר' אריה לוי	ס"א, צ"ה
הבן איש חי	ס"ג, ק"ז
המהר"ם שפירא	ס"ה, קמ"א
ר' שמחה הכהן קוק	ס"ז, ע"ז
ר' יצחק אוחנה	ס"ט
הגר"ח זוננפלד	ע"א, פ"ג, קמ"ג
האדמו"ר מסדיגורא	ע"א, ק"ט

ר' זונדל מסלנט ..... ע"ג
 הבת עין ..... ע"ה
 ר' ינון חורי ..... ע"ז
 הנתיבות שלום ..... ע"ט
 תלמידי הנר"א ..... פ"א
 האדמו"ר מסדיגורא ..... פ"ג
 ר' שמעון סופר ..... פ"ה
 ר' יחזקאל אברמסקי ..... פ"ז, קל"ז
 האדמו"ר מפיסצנה ..... פ"ט
 ר' חיים קניבסקי ..... צ"א
 הסבא מסלבודקא ..... צ"ג
 הרב מרדכי אליהו ..... צ"ט
 הגרש"ז אויערבך ..... ק"א
 הבת עין ..... ק"ג
 הדברי שמואל מסלונים ..... ק"ה
 הבן איש חי ..... ק"ז
 האדמו"ר מסדיגורא ..... ק"ט
 הנתיבות שלום ..... קי"א
 ר' ישראל משקלוב (הפאת השולחן) ..... קט"ז
 ר' יוסף שלמה כהנמן (הרב מפוניבז) ..... קל"ז, קל"ז
 ר' אליהו לופיאן ..... קי"ט
 ר' רב יפה ..... קכ"א, קכ"ז
 הגרא"מ שך ..... קכ"ג
 ר' יחזקאל לוינשטיין ..... קכ"ה
 ר' מרדכי גיפטר ..... קכ"ו, קל"ז
 ר' אביגדור נבנצל ..... קכ"ח, קכ"ט
 הכף החיים ..... קכ"ט
 ר' מאיר חרש ..... קל"א
 ר' שמשון פינקוס ..... קל"ג
 ר' אברהם צבי בעק ..... קל"ד

הקדמה

מצוות ישוב ארץ ישראל, מצווה מיוחדת היא - מצווה שכולה חיבה. הנה לא מצאנו כמעט מצווה שהיא רשות, מצווה שיכול האדם ברצותו לקיימה וברצותו לבטלה, מצווה שכולה תלויה בחיבתו של האדם - חוץ ממצוות ישוב ארץ ישראל, שלדעת רבים אינה מצווה שבחובה. אין חובה ליהודי הגר בחו"ל לעלות לארץ ישראל¹, אך ישנה חובה לכל יהודי לחבב את ארץ ישראל ומחמת שמחבב את הארץ כיצד לא יעלה אליה!?

האהבה לארץ ישראל היא מצווה, גם כשאין מקיימים מצוות ישוב הארץ בפועל (כגון - אדם שחייב לגור בחו"ל) יש לו לפחות מצווה לחבבה ובמצוות החיבה נחשב לו קצת כאילו גר בארץ ישראל (ראה סיפור בעמוד הבא).

בנוסף כתבו רבותינו (שיחות מוסר תשל"ג דברים) שעיקר המעלות הנפלאות שנאמרו על הזוכה לשבת בארץ, לא נאמרו אלא על המחבבה, אוהב אותה ומודה לה' עליה. זוהי המצווה היחידה בתורה שנצטוונו להודות לה' עליה, ככתוב 'וברכת את ה' אלוקיך - על הארץ הטובה אשר נתן לך'.

שונה מצוות ישיבת ארץ ישראל, משאר מצוות התורה. לא מצאנו מצווה לאהוב את הטלית ואת התפילין, אין מצווה לאהוב סוכה ולולב וכדומה, רק על ארץ ישראל נצטוונו (במדבר לו, ט): "ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל". הלשון 'ידבקו' בא להורות על כך, שעם ישראל צריכים להיות דבוקים בארץ, מלשון 'ודבק באשתו', ב'דבקות נפשית'.

בכל ספר משנה תורה להרמב"ם, המסכם את כל תורה שבעל-פה, לא מצאנו כמדומה מצווה לנשק אף דבר, רק את ארץ ישראל. כתב הרמב"ם (מלכים ה, י): "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין בעפרה". ארץ ישראל היא כמו האשה של עם ישראל (עי' ישעיהו סב ה) ועל אשה נאמר (יבמות סב:) - "האוהב את אשתו כגופו".

גדולה מצווה זו, עד שהכוזרי ראה בה את הדבר שבו תלויה הגאולה. ראה לקמן שכר המצווה.

1. אמנם בשו"ת יביע אומר חלק י"א (שיצא לאור לאחרונה) סימן ל"ד כתב: שמדברי המהר"ם מרוטנבורג שכתב שאין לכן לשמוע לאביו שמצוהו שלא לעלות לארץ ישראל, משמע שזו מצווה חיובית, דאל"ה איך יתכן שידחה מצווה חיובית של כאו"א החמורה, וכן כיצד הבעל יכול לכפות את אשתו לעלות לא"י. וע"כ גם הנולד בחו"ל ויש בידו יכולת לעלות לא"י ואינו עולה, מבטל מצוות עשה מדאורייתא לרמב"ן, ולדעת הרמב"ם מצוות עשה מדברי סופרים. ראה סיכום השיטות בספר נחלת יעקב

אחד הנולד - ואחד המצפה

בשנת תרע"ד כשפרצה מלחמת העולם הראשונה, בין גרמניה ותורכיה מצד אחד ובין רוסיה ואנגליה מצד שני, פירסמה הממשלה התורכית בימים ההם חוק מיוחד, לפיו מי שאינו נתין תורכיה מוכרח לעזוב את הארץ.

רבים מיהודי רוסיה גורשו אז מארץ ישראל, אבל היו רבים שהסכימו לקבל עליהם את הנתינות העותמנית, עם כל חוקיה האכזריים, כדי להשאר בארץ ישראל.

בימים ההם החליט רבי ישראל אבא ציטרון זצ"ל, רבה של פתח תקוה (החל משנת תרע"א²), להיות נתין הממלכה העותמנית. הוא בא לתחנת המשטרה המקומית והציע לפני השוטרים את רצונו, אבל שם הודיעו לו כי הוא יכול לקבל את הנתינות התורכית רק בתנאי שנולד בארץ ישראל, ועליו להישבע על זה. או למצער להצהיר בהן צדק שלו, שהוא אכן נתין הארץ. הוא עזב את המשטרה ולא ידע מה להחליט בנידון.

אז עלה בדעתו: אתייעץ עם חמי הגאון רבי יוסף רוזין, רבה של דווינסק (בעל היצפנת פענח³), שהוא אחד מגאוני הדור. אשאל אותו האם מותר לי להישבע כי אני יליד ארץ ישראל, ולא אצטרך לעזוב את הארץ.

באותו יום הוא כתב מכתב לחמיו הגאון, בו סיפר לו על דרישת המשטרה התורכית וכי צר לו מאוד לעזוב את ארצנו הקדושה, "אבל אם אהיה נתין תורכי אוכל להשאר ובתנאי שאמר בהן צדק שלי שנולדנו בארץ ישראל, והריני שואל את חוות דעתו הגדולה בנידון זה", כתב במכתבו.

מספר הרב ציטרון זצ"ל: עברו שבועיים והנה קבלתי ממנו מכתב גלויה, ובה כמה שורות ונאמר בהן כדברים האלה: "בודאי מותר, שכן נאמר ולציון יאמר איש ואיש יולד בה - אחר הנולד בה ואחד המצפה לראותה". כמובן, שמעתי בקולו והצהרתי בהן צדק שנולדתי בא"י, והייתי לנתין תורכי³.

כתב על זה הבאר משה (בראשית, רח"צ): מכאן הוכחה שאין עליה תשובה, שא"י מקודשת מכל הארצות. לפי שכל הארצות אם אדם יושב בארץ אחרת ומצפה לראות את ארצו, האם ייחשב כאילו נולד בה? אך לא כן א"י שכולה רוחניות, ולפיכך אף המצפה לראותה מעלים עליו כאילו נולד בה, משום שהצפיה עצמה תועלת רוחנית מרובה יש בה. [מכאן נלמד גם אנו היושבים בה, בשביל לזכות למעלותיה צריך להשתוקק אליה ולחבבה].

---

2 למרות שהרב ציטרון קיבל הזמנות רבות להיות רב בקהילות בחוץ לארץ, בחר להתמנות בקיץ תרע"א לרבה של פתח תקווה, באומרו: "מוטב להיות רב בכפר קטן בארץ ישראל, מאשר בכרך גדול בחוץ לארץ".
3. עלינו לשבח בראשית, קסט. סיפור כעין זה גם מסופר על רבי יוסף חיים זונגפלד זצ"ל, בספר האיש על החומה ח"ב, 154.

מקורות המצווה

דוד המלך - תהלים

כתב הרמב"ם (מלכים ה'): "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין בעפרה, וכן הוא אומר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

מדוע כתב הרמב"ם מעשיות אלו בספר ההלכה שלו? וכי איזו הלכה אנו לומדים מכך שגדולי ישראל נישקו את עפר הארץ וחיבקו את אבניה?

אלא דבר גדול אנו לומדים מהלכה זו, שיש לאהוב את ארץ ישראל. לא מספיק לגור בארץ ולדעת את ערכה ושבחה, אלא צריכים גם לאהוב את ארצנו הטובה והקדושה.

דוד המלך, רגל רביעי למרכבה, אהב מאד את א"י, כמו שאמרו חז"ל במדרש⁴: "אף דוד נתאוה לה (לא"י), שנאמר (תהלים פד) "בחרתי הסתופף בבית ה', מהו הסתופף, רבי תנחום ברבי חנילאי ורב, חד אמר אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אפילו יש לי פרקלטין וטרקלין בחוצה לארץ ואין לי אלא הסף (איסקופה שלפני הבית) בא"י בחרתי הסתופף, וחד אמר אפילו לא יהא לי לאכול בא"י אלא סיפוף של חרובין בחרתי הסתופף, הוי ואתן לך ארץ חמדה ארץ שחמדו לה האבות".

ואכן, המקור המפורש ביותר למצוות חיבת הארץ, נמצא בספר תהילים, שחיבר דוד המלך, ללמדנו את היחס הראוי לארץ ישראל, וכך נאמר בספר תהלים⁵: "פִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבְנֵיהָ וְאֶת עֲפְרָהּ יְחַנְנוּ". מסביר הרמב"ן⁶: "רצו ותרצני - כולם ענין חפץ וחשק בדבר".

יחוננו - מבאר רבינו יונה⁷: "כתוב (משלי יד, כא) ומחונן עניים אשריו, ר"ל שהעניים הם מוצאין חן בעיניו ונותן להם בעין יפה, מלשון (תהלים קב, טו) "ואת עפרה יחוננו", שעפר ארץ ישראל ימצא חן בעיניהם".

למדנו מכאן, כך כותב בספר החרדים⁸: "שצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו".

4. תנחומא פרשת ראה סימן ח.

5. פרק קב, טו

6. בראשית פרק לג

7. על אבות פרק ב משנה ט.

8. מצוות התלויות בארץ - פרק ב

העליה החסידית הראשונה

הבעש"ט לא זכה להגיע לארץ ישראל, אבל הגעגועים של הבעש"ט לארץ הקודש חדרו לתוך לבות תלמידיו וחסידיו והכניסו לתוך נשמתם את הצמאון את החשק והאהבה לארץ ישראל.

כבר בחיי הבעש"ט ובשנות-פעולתו העיקריות, משנת ת"ק בערך עד שנת פטירתו תק"ך, עלו חסידים רבים לארץ-ישראל, מרבתי, חבריו, ותלמידיו של הבעש"ט, ומהם שעלו בהשפעתו ובעזרתו, כגון גיסו רבי אברהם גרשון מקיטוב, רבי נחמן מהורודנקה ועוד. ומהם שעמדו לעלות; ואף התחילו בהכנות לעליה ויצאו לדרך, אבל לא נסתייע הדבר בידם, כמו הבעש"ט עצמו ותלמידו המובהק רבי יעקב יוסף המגיד מפולנא, שהבעש"ט מסר בידו איגרת-המלצה לגיסו שכבר ישב בארץ. כל העליות הללו היו עליות יחידים וחבורות קטנות.

בסביבות שנת תקל"ז לאלף החמישי, העיר ה' את רוחו של רבינו מנחם מנדל מויטבסק זי"ע, ורבי אברהם הכהן מקאליסק זי"ע לעלות לארץ ישראל ברוב עם ולכונן בה ישוב של חסידים ואנשי מעשה ההולכים בתורת הבעש"ט. רמ"מ מויטבסק העדיף לוותר על הנהגת החסידות ברוסיה וליטא, ולמרות הקשיים הרבים החליט לעלות לארץ ישראל, שלשם נכספה נפשו והתאוותה נשמתו. בכך זכה להטמיע את אהבת הארץ וקדושתה בכל תנועת החסידות.

אליהם נצטרף רבי ישראל מפולוצק, דרשן נלהב שכבר נשלח בשעתו על-ידי רבו המגיד ממזריטש לעשות נפשות לחסידות בקהילות. תחילה נלווה אליהם גם רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע בעל ה'תניא', אף הוא מתלמידי המגיד וממנהיגי חסידי רייסין, אבל הוא חזר באמצע הדרך, בהגיע השיירה לגבול ואלאכיה, כנראה משום שלא רצה להניח את חסידי רייסין וליטא כצאן ללא רועה.

האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין אמר על עלייתו של רבי מנחם מנדל לארץ, ש"הייתה כעליית אברהם אבינו, שסלל את הדרך לבניו שיכנסו כעבור כמה מאות שנים לארץ".

מההתעוררות שיצאה אז מבית מדרשו, התארגנו כשלוש מאות מאנשיו שישבו בערים שונות במדינת רייסין (רוסיה) לנטוש לצמיתות את ארץ העמים ולהיות נכונים לעליה לא"י. עלייה זו היוותה חמשה אחוזים מכלל היהודים (60000) שחיו אז בארץ ישראל

רבי מנדלי זי"ע קשר לא"י את בני דורו והבאים אחריהם קשר אמיץ ביחודא שלים, מי מהם שעלה בגופו והתנחל בארץ השכינה, ומי מהם שהתקשר אליה רק במתן דמים ושקלי הקודש מעות ארץ ישראל, אשר חיבת הקודש הכשירתו להיות לו באמצעותם אחיזה ושורש בפלטרין של מלך והיו עיניו ולבו שם כל הימים, כדברי חז"ל אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה.

מקורות נוספים - א

בנוסף לפסוק המפורש בתהלים, ניתן ללמוד מקורות נוספים על מצווה זו.

א. במצוות ברכת המזון, נצטוונו להודות על ארץ ישראל. נמצא שהתחייבנו בתור מצוה מן התורה להכיר טובה להקב"ה על הנחלת הארץ. במצוות ברכת המזון כתוב, שעלינו לאהוב את א"י ולחבבה עד שנרצה להודות עליה.

ב. "וּתְקַרְבְּנָה בְּנוֹת צִלְפָּחַד בִּן חֲפֹר בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מִחֵלָה נֶעְה וְחֵגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה" כתב רש"י: "למשפחת מנשה בן יוסף - למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה (שידוע שהוא בן יוסף)? אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר (בראשית נ כה) והעליתם את עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ". בזה נחשבו צדיקות⁹ ושמותיהן הוזכרו בתורה שלש פעמים, דבר שלא זכתה לו אף בת בדור המדבר.

ג. בספר 'עבד המלך' למד מצווה זו מהכתוב (שמות יג): "וְהָיָה כִּי יִבְאֶה ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְתֶּיךָ וּנְתַנָּה לְךָ". רש"י: "ונתנה לך - (מכילתא) תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות". מכאן למדנו שצריך שהארץ תהיה חביבה בעינינו תמיד.

ד. כתב רבינו בחיי לבאר מדוע נכפלה מצוות הדבקות בא"י, ככתוב (במדבר לו, ז-ט): "וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֶל מַטֵּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". ללמדך שצריך לדבוק בארץ ישראל גם בדבקות הגוף וגם בדבקות הנפשות.

9. מוסיף רש"י: "וללמדך (במה שפרט את כל השלשלת עד יוסף) שהיו כולם צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק". היכן פירט הכתוב באחד מהן ליחסו לשבח? מסבירים מפרשי רש"י: במה שהעיד הכתוב על בנות צלפחד שחבבו את הארץ. על מעלה זו שחבבו את הארץ הן נקראות צדיקות.

למדנו מכאן שהמחבב את הארץ נקרא צדיק, ואפילו צלפחד בעצמו שהתורה כותבת שמת בעונו, מ"מ נקרא צדיק מפני שחיבב את הארץ. לפי זה מסתבר כדעת ר' יהודה שאומר שצלפחד היה מן המעפילים, שבאמת היתה בו חיבת הארץ גדולה, אלא שעשה זה באופן האסור, ובאו בנותיו ותקנו את זה לטובה.

העלייה השנייה - תלמידי הגר"א

אמרו כי אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב הגר"א ז"ל את ארץ ישראל, בוז בבוז לו.

כל ימיו השתוקק הגר"א לעלות לארץ ישראל ולקיים את המצוות התלויות בארץ. מסופר, כי כבר בילדותו אסף כספים ושלחם לקופת 'רבי מאיר בעל הנס' לתמיכה ביושבי א"י. כאשר הרביץ תורה בפני תלמידיו ששתו בצמא את לקחו וקלטו כל מלה מפיו, היה מדבר איתם תמיד על חובת הישיבה בארץ ישראל, על בנייתה והקמת הריסותיה. לימים גם ציווה עליהם להכין בשבילו מפה של גבולות הארץ.

הוא היה מבאר, מדוע ביקש משה לראות את הארץ, משום שהשתוקק לדעת את כל עניניה, שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה, שגבולותיה וכל עניניה הן עניני תורה (באור על הזוהר שלח קנז, א).

בערוב ימיו, נסע בעצמו לארץ ישראל. מן הדרך כתב את אגרתו הידועה לאשתו ולאמו הזקנה, בה הוא מרגיע ומעודד אותן: "ואני תהלה לא-ל נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל וחמדת השי"ת. כל העליונים והתחתונים - תשוקתם אליה, ואני נוסע בשלום ברוך ה'".

הגר"א לא זכה לעלות לירושלם ולהתיישב בה. לא ידוע עד היכן הגיע בדרכו. באמצע הדרך הוא שב לביתו, בסיבת הדברים נאמרו דברים הרבה, השאלה מדוע לא הגיע ירושלימה נשארה סתומה ומעורפלת. יש שהסבירו כי נשמתו הייתה בבחינת 'משה רבנו' שלא זכה להיכנס לארץ, אך שלח את תלמידו יהושע בן נון להמשיך במקומו את מסעו לארץ המובטחת.

אך אהבתו לארץ ישראל להטה בשובו יותר מאשר לפני צאתו, והוא הלהיב את תלמידיו לא להתמהמה ולצאת מיד לדרכם לארץ ישראל, להתיישב דווקא בירושלים, להשתקע בה ולבנות חורבותיה.

עשר שנים אחרי פטירתו של הגר"א בשנת תקס"ח, עלתה השירה הראשונה של תלמידי הגר"א.

לפני ראש השנה תק"ע עלתה שירה נוספת שמנתה כשבעים נפש. כמה שבועות אח"כ עלתה שירה שלישית, שבראשה עמד אחד מגדולי תלמידיו וגדול היוזמים והעושים למען הארץ, רבי ישראל משקלוב תלמיד הגר"א. מקימי היישוב האשכנזי בארץ הקודש, ספוגים היו באהבה שאהבה רבם הגאון את הארץ, ואהבה זו היא שעמדה להם להתגבר על הקשיים הרבים שנערמו בדרכם בגליל ובירושלים.

מקורות נוספים - ב

ו. התורה משבחת ומחבבת בעינינו את ארץ ישראל, כמו שכתוב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֵינַת וְתֵהֱמֵת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר: אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְּן וְתֵאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְפָּנָת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנְיָהּ בְּרִזָּל וּמִהַרְרִיָּה תִחְצַב נְחֹשֶׁת: וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבְעַתָּ וּבִרְכַתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" (דברים פרק ח). המשמעות הפשוטה העולה מהפסוקים היא שהתורה מחנכת אותנו לאהוב את ארץ ישראל ומתוך כך להודות לה' עליה.

ז. בספרי (פרשת עקב) מובא אריכות גדולה בשבח ארץ ישראל, וכן התורה מספרת עד כמה חיבבו אומות העולם את ארץ ישראל (ראה ספרי זוטא במדבר, כז). מהו הצורך בכתיבת דבר זה בתורה? ללמד באי עולם על חביבות ארץ ישראל - אם כן, למדנו מכך שישנה מצוה לחבב ארץ ישראל (הגאון רבי דוד מן זצ"ל, ראש ישיבת כנסת חזקיהו- באר מרים).

ח. על הפסוק (במדבר יד): "וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְבִזְיָהָהּ וְהִבֵּאתִי אֹתָם וַיְדַעוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאֶסְתֶּם בָּהּ", כתב הג"ר אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון¹⁰: "הדגיש כאן הכתוב מה שמאסו את הארץ, היינו שע"ז יהיה תיקון על חטא מאסם את הארץ - ע"י בניהם שידעו את הארץ, פירוש שיחבבו מלשון 'כִּי יְדַעְתִּיו' [וכדפירש רש"י: לשון חיבה, כמו (רות ב) 'מוֹדַע לַאִישָׁה', 'הלא בועז מודעתנו' (שם ג), 'ואדעך בשם' (שמות לג)], וגם שידעו ויכירו את מעלת הארץ.

ואח"כ הוסיף עוד ואמר "וּבְנִיכֶם יִהְיוּ רְעִים בְּמִדְבַּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת זְנוּתֵיכֶם עַד תֵּם פְּגָרֵיכֶם בְּמִדְבַּר", שגם ע"ז יהיה תיקון מה שבניהם יתאחרו מלבוא בארץ כל ארבעים שנה וישתוקקו לעלות לארץ, וע"ז ישאו את זנותכם, והדגיש הכתוב כאן בלשון זנונים, דמה שמאסו בארץ חמדה נקרא בשם זנות, דקשר עם ישראל בארץ הוא כעין קשר שבין איש לאשתו, כמו שנראה מלשון הכתוב כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך, ובמתרגם שם בת"י 'כמא דמתיתיב גבר עם עלמא יתותבון בך בניך'¹¹.

10. בספרו בית אהרן עה"ת דף מו. ב.

11. ראה לקמן לגבי נופים בחו"ל דברים נוספים הנלמדים מזה שהקשר של עם ישראל בארץ הוא כעין קשר שבין איש לאשתו.

עליית תלמידי הגר"א

רבי מנחם מנדל משקלוב זצ"ל, היה ראש וראשון לכל עליות תלמידי הגר"א, ומהראשונים שעברו מצפת לירושלים, ונעצו קנה לחידוש היישוב האשכנזי בירושלים ובנית בית הכנסת החורבה.

בשנים תקנ"ו-ח זכה רבי מנחם מנדל לשמש את הגר"א בשנותיו האחרונות. הגר"א חיבבו מאוד, וגילה לו מצפונו לבו, ובהם גם דברי קבלה רבים. כמו כן למד עמו את כל משניות סדר טהרות וספר משלי.

בשנת תקס"ח התכנסו בשקלוב כמה מתלמידיו של הגר"א, ובראשם רבי מנחם מנדל משקלוב, רבי ישראל משקלוב, רבי סעדיה משקלוב, ורבי הלל ריבלין משקלוב, והחליטו לגבש קבוצה של תלמידי הגר"א לעלות לארץ ישראל. המארגנים החליטו לשלוח אחד שיכין את הכל בפני העולים וכשיר את הקרקע להשתקעותם. היה צורך באדם בעל תכונות מיוחדות, כושר ארגון והתמצאות, אומץ לב, תעוזה והעפלה, התלהבות והתמסרות להצלחת הרעיון. למטרה זו נבחר רבי מנחם מנדל.

שלוש שנים בטרם עלתה השיירה הגדולה, עלה רבי מנחם מנדל לארץ ישראל והתיישב בצפת. הוא היה איפוא הראשון לעדת הפרושים שעלה לארץ ישראל, והניח את היסוד לבואן של כל השיירות שבאו אחריו. הוא היה למנהיג של תלמידי הגר"א בארץ עד פטירתו בשנת תקפ"ז.

ניתן לראות את חיבתו לארץ ישראל ממכתב שכתב רבי מנחם מנדל בשנת תק"ע וז"ל:

"הארץ מבשרת, הארץ מתעוררת, ארץ מה לשון אומרת: זכרתי ימים הייתי ממלכת גברת, ביד השם עטרת תפארת, גם עתה בי לא שום דבר נחסרת, בי התורה מתבררת, בי היראה מתגברת, בי הנשמה משוחררת, מעוונותיה החקוקים בעט ברזל ועופרת... הלא אני ארץ חמדה, חמדת העליונים והתחתונים, טובה בשני עולמים המזומנים".

"...אמת מה נהדר ישיבת הארץ הטובה! אמת מה נפלא חיבת ארצינו! אמת מה נאה קודש, זיו הדר ישיבתה והליכתה, שבתה וקימתה, שלווה ושלימותה! גם בחורבנה אין דמיונה, בשממותה אין כמותה, בשלוותה אין דכוותה, טוב עפרא ואבניה, טוב תבואתה ופירותיה וירקותיה, טוב זפנת אויריה, טוב השגת תורתיה, טוב ריבוי מצותיה, טוב טהרת קדושתיה, טוב הליכות ד' אמותיה, מְצַלֶּת אנשים ומביאם לחיי עה"ב בדרכיה, ואף במתים חפשי מעול שר המות בגבולותיה, כי אם לאחד ממלאכי מעלה לוקח נשמותיה, מכפרת על נוחי נפש במנוחותיה. ארץ שמתיה חיים תחילה בתחייתה, התורה שיבחה ברבת שבחיה, התורה ריממה ברוב רוממותיה, ומי יוכל לפאר גודל פאר המלכה בכל חלקיה!" (הובא ב"אגרות ארץ ישראל" אגרת נ"א).

תשוקתם של האבות

יעקב אבינו: התורה מספרת באריכות עד כמה יעקב מצווה ליוסף לקברו בארץ ישראל. וכתב האבן עזרא (בראשית מז, ל): "וכל זה לחזק לבות בני אדם על דבר ארץ ישראל לחבבה בעיניהם ולהיותם שם בחייהם ובמותם, כי רוב המצוות תלויות בארץ".

משה רבינו: "וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה' בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר: אֲדַנִּי ה' אֲתָהּ הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלָּה וְאֶת יְדָךְ הַחֲזִיקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְבוּרְתְּךָ: אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְבֵּנִי" (דברים פרק ג).

מדוע נקטה התורה לשון "ואתחנן"? לרמז לנו, כי משה רבנו התפלל תקט"ו תפילות. ('ואתחנן' בגימטריא 515) (דברים רבה, ברכה פי"א). ויש להבין מדוע הקב"ה חיכה עד שמשה יתפלל תקט"ו תפילות, לכאורה היה צריך הקב"ה לומר מיד כשהתחיל משה להתפלל: "רב לך", והיה מונע ממשה תוחלת ממושכת? ה"אבן עזרא" כבר הרגיש בכך, ואלו דבריו: "וטעם זו הפרשה, לחבב את ארץ ישראל".

כלומר, הקב"ה רצה שמשה רבינו יתפלל וימשיך להתפלל עוד ועוד כדי להיכנס לארץ ישראל, במשך 515 תפילות, כדי ללמד את עם ישראל ההוגה בתורה, עד כמה חביבה היתה ארץ ישראל אצל משה רבנו.

דומה הדבר לאדם שאביו הנחיל לו ענק פנינים יקר ערך. הבן אינו מבין בתכשיטים והוא אינו מודע לערכו ושוויו הממשי של הענק. באחד הימים התארח הבן בביתו ידידו, סוחר ומומחה לפנינים. כשראה ידידו את ענק הפנינים, התרגש והתפעם ביותר, ואמר לו כי ערכו לא יסולא בפז. עיני הבן זלגו דמעות מרוב אושר, ופיו היה מלא שיר ושבח לאביו המנוח, על שהנחיל לו אוצר כה יקר ונפלא.

כן לענייננו. הבנים ירשו מאבותיהם את הארץ הקדושה, אולם הם אינם מודעים מספיק ליחודה ולסגולתה של הנחלה. הם לא מבינים עד כמה גדולה ויקרה היא המתנה שהקב"ה העניק להם ברוב חסדו. אך כשהם הוגים בתורה הקדושה ולומדים בה, כמה תפילות ותחנונים שפך רבן של ישראל, כדי לזכות להיכנס לארץ ישראל, מכירים הבנים לדעת ולהבחין את הסגולה הנפלאה הטמונה בארץ שה' אלקינו הנחיל לאבותנו "ארץ חמדה טובה ורחבה". הכרה והבחנה זו, מרגשים את הלב לאהבה את הארץ, להודות בלב מלא ועמוס בהכרת הטוב לבורא העולם על המתנה הנפלאה והמיוחדת שהנחיל לאבותינו ולנו.

האם אפשרי שיהודי לא יהיה חובב הארץ?!

באחד מטיוליו הקבועים של מרן החזון איש זצ"ל סביב בני ברק, בהן הרבה בהיותן הכרחיות לבריאותו, סח מרן זצ"ל: "הם מתיימרים להיות חובבי ציון ואומרים עלינו שאין לנו חיבה לארץ ישראל והבנה לישובה. נתבונן קצת בדברים.

בזכרוני עיירה קטנה, ליטאית, שניזונו בה בקושי כמה מאות משפחות יהודיות. שלשה רובל בשבוע הספיקו, אם כי בצמצום, למשפחה יהודית שלמה. היהודים בעיירה חיו חיי לחץ ועבדו את השם. והנה בא משולח של ישיבה, התיישב בעיר כמה ימים, הלהיב את הלבבות, דרש וגאם, הלך מבית לבית וכשהצליח אסף שמונה רובל. אם היה המשולח אחד מהמעולים שבמקצועו, שפעל למען ישיבה שכבר יצאו לה מוניטין, הרי הוא היה מצליח לאסוף אפילו 15 רובלים שלמים.

והנה בא לעיירה משולח לענני ארץ ישראל. לפני עשרות שנים התקין רבי חיים מוולוז'ין את קופת רבי מאיר בעל הנס. מקופה זו ניזונו אלפים ורבבות מתושבי ארץ הקדש. המשולח בא לעיירה ולא היה לו שום צורך להלהיב את הלבבות, לעורר לגדבות, וכדומה. מלאכתו נעשית מאליה. הוא הלך מבית לבית, והוטל עליו רק לצבור את הפרוטות, למנותן ולסכמן. והסכום היוצא מעיירה זו היה, מדי שנה בשנה, 300 רובל. אם נבוא לתרגם סכום זה לסכומים שבימינו, הרי נאספו אז בעיירות קטנות ובפינות נדחות מיליוני לירות לטובת ארץ ישראל - ומהם נוסד הישוב, ובהם נבנה. - והם עוד מתיימרים ואומרים עלינו שאין לנו חיבה לארץ ישראל...

והיאך ייתכן אחרת? האם זה אפשרי, שיהודי שומר תורה לא יהיה חובב הארץ?

הלא מוטבע דבר זה בחינוכו של הילד עד שאין למחוק את הרשמים שהוא מקבל ושנחרתים כבצפורן ברזל על לוח לבו. הנה לומד הילד חומש. לומד על בחיר האומה שלא קם כמותו ועל שנותיו האחרונות, והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחים לפניו הוא שיזכה להתענג מזיו שכינתו באופן יוצא מגדר הרגיל, בקשה אחת ויחידה יש לו: **אעברה נא ואראה את הארץ הטובה...** איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו סופג לתוך נשמתו ילד זה הלומד את התורה, והלומדה לא כאחרים, אלא בקדושה ובטהרה. הנה הוא רואה לפניו את משה רבינו, אשר ערכו אצלו בל יתואר, וגדולתו בל תשווה לשאר בשר ודם, משתוקק על הארץ וקדושתה. **ואיך הוא לא יאהב את ארץ ישראל?!** (פאר הדור עמוד מ"ד).

חטא המרגלים

חטא המרגלים היה חטא נורא ואיום - כל הגלות נגרמה בגללו. החטא מוגדר בתהילים (קו, כד) "וַיִּמְאַסוּ בְּאֶרֶץ חַמְדָּה לֹא הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ".

דברים נפלאים מאוד כתב על כך המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דעת תורה במדבר עמ' קכ"ד): "הנה שורש חטאם של המרגלים והדור, מצינו בקרא מזכיר עליהם "הארץ אשר מאסתם בה" ומפורש יותר כי זה גרם לענשם מצינו בכתוב (תהלים קו כד) מתחיל באמרו "וימאסו בארץ חמדה" ואשר על כן "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות" חטאם היה בסוד הארץ...

וכן הוא הענין בסוד ארץ ישראל, ארץ ישראל היא אחת מן המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא. ארץ ישראל אלינו היא מעיקרי התורה היא יסוד כל התורה כולה. אמרו חז"ל (כתובות קי) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך עיי"ש וכשדומה כמי שאין לו אלוך הרי שכלום אין לו. יסוד הארץ הוא שישתלם ישראל על ידה בתכלית השלמות, ולא לילך לארץ הנה הוא חלילה כאינו ישראל, כמי שיאמר ישראל אנכי אולם ללא תורה וללא עוה"ב, ודאי הוא כי חסר מכל, וכסוד התורה כן סוד ארץ ישראל אינה מתחזקת אלא ביסורין אינה מתחזקת אלא במסירת נפש אינה מתקיימת אלא כשממיתין עליה, וכשאינן ממיתין עליה הנה זה חטא וחסרון כלפי עצם הארץ, הנה זה טענה בעיקר סוד הארץ ומתנתה. כשאמרו ישראל: "למה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז", גילה לנו התורה כי פחדתם זו באה מן "וימאסו בארץ חמדה" החומד הארץ אין פחד נגד עיניו, כי מסוד הארץ הוא מסירת נפש ממש גם ליהרג עליה.

יהושע וכלב לא פחדו כלל, כלום לא עמד לפניהם, האמינו וגם בטחו כי ארץ חמדה היא, חמדו את הארץ ואיך יפחדו? וחטא מאיסה בארץ הנה זה חטא בכל מתנת הארץ, כי על כן ודאי אשר אמר "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר", באין מסירת נפש אובדים את הארץ, וזה אינו ענין של עונש כשאר עונשים על עבירה שעושים אלא זה חטא וחסרון בעיקר מתנת הארץ, ובאין נתינה איך יקיימו אותה. ואמנם חטא הוא המאיסה בארץ, הנה זה חטא ממש חטא מסוד יצה"ר ככל החטאים וכן אהבתה מצוה ככל מצות התורה".

ארץ ישראל - קודש הקודשים

הגה"צ ר' ירוחם ממיר זצ"ל בספרו דעת תורה (פר' וזאת הברכה עמ' רי) מתאונן מרה על כך שאיבדנו את ההערכה וההרגש הנכון למעלת וקדושת ארץ ישראל. רבי ירוחם כתב שם כך:

"לפנים בישראל היה בעיניהם תואר ארץ ישראל וזכרונה דבר של קודש קדשים. זכורני כשהייתי ילד בן שש וכשבא אורח מארץ ישראל איש משולח לאסוף כסף בעד קופת ר' מאיר בעל הנס, לא ידענו אפילו טיבו של האיש ההוא, והיה די לנו כבר כי אמרו עליו בעיירה כי מארץ ישראל בא והיו מכנים וקוראים אותו בשם "יהודי של כותל מערבי", לא אוכל לצייר לכם את הדרת הקודש בהביטתנו עליו, היינו ממש מנשקים כנפי בגדיו כמנשקים דבר שבקדושה.

בזמנים ההם כשהיו מתחילים לילדים בלימוד החומש המספרת על ארץ ישראל ונתינתה לנו, היה להם תמונה וציור במחשבה על ארץ ישראל, לא אחרת מאשר יש לנו כהיום התבוננות בלמעלה מצירורנו במרכבה העליונה, ואמנם הלא כן"¹².

מובא בהגדה של פסח מתוק מדבש (עמ' 452): סיפר הראשון לציון הגאון רבי שלמה עמר שליט"א: "כשהינו בגלות במרוקו, היה די במילה 'ארץ ישראל' כדי להרעיד את הלבבות... כשאומרים לך עולם הבא, אלו רגשות זה מעורר בלבך?! בדיוק כך הרגשנו כשדברו על ארץ ישראל.

"כשהגענו לארץ, ירד אבי מהמטוס, השתטח על הרצפה, נשק את האדמה ובכה ובכה. נגשתי אליו ושמעתי אותו מתחנן לה' שיתן לו לעשות לפחות פעם אחת קידוש בארץ ישראל... ברוך ה' שזכה לחיות מעבר לכך...

---

12. כמו שכתב השל"ה (שער האותיות אות ק' - קדושת המקום): "בבריאת אדם שהיה קודש, ויניחהו ה' בגן עדן. כשקלקל וגורש מגן עדן - נתקן (האדם) באומה ישראלית הנקראים אדם על ידי התורה, (והמקום ניתקן ש) נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן, וכמו שכתוב ביחזקאל (לו, לה) 'הארץ הנשמה הלזו היתה כגן עדן'."

טעם המצווה

מהי בעצם 'חיבת הארץ'?

כל עם מטפח את "אהבת המולדת" ומנסה לקשור את בני העם אל ארצו. הצרפתי אוהב את צרפת, הרוסי גאה באמא רוסיה, האמריקני קשור לערבות אמריקה, וכך כל עם על-פני תבל. האם זאת היא האהבה המבוקשת לארץ הקודש?

אהבת הארץ בעם היהודי, היא בעלת משמעות עמוקה לאין-שיעור. בעבורנו זוהי קודם כל ארץ הקודש, הארץ שהקדוש ברוך הוא בחר מכל הארצות וש"עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה". אנחנו אוהבים את ארץ-ישראל בגלל שהיא 'פלטרין של מלך', בגלל קדושתה והמצוות המיוחדות הקשורות בה. אהבת ארץ ישראל היא בעצם ענף של מצוות אהבת ה', אוהב ה' הוא ממילא אוהב את הארץ "אשר ה' אלוקיך דורש אותה" (באר מרים ח"ב עמ' צ"ב, הגאון רבי דוד מן זצ"ל).

אמנם, קדושת הארץ אינה סותרת את האהבה הגשמית הפשוטה - לנופיה, לפריה ולתנובות שדותיה, להריה ולבקעותיה. כך נלמד מפסוקי התורה בעניינה של ארץ ישראל: כשהתורה מתארת את שבחה של הארץ היא מתארת "ארץ זבת חלב ודבש", "ארץ נחלי מים, עיינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר".

על פי זה כתב רבינו בחיי לבאר מדוע נכפלה מצוות הדבקות בארץ ישראל, ככתוב (במדבר לו, ז-ט): "וְלֹא תִסֵּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֶל מַטֵּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אָבִיתּוֹ יִדְבְּקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלֹא תִסֵּב נַחֲלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". ללמדך ששני סוגי דבקות צריך בארץ ישראל: האחד - דבקות הגוף, והשני - דבקות הנפש.

חיבת הארץ היא התקשרות נפשית עמוקה עם קדושתה, ערכיה וסגולותיה. זו הארץ הנבחרת על ידי השי"ת, המושגחת על ידו והאהובה עליו, שמחמת כן בחר לשכון בה. לכן גם נצטוותה הארץ במצוות מיוחדות, כי היא לא סתם פיסת קרקע אלא ארץ הקודש, וקדושתה מתבטאת ביחס מעשי מיוחד.

הצו"ף דבש

אהבתו של רבי דוד בן שמעון זצוק"ל הידוע בכינויו הרב צוף דב"ש, לארץ חמדת אבות, ארץ אשר עיני ה' בה תמיד, היה שם דבר. נפשו הייתה דבוקה לאדמת הקודש, והכיסופים אליה מילאו את כל חושיו והגיגיו, עיניו היו צופיות בערגה לנווה ציון ולירושלים, ובלב הומה היה נושא תפילה מעומק הלב, לחזות בנועם ה' לבקר בהיכלו.

כאשר אך מלאו לרבנו כ"ח שנה, החליט וגמר בדעתו להגשים את מאווייו ולשים פעמיו לעיר הקודש ירושלים משאת נפשו. תלמידיו הרבים ששמעו על כוונת רבם, השתדלו בכל כוחם ומרצם להגיאו ממסעו הנכסף, וקבוצות קבוצות של תלמידים רבנים וטובי העיר נחפזו ונהרו אל בית הרב. כולם העתירו עליו בדברים כי יישאר איתם וימשיך להדריכם בנתיבות התורה ביתר שאת וביתר עוז, אך רבנו לא יכול היה לעמוד בפני הכיסופים העצומים שמילאו את כל ישותו לבו ונשמתו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, בעיר הקודש והמקדש, ולכונן את עפרה ולרצות את אבניה.

בשנת תרי"ד עזב את עיר מולדתו והחל את מסעו לארץ הקודש, יחד עם בני משפחתו ועם חלק מתלמידיו, לאחר טלטולי דרך רבים, דרכו רגליו על אדמת עיר הקודש, העיר אשר איווה למושב לו, בחרדת קודש ובהכנעה התפלש רבנו בעפרה של ארץ ישראל, ובדמעות של יגון וגיל רצה את אבניה הקדושות.

אהבת א"י - בעיון בתורת א"י

ו'זהב הארץ ההיא טוב' - מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל, אין חכמה כחכמת ארץ ישראל. עם הגיעו של רבנו לארץ משאת נפשו ארץ ישראל, עליה אמרו רז"ל אורא דארץ ישראל מחכים, עלה ונתעלה לאין ערוך בהשגתו ובחכמתו, ומעתה ואילך מרוב אהבתו לארץ ישראל נתן אל לבו להגות ולחדש בתורת ארץ ישראל, ובה שם את עיקר עיונו ותלמודו.

דרש רבנו בשלום ארצו דבעי דרישה, התפלל לפריחתה וציפה לבניינה, וכך לימדנו: "שאלו שלום ירושלם ישליו אוהביך", שראוי לשאול תמיד בשלומה. ופשוטו כמשמעו, לשאול על איכות ומהות א"י וירושלים, ומקום מקדש בכל פרטיה ודקדוקיה, ולהשתוקק להשיג מאבניה ועפרה הקדושים, ולרצותם ולחבבם... וגם להשתוקק לזכות לעלות להר ה' ולעמוד לשרתו, כי רבה היא מצוות ישיבת א"י.

דבקות בעולם הבא

באור נוסף ונפלא מצאנו למצוה זו. ארץ ישראל היא גוף העולם הבא (עי' בספרנו בית ראובן), על ידי שהאדם זוכה להיות נטוע בארץ ישראל בעולם הזה, יש לו חלק לעולם הבא. כלשון הפסוק (ישעיהו ס, כא): "וְעַמּוּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, נֶצֶר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי הַתְּפָאָר". להיות 'נטוע' היינו להיות מחובר למקום, לא רק בגוף ובקניין כסף, אלא גם בלב ובנשמה. להתחבר לאדמת ארץ ישראל.

וכתב ה'שפת אמת' (פנחס, תרמ"ה): "כי מתנת ארץ ישראל העיקר בשורש העליון שיש לכל בני ישראל חלק בשורש ארץ ישראל למעלה ולמטה... איתא, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, דכתיב 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ'. והגם דפירוש 'ארץ' כפשוטו בארץ ישראל. מכל מקום זה הוא הסימן שיש להם חלק לעולם הבא, במה שזוכין בעולם הזה להתדבק בארץ ישראל שהוא השורש של נפשות בני ישראל".

כך כתב המשגיח רבי ירוחם ממיר (דעת חכמה ומוסר ח"ב עמ' ר"ז): "מהו הענין של ארץ ישראל? הרי רואים שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה, כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל, ספר משנה תורה כמעט כולו מדבר מענין ארץ ישראל... ואתחנן - תפלות כמנין ואתחנן התפלל משה רבינו, רק כדי להיכנס פסיעות אחדות לארץ ישראל, שהרי לחיות לעולם לא רצה וכל תפלתו לא היתה רק כדי להיכנס לארץ ישראל ולא הועיל וזכה בשביל זה רק לראות את הארץ ולא יותר. האבות הקדושים נשאו ונתנו אודות ארץ ישראל, וכי כל המשא ומתן הלזה היה בשביל מדינה לגור בה, הרי אין שוטה בעולם שיוכל לומר כך, הלא בני הפלגשים זכו מדינות שלימות בלי יגיעה ומהו ענין ארץ ישראל שכ"כ מסרו נפשם ע"ז האבות הק' וכל התורה מלאה מענין זה?"

סוד הדבר - מכיון שכל היסוד הוא "נצר מטעי" נטיעה בארץ, שזהו סוד העולם הבא, וכל זה בעוה"ז כמו שנתבאר, צריכים לידע כי מקום הנטיעה האמיתי, שלימות הנטיעה הוא בארץ ישראל ששם הוא הסוד של אלקי הארץ, סוד כל התורה כולה הרי הוא סוד הנטיעה.

ומעתה פשוט שהאבות הקדושים נתנו את נפשם בשביל ארץ ישראל, וכל המשא ומתן שבתורה אודות ארץ ישראל, שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה - סוד עולם הבא, סוד הנטיעה בתכלית נצר מטעי".

חיבוב הארץ של ה'נתיבות שלום' - א

כ"ק מרן האדמו"ר מסלונים זי"ע בעל ה'נתיבות שלום' אהב אהבה רבה את הארץ הקדושה, 'ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה'. כל ימי חייו הנהדרים בקודש דרש וחקר בעניינה, העמיק וחדש בסגולותיה, הוסיף אהבה על אהבתו לאדמת הקודש, לא זו מלחבה ולא פסק מלספר בשבח מעלותיה הרוחניות. מדי דברו אודות קדושת הארץ וסגולתה, בשיחותיו הכלליות והפרטיות, היה מדביק את השומעים באהבת ארץ ישראל לזהות.

מעט שזכה לחונן את עפרה ונתעלה להתיישב על אדמתה (ביום ז' אדר תרצ"ה), לא עזב אותה לעולם כל ימי חייו. גם כשהפצירו בו לצאת לחו"ל בנסיבות שונות, כמו מטעמי בריאות הכרחיים, או לטובת הישיבה ולשמחות בני משפחה קרובים, לא אבה בשום אופן ולו לזמן מועט לצאת את הארץ הקדושה.

אהבת ארץ חמדה, חיבת נחלת אבות זבת חלב ודבש, אשר כה הרבה להשיח את אשר לבבו על קדושת הארץ וסגולותיה, וליבה את נחלת אהבת ארץ הקודש עד אשר היתה לשלהבת, ולימד דעת את העם על המתנה הטובה אשר נתן לנו ה' ולזרענו עד עולם. עד שהתבטא באחרית ימיו למקורביו "אילו היה לי כח וזמן הייתי מחבר ספר מיוחד על חשיבות ארץ הקודש".

כבר בהיותו ילד צעיר לימים בגיל עשר חלם בדמיונו שיום יבוא ויעלה לארה"ק, גם אם לא יהיה לו מה לאכול והיכן להניח את ראשו בלילות, יעדיף לישון ברחוב - חשב לעצמו - העיקר לגור בארץ ישראל. ואכן מן השמים זיכוהו למלא את משאת נפשו לחונן את עפרה ולהתגורר בה במרבית שנות חייו עלי אדמות.

מיום שעלה ארצה מעיירת מולדתו ברנוביץ', לקראת נישואין שהתקיימו בשנת תרצ"ה, עד אשר עלה ונתעלה לגנזי מרומים בחודש מנחם אב תש"ס, ס"ה שנים לא יצא משעריה ולו לרגע קט - נתקיים בו כלשון המשורר רבי יהודה הלוי: "חיי נשמות אור ארצך ובך נקשרו נפשות חבריך".

שנים מספר לאחר עלייתו ארצה, הורע מאוד המצב הבטחוני, בעת התגברות המאורעות נגד הישוב היהודי בארץ, אביו שדאג מאוד, הריץ לו איגרת בהולה שיחזור לברנוביץ עד יעבור זעם וירגע המצב. השיב לו רבנו: 'מוטב לו למות בארץ ישראל מאשר לחיות בחוצה לארץ באדמה טמאה'. בסופו של דבר התברר שזה היה נס הצלתו, שכן כל משפחתו הי"ד שנתרו בברנוביץ נספו בשואה, ודווקא שהייתו בארץ ישראל הצילה את חייו".

חיבור עם ישראל לקב"ה

רבותינו מגלים לנו, עוד טעם עמוק יותר במצוות חיבת הארץ. לשם כך נתבונן במצוות אהבה נוספת וממנה נלמד גם לחיבת הארץ.

אמר הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א, רבה של העיר העתיקה¹³: "האהבה שבין בני זוג בעולמינו מלבד יעודה לקיים את העולם, יש לה גם מטרה נוספת נעלה יותר, להמשיל ולקרב לדמיוננו במידת האפשר את האהבה העצומה שבין ה' לעם סגולתו... אלא שלא רק מידע גרידא כי אם דבר מהותי הרבה יותר, יכולת להשפיע על אותם עולמות באמצעות האהבה האנושית. כיצד? מעלתו הגדולה של האדם על פני שאר הנבראים היא, שניתנה לו יכולת נפלאה לשלוט על העולם באמצעות מעשיו, וכפי שאמר דוד (תהלים ח, ז) "תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו", כל הבריאה כולה מונהגת ומושפעת ממעשי ידיו של האדם נזר הבריאה ובכלל זה העולמות העליונים. לפיכך יש לאהבה בחיינו תפקיד מרכזי בעיצוב היחסים שבין הבורא לרעייתו, ובהסתכלות ארוכת טווח תפקיד מכריע בזירוז הגאולה. כי כפי שהאדם נוהג בעניין האהבה בעולם הזה, כך הוא מעורר וגוזר שתתנהג האהבה העליונה, האהבה שבין כנסת ישראל לדודה"¹⁴.

כך גם במצוות חיבת הארץ. ארץ ישראל היא הכלה ועם ישראל החתן. על ידי אהבה שעם ישראל אוהבים את ארץ ישראל, הם גורמים במידה כנגד מידה, שגם הקב"ה (-החתן כביכול) יאהב את עם ישראל (-הכלה).

זהו מה שכתוב בפסוק (ישעיהו סב, ד-ה): "לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה, כי לך יקרא חפצי בה ולא רצף בעולה, כי חפץ ה' בך ורצף תבעל. כי יבעל בחור בתולה יבעלו בניך, (ואז יזכו ל-) ומשוש חתן על פלה ישיש עליך אלקיך". כאשר עם ישראל יאהב את ארץ ישראל ויקרא לה חפצי בה, אז הם יזכו שמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך. כמו שכתב הכוזרי (מאמר ה') שהגאולה תלויה במצוות חיבת הארץ.

13. שיחות לספר ויקרא, עמ' רכ"ד.

14. ראה בחוברת שכתבנו 'הבית היהודי בתורת רשב"י', שהארכנו רבות בנושא זה.

הנתיבות שלום - ב'

כ"ק מרן האדמו"ר מסלונים זי"ע בעל ה'נתיבות שלום' סיפר שכשיצא מביתו בדרך לארץ ישראל, ליווהו ונפרדו ממנו משפחתו, וידעו הם שהינם רואים אותו כנראה בפעם האחרונה, עם כל זאת אחד מהם לא הוזיל דמעה במעמד המרגש, היות ושמחו על כך שזוכה לעלות לארץ ישראל.

הרגש שפעם בליבו הגדול על כך שזוכה לדור באוירא דארץ ישראל היה בלתי ניתן להכלה. רבינו סיפר על ימי בראשית, שבתקופה לאחר שעלה לארץ, היה לו קשה להירדם מחמת ההתרגשות העזה שפיעמה בקרבו, שהנה הוא זכה להימצא כאן בארץ הקודש.

התחושה שהוא זכה לדבר כה גדול שאף אבותיו לא זכו לו, השקיטו את דאגותיו אפילו בזמנים הקשים, שהארץ היתה נתונה לפרעות מצד בני דודגו הישמעאלים.

מסופר שבהיותו אברך רך בשנים שהה במירון להתפלל על ציונו של רשב"י זי"ע, לפתע הבחין שהפסיד את ההסעה שהיתה אמורה לקחתו בדרך חזור לטבריה. הוא נותר לעמוד בודד תחת אילן בסמוך לציון הרשב"י שהיה שומם ותכנן לשכב שם עד שתגיע מכונית שיוכל להמשיך איתה למחוז חפצו. באותם ימים היה חשש מפרעות של ערביי המקום והפחד היה גורא, הוא סיפר על מה שעבר עליו באותם רגעים, ובין השאר גילה מצפונות ליבו "חשבתי לעצמי הרי כמה אבי היה חפץ לשהות בארץ ישראל, גם במצב שכזה, אם כן, אני שבחסדי השי"ת זוכה לכך - כמה יש לי להיות מאושר על חלקי" ומיד עברו להם הפחדים והחששות כלא היו.

רבינו אהב וחיבב את ארץ חמדה בכל ליבו נפשו ומאודו. פעמים רבות נסובו שיחותיו על קדושת הארץ ומחמדיה, הן בציבור והן ביחידות דרש וחקר בעניינה הפך בה והפך בה, עד כדי שהתבטא על עצמו בכמה וכמה הזדמנויות כשבאו ושאלוהו לגבי יציאה מהארץ, שאין הוא יכול לפסוק בנושא זה האם ניתן לצאת את גבולות הארץ או לא, משום שהוא בבחינת 'שיכור' מאהבתו אליה, בבחינת הנאמר (ישעיה נא) "ושכרת ולא מ'יין" ושיכור - כידוע - מנוע מלפסוק...

כיצד מחנכים לאהבה

גם את הדרך לחנך לחיבת הארץ, למדנו מהתורה הקדושה. התורה מספרת בפרשת ויחי באריכות עד כמה יעקב מצווה ליוסף לקברו בארץ ישראל. כתב על כך האבן עזרא (בראשית מז): "כל זה לחזק לבות בני אדם על דבר ארץ ישראל לחבבה בעיניהם ולהיותם שם בחייהם ובמותם, כי רוב המצוות תלויות בארץ".

על משה רבינו התורה מספרת: "וְאֶתְחַנֵּן אֵל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר: ה' אֱלֹקִים אֲתָהּ הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת יְדֹת הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי א-ל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְבוּרֹתֶיךָ. אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּנִי" (דברים פרק ג). למה נקטה התורה לשון "ואתחנן"? לרמז לנו, כי משה רבנו התפלל תקט"ו תפילות. 'ואתחנן' בגימטריא 515 (דב"ר ברכה פ"א). כתב על כך האבן עזרא: "וטעם זו הפרשה, לחבב את ארץ ישראל". לאמור, עם ישראל לדורותיו יהגו בתורה, ידבקו בה, וילמדו מן האמור, עד כמה חביבה היתה ארץ ישראל אצל משה רבינו.

דומה הדבר לאדם שהנחיל לו אביו ענק יקר ערך של פנינים. הבן הנוחל איננו מומחה ואין הוא מודע לערכו ולשוויו הממשי של הענק. באחד הימים התארח בביתו ידידו, סוחר ומומחה לפנינים. כשראה ידידו את ענק הפנינים, התרגש והתפעם ביותר, ואמר לו כי ערכו לא יסולא בפז. עיני הבן זלגו דמעה מרוב אושר, ופיו נמלא שיר ושבח לאביו המנוח על שהנחיל לו אוצר כה יקר ונפלא.

כן לענייננו. הבנים ירשו מאבותיהם את הארץ הקדושה, אולם אינם מודעים היטב לייחודיותה ולסגולתה של הנחלה. ברם כאשר הבנים חובשים את בית המדרש והוגים בתורה הקדושה, ולומדים בה כמה תפילות ותחנונים שפך רבן של ישראל כדי לזכות להכנס אל הנחלה, אז מתוודעים הבנים, מכירים ומבחינים, בסגולה הנפלאה הטמונה בארץ שהנחיל ה' אלקינו לאבותינו "ארץ חמדה טובה ורחבה". הכרה זו והבחנה זו, מרגשות את הלב לאהבה את הארץ, ולהודות במלא הלב לבורא העולם על המתנה הנפלאה והיקרה שהנחיל לאבותינו ולנו.

אף אנו צריכים להביא מרבתינו אמרות וסיפורים, מהם נשכיל עד כמה היתה ארץ ישראל חביבה בעיניהם, ועד כמה היו משתוקקים אליה ואל קדושתה - כדי שנוכל אף אנו ללמוד מדרכיהם.

נתיבות שלום - ג

סיפר בנו של כ"ק מרן האדמו"ר מסלונים זי"ע בעל ה'נתיבות שלום' רבי יצחק שליט"א, שלאחר עלותו לארה"ק סיפרו לאביו על רב נכבד שהגיע לארץ ישראל ומיד כשירד בשדה התעופה כרע ארצה כדי לנשק עפרה, צלם שהיה עד למחזה המרגש תיעד את אותו רב והפיץ את התמונה, כאשר הפרסום גרם לקידוש ה' ולהד ציבורי¹⁵.

רבינו שמע את הסיפור והעביר את תחושותיו שלו: "כשנסעתי לירושלים כמה ימים לאחר בואי ארצה, לא גרעתי את עיני מחלון המכונית כדי לא להפסיד לראות את אבני הארץ וצמחיה, כה אהבתי לראות אותם, הרי אלו אבנים של הארץ המקודשת, אלו צמחים של ארץ חמדתנו..."

חתנו הגר"י לוריא, שהיה לומד עם רבינו תקופות ארוכות בשנים קדמוניות כששימש כראש ישיבה, מספר שכשהיו מגיעים בלימודם לסוגיות הקשורות לקדושת הארץ ומצוותיה היה רבינו מגלה חביבות יתירה, והיתה ניכרת התרגשותו יותר מהרגילות.

חתנו הגה"ח רבי ישראל קופלוביץ' שהה בבית רבינו בעת סעודת שחרית, לאחר שיצא ממעונו ניגש אליו אחד מפרחי החסידים שהשתוקק לשמוע 'משהו' מדיבוריו של הרבי בקודש פנימה. רבי ישראל השיב לו שהרבי שוחח היום בלהט על קדושת אר"י, ולפתע אמר משפט הממחיש ביותר את אהבתו אליה: "אם לא הייתי מתבייש", אמר, "הייתי יורד למטה ולוקח רגב אדמה ומכניסו לפי כדי שתכנס קדושת הארץ לגופי". כלומר, לא די במה שאנו נמצאים בגופנו בארץ ישראל, אנו מבקשים שקדושתה תיכנס בתוך תוכנו פנימה.

---

15. יתכן שהיה זה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, שתיאור מופלא נשתמר מעיתונות הימים ההם על הגעתו לארץ הקודש, למחרת הגעתו נכתב: "מחזה מזעזע בנמל חיפה מיד עם רדת העולים ביום ג'. עולה, כבן 30 בערך, בעל עיניים יוקדות, נפל אפים ארצה ונשק פעמיים את אדמת המולדת וכמעט שלא יכול להינתק הימנה מרוב התרגשות. כל אלה שנזדמנו לאותו מקום עמדו נרגשים ומזועזעים וגם שוטרים בריטיים לא גרעו עין מאדם זה צמא מולדת יותר מאשר למים" [העתקנו אמנם את המקור כלשונו, אך כמוכן שאנו יודעים שעיקר הצמאון הוא צמאון לקדושתה של ארץ ישראל] (מובא בכאיל תערוג', עובדות מגדולי הדורות עמ' תרצ"ב).

הדרך לזכות למעלות הארץ

הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א ראש ישיבת חברון, הקשה: חז"ל ביארו שמעלת הארץ היא מכח קיום המצוות והשראת השכינה, אם כן מהי השייכות לגוף הארץ ולאקלים שבה, שהרבו לדבר בחיבתן? הרי לא על זה אנו מדברים כשמדברים על ארץ ישראל? וייסד, שהן אמת כך הוא, אלא שדרכי הקניין לזכות למעלות העליונות של ארץ ישראל, הוא על ידי החיבור לגוף הארץ, לאהוב אותה - את אקלימה ואוירה, לטייל בין הריה ונחליה ולתקן מכשוליה וכדו' (תביאמו ותטעמו עמ' ק"ב).

מעלות רבות לארץ ישראל: הדרים בה נקראים בנים למקום, ועובדים את ה' מאהבה, ותפילתם מתקבלת, ועיקר המצוות ליושבים בארץ, והדר בה בן עולם הבא, והעוסק בה בתורה רואה את השכינה, והיושב בה נקי מעוון, ויושביה זוכים למעלת נשמה [בעוד שבחו"ל אפשר לזכות רק למעלת רוח].

מהי אפוא הדרך לזכות לכל המתנות הנפלאות הללו של ארץ ישראל? התשובה לכך: חיבת הארץ.

סח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל: (המשגיח של ישיבת כנסת חזקיהו בכפר חסידים):

לצערנו בגלל המאבק שלנו בציונות, נוצר טשטוש בעניין מצוות יישוב ארץ ישראל, ולא מספיק מדברים על הנושא של אהבת ארץ ישראל. ישנם שמפחדים לדבר על מעלת ארץ ישראל, כדי שלא יראו אולי כ"ציונים". האם לציונים יש שייכות לאהבת הארץ? אהבת הארץ שייכת רק אצלנו - שאנו רוצים להתקרב אל השם!... (מהספר "הנאמרים באמת", הדרכות על סדר היום, לחול ולשבת קודש).

נתיבות שלום - ד'

המגורים בארצנו הקדושה לדידו של רבינו כ"ק מרן האדמו"ר מסלונים זי"ע בעל ה'נתיבות שלום', לא היתה מצוה חד פעמית, אלא מצוה מתמשכת אשר כל רגע ורגע שאדם דר באר"י חשיבות עליונה לה לאין ערוך.

אחד הבחורים שהתגורר בחו"ל והגיע 'נסיעה' לירח האיתנים, לאחר שקיבל את ברכת ה'שלום עליכם' מרבינו, קיבל גם שיעור במצות יישוב ארץ ישראל וחביבות יתירה הורעפה עליו, וזו נותרה חקוקה בליבו עד היום שלושים שנה לאחר מעשה, וכך אמר לו הרבי: "יעדער מינוט אין ארץ ישראל איז א מצוה, פונקט ווי יעדער מינוט אין סוכה איז א מצוה" - כל רגע בארץ ישראל זו מצוה בדיוק כמו שכל רגע בסוכה היא מצוה.

הרבי היה אומר בהזדמנויות שונות: "כבר חמשים שנה הנני דר בארץ ישראל ומדי שנה אני מוסיף אהבה על אהבתה", והיות שחיבב כל כך את ארצנו הק' איחל גם לאחרים שיזכו לקיים את מצות יישוב הארץ. באחת השנים החליטו משפחה מחסידיו שהתגוררו בארה"ב, שבמקום לצאת בחופשת הקיץ להרים כמנהג המקום, ייסעו כל המשפחה לארץ ישראל לשהות כמה שבועות בירושלים בצלו של רבינו.

רבינו העריך כל כך את הגעתם לארץ ישראל ואמר לאבי המשפחה שיכנס יחד עם ילדיו לחדרו לקבל את ברכתו. כשנכנסו לחדרו שאל את אבי המשפחה איזו ברכה הוא רוצה שיברכם? והוסיף שלדעתו הברכה הגדולה ביותר שיכול לברכם הינה לזכות לגור בארצנו הקדושה. האברך הגיב על אתר שאם אצל הרבי זו הברכה הטובה ביותר, אכן ברכה זו הוא מבקש עבור משפחתו, הרבי בירך את העומדים סביב לשולחנו שיזכו לעלות ולהשתקע בארץ ישראל, ורצון יראיו יעשה, לאחר שנים ספורות הברכה התממשה והמשפחה הגיעה לדור בקביעות בארץ חמדה.

בכל הזדמנות היה רבינו מזכיר ומשבח את המעלה הגדולה והזכיה העצומה לדור באר"י, בכל פעם שעלה הנושא על שולחנו, היה משלב בדבריו חיבת הארץ. אחד האברכים נכנס לשאול בעצתו של הרבי למחרת הפורים, בו בזמן שכמה מאנשי חו"ל שהגיעו להסתופף בצלו ביום הגדול, באו גם הם לחדרו כדי לקבל ברכת הפרידה. מיודענו נכנס מיד לאחר שבני חו"ל נפרדו, תיכף פנה אליו רבינו בחיבה בלשון תמיהה: "גם אתה נוסע לחו"ל?" שהיותה כעין פתיחה לשיחה. "כמה אכפת לי שאנשים נוסעים לארץ העמים, ומאידך זכות גדולה יש לך שב"ה אתה גר כאן בארץ ישראל ואינך צריך אף פעם לעזוב אותה ולנסוע לחו"ל".

גדרי המצווה

מצווה בפני עצמה

כל מצווה ומצווה טעונה חיבה. אולם חיבת כל המצוות אינה ערך עצמי, היא חלק מקיום המצווה. לחיבת ארץ ישראל נועד מקום מיוחד, היא מצווה בפני עצמה. גם כשאין מקיימים מצוות ישוב הארץ בפועל יש לפחות מצווה לחבבה וקל וחומר כשמקיימים את המצווה בפועל.

לא מספיק מעשים בלבד לקיום מצוות ישיבת ארץ ישראל, לכובשה ולשבת בה, אלא חלק עיקרי וחשוב של המצווה היא בלב - לדבוק "דבקות נפשית" בארץ ישראל. להרגיש את המתנה הנפלאה שנתן לנו בורא עולם, לאהבה ולחבבה.

היו מגדולי ישראל שכל כך החשיבו את חיבת הארץ, עד שאמרו עדיף אדם שגר בחו"ל לאונסו ומחבב את הארץ, מאדם הגר בארץ ומחכה מתי יצא ממנה.

במנין המצוות

אהבת ארץ ישראל היא ענף של מצוות אהבת ה'¹⁶, שכן האוהב את ה' אוהב את מה שהקב"ה אוהב, ומצאנו שהקב"ה אוהב את ארץ ישראל, כמו שאמר¹⁷ "אמר הקב"ה חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל למה שאני תרתי אותה וכה"א (יחזקאל כ) ביום ההוא נשאתי ידי עליהם ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות".

כמו כן האוהב את ה' אוהב את נחלת ה' את ביתו של ה'¹⁸. את המקום בו אלוקים כבודו ובעצמו הבטיח בתורה שיעמוד בקשר תמידי, 24 שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע, עם ארץ ישראל ושוכניה: "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה" (דברים יא, יב).

16. באר מרים ח"ב עמ' צ"ב, הגאון ר' דוד מן זצ"ל.

17. במדבר רבה (וילנא) פרשת מסעי פרשה כג

18. רמב"ן ויקרא יח כה.

בגדר אהבה

בדברי הכוזרי¹⁹ מבואר שצריך לאהוב את ארץ ישראל, לא סתם אהבה אלא תכלית הכוסף, וז"ל: "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש, ינחץ הענין המיוחל, שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, רוצה לומר כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

החרדים²⁰ כתב: "צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו.

ובספר התניא²¹ כתב לעורר את האהבה הישנה וחבת ארצנו הקדושה להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק.

מרון רבי ירוחם ממיר כותב²² דברים מבהילים עד היכן צריך לאהוב את ארצנו הקדושה: "החומד הארץ אין פחד נגד עיניו כי מסוד הארץ הוא מסירת נפש ממש גם ליהרג עליה. יהושע וכלב לא פחדו כלל, כלום לא עמד לפניהם, האמינו וגם בטחו כי ארץ חמדה היא, חמדו את הארץ ואיך יפחדו".

כלב בן יפונה הפריך את דיבת המרגלים והכריז "טובה הארץ מאד מאד" (יד, ז). שבח כפול זה של "טוב מאד מאד" איננו מופיע בתורה אצל שום ענין אחר. ואפילו על כלל העולם, רק כתוב "והנה טוב מאד" (בראשית א, לא) ולא "טוב מאד מאד". אנו לומדים מכאן את יחס התורה לא"י, כדבר מיוחד שצריך לחבבו עד מאוד.

19. (מאמר ה')

20. מצוות התלויות בארץ - פרק ב.

21. אגרת הקודש פסקא י"ד

22. דעת תורה - ד (במדבר) קכד

שכר המצווה - גאולה

הכוזרי (מאמר ה') כותב שהגאולה תלויה במצוות חיבת הארץ. וזה לשונו:

"ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש, ינחץ הענין המיוחל, שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, (מתי? -) כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, רוצה לומר, כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכסף, עד שיחוננו אבניה ועפרה".

וראה עד כמה הדברים מדויקים בפסוקי התהלים (קב, יד-טו): "אַתָּה תְּקוּם תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי עֵת לְחַנְנָהּ כִּי בָּא מוֹעֵד. כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יַחְנְנוּ". הפועל 'חנינה' מופיע פעמיים בפסוקים אלו, ללמדך שזה תלוי בזה: מתי נזכה שנמצא חן בעיני ה' לגואלנו (אתה תקום... כי עת לחננה), כאשר ארץ ישראל תמצא חן בעינינו לגואלה! (כי רצו... יחננו).

וכי זוהי דעה בכלל?

באחד הימים ביקר אצל החזון איש אחד מצעירי התיירים מארצות הברית. **בידוע** היה שהחזון איש מעודד גם את התיור בארץ, וכן כתב באחת מאיגרותיו (א, קעו) - "התיור בארצנו כשהוא לעצמו איננו משום חשש איבוד ממון". אלא שהציג לאותו תייר צעיר את השאלה: האם באת להשתקע בארץ? התשובה היתה שלילית. אמר לו החזו"א: האם מותר לצאת מארץ ישראל? האורח התבלבל ואמר: "שמעתי שאם באים ארצה בכוונה מראש לא להשתקע בה, מותר לעזוב אותה".

ענה לו החזון איש בנימה של אכזבה גדולה: "תימה, תימה, אתה טורח בכדי למצוא דרך איך לעזוב את הארץ, בעת שאנו מתאמצים כולנו דוקא למצוא דרכים איך לעלות ארצה!".

באו אליו בחורי ישיבה שעלו מן הגולה ללמוד תורה בארץ ישראל, כשהם שואלים: מה דינם בנוגע לשמירת יום טוב שני של גלויות מאחר שדעתם לחזור לחו"ל.

השיב להם החזון איש מיניה וביה: "וכי זוהי דעה בכלל? איזה יהודי יש בדעתו לחזור מן הארץ?" (פאר הדור עמ' מב).

אדם אחד שהיה אחראי על בת ישראל מצפון אירופה, ניגש פעם אל החזו"א ואמר לו שהוא חושב שאין בארץ ישראל הרבה בחורים מתאימים בשבילה, ואולי כדאי לשלחה לאמריקה למצוא שידוך. חייך החזון איש ואמר: מה צריך שיהיו "הרבה" בחורים מתאימים... (הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל - לעבדך באמת).

קשה למצוא אדם שהרגיש את השינוי הרוחני על עצמו, עם עלייתו לארץ ישראל, כמו הגרא"א דסלר זצ"ל. כשהגיע לארץ ישראל, דיבר בהתפעלות על רשמיו מארץ הקודש, לשאלת בן דודו הרב מאיר מונק ממה הוא מתפעל, הרי לא ראה עדיין שום מקום בארץ ישראל, שהרי שוהה הוא כל הזמן בד' אמותיה של ישיבת פוניבז', השיב לו הגרא"א דסלר: "וכי אשאר רשמים ממראה בתים או שדות? הלא במשך שעותיים אני משיג כאן ברוחניות דברים שעליהם הייתי צריך לעמול בחו"ל במשך שבועות שלמים.

כשהגיע לכהן כמשגיח בישיבת פוניבז', פתח את שיחתו הראשונה ואמר: "שלום עליכם אנשי ארץ ישראל. השבוע הגעתי לארץ. ארץ ישראל, ארץ הקודש, אדמת קודש, מקום קדוש, ואז עלה בדעתי לחשוב מהו המושג של מקום זמן..." (מוסף שב"ק, שלח התשס"ח, וראה מכתב מאליהו ז' עמ' רפד).

הלכות ומנהגים

לספר בשבחה

מצווה לספר בשבחה וטובה של ארץ ישראל, שעל ידי זה יעורר אהבתה.

כפי שמצאנו שלגבי אהבת ישראל כתב הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ו ה"ג): "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבח". כך גם מצווה עלינו לספר בשבחה וטובה של ארץ ישראל, שעל ידי כך נזכה לעורר אהבתה בלבנו. כמו שכתב האבודרהם (בפירושו לברהמ"ז): "אנו צריכים לספר בשבח הארץ כדי שישתוקקו לה הנפשות".

בגמ' ברכות (מג, ב) מסופר שמרוב שהיתה חביבה ארץ ישראל על רבי יהודה, היה מברך על שמן ערב "בורא שמן ארצנו".²³

כך גם מסופר בגמ' (ב"ב קמו, א): "אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת. מאי קא משמע לן (לשם מה סיפרו לנו סיפור זה)? חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל" (חשיבות ארץ ישראל - שממהרת לבשל פירותיה בעצרת באו ללמדנו). מכאן דמצווה לספר בשבח ארץ ישראל (ספר ישמח ישראל).

כך אומר רשב"י (ספרי עקב ובילקוט שמעוני (מלכים ב רמז רלח)): "והלא דברים קל וחומר, אם [סנחריב] שבא לספר בשבח ארצו ולא ספר בגנות ארץ ישראל (שאמר לישראל שייקחם לארץ טובה כארצם, ולא אמר יותר טובה מארצם) כך [זכה לשכר²⁴], ק"ו למספר בשבחה".

בדורנו שבחסידי ה' מיליוני יהודים זכו לעלות לארץ, להקים בה משפחות וליישובה, מה שלא זכו דורות רבים של צדיקים וקדושים לפנינו. חובה כפולה מוטלת עלינו להקפיד לדבר בשבחה של ארץ ישראל, לאהוב את נופיה, לקשטה בעצים ופרחים, לנקותה מפסולת, לתקן את דרכיה, לבנות בה בתים נוחים ונאים, ולחזור תמיד על דברי יהושע וכלב שכנגד כל המשטינים עמדו ואמרו "טובה הארץ מאד מאד"²⁵.

23. כתב על כך בפירוש עלי תמר (על הירושלמי, שביעית פ"ד ה"ז): "הנה שבני ישראל שבתפוצות שמהדרין אחרי פירות ותוצרת הארץ יש בזה משום חיבוב הארץ ואם כי לא כל אדם הוא כרב יהודה שמברך בורא שמן ארצינו, מכל מקום בוודאי ההידור אחרי תוצרת א"י יש בו משום חיבוב הארץ לקיים מה שנאמר וכו'. וסיפר לי אחד שאשתו בקרה ברוסיה הסובייטית אצל קרוביה והביאה אתה שוקולד מא"י באריזה של אותיות עבריות, והנה הילדים דור שלישי לקומוניזם נשקו את נייר האריזה מתוך אהבה שזהו שוקולדה ונייר א"י. ומעתה צא ולמד האיך האהבה לא"י שקועה עמוק עמוק בלב יהודים ואף בתינוקות שלהם ואף הדור השלישי לקומוניזם שרק שמועה קלושה שמעו על א"י הנה הניצוץ הא"י מתעורר בלי משים באופן טבעי גם בלבם של התינוקות ואם כך הוא האהבה והחיבה לא"י בטוחני בעזה"י שגם דור שלישי ורביעי מנדחי ישראל ישובו הנה לרצות אבניה ולחונן עפרה לבנין ולנטיעה לתורה ולתעודה עד כי יבא שילה".

24. השכר היה שנקרא 'אָסנפּר רבא וַיְקַיְרָא' (מלך גדול ומכובד) (עזרא ד, י).

25. ויש בדבר סוד גדול, דהנה ארץ ישראל היא המלכות השכינה, שעולה ומתעלה בכוח ההודיה והשירה,

לשבח את זיתי ארץ ישראל

סיפר הראשון לציון הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל: "פעם שהייתי בחו"ל בשבת והגישו בסעודה שלישית זיתים גדולים ומשובחים. כל זית נראה כמו אגוז. אמרו לנו המארחים: מה זה שאומרים על ארץ ישראל שהיא ארץ זית שמן ודבש? הנה באמריקה הזיתים יותר משובחים מזיתי ארץ ישראל בוודאי אין בארץ ישראל זיתים כאלו טובים!

אמרתי לעצמי שכיון שהם הוציאו לעז על ארץ ישראל, לא אטעם מהזיתים הללו, אך מכיון שבכל זאת סיקרן אותי גודלם של הזיתים, הסתכלתי על קופסת השימורים היכן הם מיוצרים?

לשמחתי ראיתי על קופסת השימורים מאחור, באותיות קטנות, שהזיתים גדלים בארץ ישראל בקבוצת יבנה...

אמרתי להם: "זה השפע של ארץ ישראל, אתם מתפעלים מהפירות של ארץ ישראל, ואתם טוענים שזה גידולי אמריקה..."

כמובן שאכלתי מהם. הרי בהם נתגלה שבחה של הארץ²⁶.

גם בנו שליט"א נוהג לספר בשבח הארץ, וכך הביא בשיעורו:

תוחלת החיים של הציבור היהודי בארץ היא מהגבוהות בעולם (ושל הציבור השומר מצוות עוד יותר). מערכת הרפואה בארץ נחשבת לפי מדדים בינלאומיים מהטובות בעולם. מבחינה כלכלית, האבטלה בישראל נמוכה להפליא. יחס חוב-תוצר יורד בהתמדה כבר שנים, השקל הישראלי נמצא במצב מצוין והשכר הממוצע במשק עולה כל הזמן.

כאשר שומעים על סכנות ואיומים שונים בארץ, כדאי לפנות לחברות דירוג האשראי הבינלאומיות המודדות את מצבה הכלכלי של המדינה בכלים ניטרליים מדעיים, והן משום מה לא מתרגשות מהצהרות איראן ומתחזיות הזעם למיניהן. הן מעלות את דירוג האשראי של ארץ ישראל. כללו של דבר, ארץ ישראל זוכה לחוסן כלכלי ומדיני מדהים, בוודאי ביחס לגילה ולגודלה. בעיתונות הבינלאומית, מדורגת ישראל כמעצמה מספר 8 בעולם.

כמו שכתב רמ"ד וואלי: גם בהיותה (הבאר) בסוד המלכות (השכינה), אשת חיל עטרת בעלה, שממנה כל ההשפעות - לפיכך צריך לשבחה, בכל השבחים ולהעלותה בכל העליות. ברזא דכתיב: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. וזהו ענין אמרו בסמוך: אז ישראל ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה - היא הזמנה לכל ישראל שיענו לה כל השבחים הנזכרים בסמוך לצורך עלייתה.

כוונת הדברים כשם שאשת חיל של אדם, עיקר חיותה הוא מהמחמאות והתשבחות שאומרים לה, אף ארץ ישראל שהיא השכינה, עיקר חיותה הוא מהשבחים שאומרים עליה.

26. אביהם של ישראל ח"ג עמ' 113

להתבונן במעלותיה

מצווה להתבונן במעלותיה של ארץ ישראל, כמו שראינו בדברי רבותינו שכתבו רבות על מעלת ארץ ישראל.

הנה מספר דוגמאות.

כתב בהקדמה לספר 'לקוט ארץ ישראל': "בהיותי גם אני אחד מבני ציון אשר נפשי חשקה לקראתה בכליל תפארתה, ובחידוש כבודה, אמרתי אעשה גם אני מטעמים לאהבת ארצנו הק', לקבץ אבני חפץ ופנינים יקרים כל מאמרי חז"ל המספרים טובה ויפיה. להראותם את עשר תהילותיה, ואת יקר תפארת גדולותיה, המנויים בסוד חכמי תורתנו".

כתב רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת מיר: "זהו ענין "ארץ ישראל על ידי יסורין". הרי עלינו להכיר מעלת ארץ ישראל, כפי שהרמב"ן (דברים ח, ה) מבאר על הפסוק (דברים ח, ה-י) "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך... כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה וגו' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה" וגו'.

וכתב 'כן ה' אלוקיך מיסרך', מתחילה בענוי במדבר ונסיון המן שתערב לנפשך טובת הארץ ופרותיה, על כן אמר אחריו 'כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה' וכו' כי תזכור עבודת מצרים וענוי המדבר וכאשר תאכל ותשבע בארץ הטובה תברך עליה את השם.

נמצא כי כל מה ש"ה' אלהיך מיסרך" (ארבעים שנה במדבר) הוא כדי להכיר מעלת ארץ ישראל, הרי כי מצוה היא להתבונן בחשיבותה של ארץ ישראל. וזהו ענין ברכת פירות הארץ, כי על ידה מכירים מעלת וחשיבות הארץ, ומזה באים להכרת גדולתו ית' יכלתו וגבורתו". (דעת תורה, שמות עמ' קכ"ה)

הגאון מהר"ם פנעט זצ"ל היה אומר: כמו שחטא המרגלים, שדברו בגנות ארץ ישראל, עלה על כל החטאים, אפילו בחטא העגל לא נענשו כמו על חטא המרגלים. מידה טובה מרובה כמה זכות נגרם מן המדבר בשבח ארץ ישראל²⁷ [עלינו לתקן את חטא המרגלים, שהוציאו דבה על הארץ, ותשובת המשקל היא, להגיד ולבשר בעולם כולו את הודה והדרה, קדושתה וכבודה של הארץ. והלואי שנזכה אחר כל ההפלגות כולן מצדנו להביע אף חלק אחד מרובה מהדרת תורתה ועילוי חכמתה ורוח הקודש שבקרבה].

שלושים וארבע פרקים בשבח הארץ

הגאון רבי ישראל זאב הורביץ זצוק"ל (ממשפחת השל"ה), למד בבית מדרשו של משה איש האלקים, מרן רשכבה"ג החתם סופר זי"ע, מקום שם קיבל תורה, ספג אהבה וחיבה מיוחדת לישובה של א"י, וברוח תלמידיו של אותו זקן, לא הסתפק בהיותו נאה דורש אלא קם ועשה מעשה. לעת זקנתו לאחר ששימש למעלה מארבעים שנה כאב"ד 'אוהל' שבהונגריה, עלה אל הקדש להסתופף בעיה"ק טבריה.

ר' ישראל כתב חיבורים רבים, כמו שהוא עצמו כותב בסוף ספרו 'ארץ חמדה': "הנני צריך להודיע איך שחיברתי תהלה לקל הרבה ספרים והמה בכתובים, ואלו הן: פירושים על מסכת ברכות שבת ביצה כתובות גיטין קדושין חולין שבועות בבא מציעא גדה עבודה זרה וסוגיא על סדר מועד, כל אלה הם שנים עשר ספרים. וחוף לזה שו"ת על ד' חלקי שולחן ערוך, ביאור על ד' מגילות, הגדה של פסח, חיבור גדול על התורה, מהדורא קמא ומהדורא בתרא". והנה את כל חיבוריו אלו לא הוציא המחבר לאור, מחמת עסקו עם תלמידיו, רק ספר אחד הוציא לאור והוא ספרו 'ארץ חמדה' העוסק בשבחה של ארץ ישראל. ספר זה ערך בתור הכנה לעלייתו ארצה.

בספרו הוא מעורר על פרק בהלכות 'שכחה', יהודי בארץ ישראל צריך "להתחזק ולהתאמץ תמיד ולעורר לבו, לאן אני באתי, ומדוע באתי, ועל מה באתי, עד שתתעורר בקרבו קדושת א"י, עד שבכל יום ויום יהיה בעיניו היום יצאתי והיום באתי, וכשם שבתחילת ביאתו לכאן לאה"ק - בודאי נתן הודיה ושבח להשי"ת: ברוך ד' אשר הנחני והביאני עד כה, כך בכל יום בברכת השחר "המכין מצעדי גבר" ראוי לכוון בלבו לתת שבח להקב"ה שהביאני הלום".

לבו של רבי ישראל זאב היה מלא רגשות קודש לארץ ישראל עד יומו האחרון, ומרוב אהבתה חידש חידושים נפלאים במעלת ארץ ישראל, הוסיף וכתב ספר נוסף על מעלת ארץ ישראל ושמו 'נחלה לישראל', שיצא לאור על ידי נכדו לאחר פטירתו.

ספרי המחבר שקדושת וחיבת הארץ זורחת ומתנוצצת בהם בכל שורה ושורה, היו יקרי המציאות ממש לאחר שנדפסו לפני למעלה ממאה שנה. בשנת תשכ"ח זיכו משמים את יוצאי חלציו לחזור ולפרסם דברי תורתו לזכות את הרבים, וכך יצאו שני הספרים בכרך אחד במהדורה חדשה ומהודרת, הנמצאת כיום ב'אוצר החכמה'.

לנשק אדמתה

כתב הרמב"ם (מלכים ה, י): "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל²⁸ ומנשקין אבניה ומתגלגלין בעפרה, וכן הוא אומר: "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

כתב בספר ראש גולת אריאל (ח"א ע' שיז): באחת מעליותיו של כ"ק ה'אמרי אמת' לארץ ישראל, עמד והצביע לפני האנשים שסבבו אותו על דברי הגמרא (כתובות קי"ב, ב) "רבי אבא מנשק כיפי דעכו, רבי חנינא מתקן מתקן מתקליה, רבי חייא בר גמדא מיגנדר בעפרה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה את עפרה יחוננו". בפירש"י על אתר יש דיבור המתחיל "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", ציטוט הפסוק במלואו מתוך הגמרא, מבלי להוסיף אפילו מלה אחת. שאל רבינו זצ"ל באותו מעמד: מה ביקש רש"י בזה להשמיענו?

והשיב בדברים נאים היוצאין מפי עושיהן: נשים לב שרש"י רק השמיט את התיבה "שנאמר" המוזכרת בגמרא, רש"י הקדוש מרמז לנו, כי התנאים הקדושים הרעיפו נשיקות על סלעי ארץ ישראל והתגלגלו בעפרותיה לא מפני "שנאמר..." בגלל שמצאו פסוק המְלַמֵּד שכך יש להתנהג, אלא עשו מה שעשו "כי רצו עבדיך..." ממש, בגלל שהם עצמם היו בדרגה הזאת והתרפקותם לא היתה מעוֹשָׂה כלל.

כתב רבי אליהו הכהן מאיזמיר זצ"ל בעל ה'שבט מוסר' (בספרו אגדות אליהו כתובות קיב, א). על דברי הגמ' ר' אבא מנשק את סלעי עכו: "ראוי לשים לב דכמו זר נחשב במה שאמר שהיה מנשק סלעים וכו', וגם במה שהיה מתעגל בעפר, דכמעט היה כאיסור לנשק את האבנים. ולכאורה יש לומר דכיון דארץ ישראל היא מושב השכינה, היא בעצמה קודש קדשים, כתיק של ספר תורה שהוא מקודש, ונמצא נשיקת אבני ארץ ישראל כאלו מנשק את השכינה השוכן בה. ולמדנו מזה המאמר, דמותר לנשק אבני ארץ ישראל דרך חיבוב הארץ".

28. מדוע דווקא בתחומי ארץ ישראל? יש מסבירים כאשר נכנסו החכמים לתחום ארץ ישראל הקדושים בקדושת הארץ, נישקו את אדמתה מאהבתם את הארץ. כשם שאדם מנשק את המזוזה בכניסתו לביתו. בכל פעם שאדם חוזר מחו"ל לארצנו הקדושה ראוי לו לנשק את אדמתה בחזרתו ארצה, היות והיום הכל מרוצף ניתן לנשק גם את הקירות, שכל המחובר לקרקע כקרקע.

הגאון רבי אריה פומרנצ'יק - נשיקות באישון לילה

אהבתו של הגאון רבי אריה פומרנצ'יק זצ"ל, מחבר הספרים תורת זרעים ועמק ברכה, לארץ ישראל היתה ממש פלאית. סיפר הצדיק רבי זאב אידלמן זצ"ל: הייתי בידידות גדולה עם ר' אריה, לפעמים הייתי רואה, אך כאשר גברו בלבו רגשות אהבתו לארץ הקודש היה הולך באין רואים כגון באמצע הלילה, נשכב בחצר ביתו ומנשק את עפר אדמת ארץ הקודש, באהבה יוקדת מרוב הרגשתו את קדושתה. הוא היה כנראה נוהג להסתיר זאת מחשש למחזי כוהרא (גאוה), היות ואנשים אחרים לא חשו כך, ולא נהגו כך²⁹.

אהבתו זו לארץ הקודש הגיעה כנראה מחמת שעסק רבות בהלכות ארץ הקודש. מאז שנת תרצ"ג שעלה לארה"ק, עסק בהלכות מצוות התלויות בארץ ובירושלמי סדר זרעים. במשך כשלוש שנים בירר וליבן ביגיעה עצומה ענינים אלו והעלה את חידושו על הכתב.

בהמשך אף למד בכלל 'בית המדרש לתורת ארץ ישראל'. כולל זה נועד להקדיש את הלימודים לנושאים הקשורים בהלכות התלויות בארץ. כולל למדו ת"ח גדולים מאוד וביניהם הגאונים ר' מיכל יהודה ליפקוביץ, ר' אהרן לייב שטיינמן, ר' זלמן רוטברג, ר' חיים קרייזווירט, ר' ברוך שמעון סלומון ועוד.

בשנת תרצ"ו הוציא ספר על נושאים אלו שהיו כל כך קשורים ללבו בשם "תורת זרעים" - על הירושלמי סדר זרעים, מפאה ועד ביכורים, וקיבל לספרו הסכמה מהגרי"ז מבריסק³⁰.

---

29. כך גם מסופר על הגר"ז בהר"ן: בכל לילה היה מנשק את גדר האבנים, שלפני ביתו ואח"כ היה מתגולל בעפר הארץ, לקיים את מה שנאמר בפסוק "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יכוננו".

כך גם מסופר כשבנו את ישיבת עץ חיים, מעל בית הכנסת החורבה, נכנס הגר"ז בהר"ן ונישק את ארבעת הכתלים בחיבה יתירה. (ספר אלה גבולותיך ישראל עמ' 59)

30. בראש ספרו כתב מאמר שהתפרסם מאד, בנושא 'שירה על הנס'. למאמר זה יש קשר גדול לעליתו לארץ ישראל. ומעשה שהיה כך היה.

בשנת תרצ"ג, כשרבי אריה החליט לעלות לאר"י, שלטו האנגלים בארץ. הבריטים סגרו את שערי הארץ בפני היהודים וכדי לעלות היו צריכים לקבל 'סרטיפיקט' (אישור כניסה) וכדי להשיגו נדרשו מאמצים רבים. רבי שמואל גריינמן זצ"ל ביקש מרבי מתתיהו זאב שצ'יגל זצ"ל ראש ישיבת בית יוסף - נובהרוק בבני ברק לשלוח סרטיפיקטים לר' אריה וחבירו ר' זאב איידלמן. לשם כך היו צריכים להרשם כתלמיד של הישיבה, וכך עלה לארץ כתלמיד ישיבת בית יוסף. טרם פרידתו מבריסק נערכה לו **מסיבת פרידה** ע"י ישיבת 'תורת חסד', במהלכה הרצה ר' אריה בפניהם את המאמר שלימים כתב בראש ספרו על ארץ ישראל. במאמר הוא מבאר את מעלת ארץ ישראל, שאין אומרים שירה רק על נס שבארץ ישראל, וטעם הדבר: משום דא"י הרי היא ארץ אשר דורש אותה ותמיד עיני השם בה, והיא המרכז של ההשגחה הפרטית. ע"כ אינו דומה נס שקורה בא"י לנס שקורה בחו"ל, דנס שבא"י הוא יותר בגלוי ויותר בולטת בו יד השם וגבורת השם מנס שבחו"ל. כמו שאנו רואים באמת בנס פורים שהיה מכוסה קצת בדרכי הטבע ואין בו הכרה שלמה בגבורות השם ולכן אין אומרים שירה והלל על נס שבחו"ל. (לימים שיצא ספרו 'עמק ברכה', העבירו את המאמר לשם).

לעלות לא"י בתשוקה גדולה

החיבה לארץ ישראל לא יכולה להישאר רק בתור דברים שבלב. החיבה חייבת גם להתבטא למעשה, מי שאוהב את ארץ ישראל מנסה בכל יכולתו לעלות ולגור בארץ ישראל, וכפי שכותב החרדים (מצוות התלויות בארץ - פרק ב): "צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו".

כתב אחיינו של הרב מבריסק, הגאון רבי יצחק זאב סולוביצ'יק: אדם מן השוק יכול לשאול: האם היה הרב מבריסק חובב ציון? אם חיבת ציון פירושה - ישיבת הארץ והשתקעות בה, חינוך עפורה ורציית אבניה, נשיאה בעול היישוב בימי מצור ומצוקה והשתתפות בגורלו, התקשרות לעיר הקודש ירושלים אפילו כשצר ואויב עמד בשעריה, ודחייה בשתי ידיים של כל הצעה ליציאה לחוץ לארץ, הרי חיבה זו מצאה את גישומה המלא דווקא באיש ההלכה שהתנגד למדינה ופירש ממנה.

מעשה שהיה כך היה. בתו הבכירה וחתנו באו לארצות הברית, וחיו שם חיי כבוד ורווחה. הגרי"ז פקד עליהם לשוב ארצה ישראל. כשהתמהמהו, חרה אפו בהם והפסיק את חליפת המכתבים עמם, ולא נתרצה להם, עד ששבו ארצה ישראל.

זכורני כשהיתי ילד ורכוב על כתפו של אבא, היו יושבים אבי ודודי (הגרי"ז) ומשוחחים בהלכה על עניין קדושת הארץ וקדושת מחיצות, קידוש יהושע וקידוש עזרא, קידוש לשעתו וקידוש לעתיד לבוא וכו'. כל רעיון הלכי מלווה חזון רוח, כל דיבור רווי כמיהה עד כלות הנפש לארץ רבת זוהר ואור, כל הגה והגה קושרים של קיימא למרחבים שקופים, שבהם ראו הנביאים מראות אלהים. אדם זה אהב את הארץ אהבה רבה והתנגד למדינה. הרבה מציוני אמריקה מסורים למדינה בכל לבם ומתנגדים לארץ. עניין הישיבה בארץ מפיל אימה ופחד עליהם. הי מינייהו עדיף?³¹

31. הרי"ד סולוביצ'יק, דברי הגות וערכה, מאמר 'מה דודך מדוד'

האוצרות שבארץ ישראל

בשנת תרע"א, שלח כ"ק הרבי ר' אברהם מרדכי אלתר מגור זי"ע, 'האמרי אמת', לארץ ישראל את מיודעו ר' שאול משה זילברמן זצ"ל לענייני הציבור, והגיד לו את כל לבו, שבצמם היה משתוקק לנסוע בעצמו לארץ ישראל מפני שיש שמה "שכיות חמדה" שונים אשר חפץ בהם.

אמר רבי שאול משה לפניו: "מוכן אני להיות שלוחיה דמר ולהביאם הנה". אולם רבינו זצ"ל השיבו בהתרגשות: "יש בארץ ישראל אוצרות של יראת שמים, שאי אפשר להשיג אותם פה בגלות בשום אופן..."³²

סח אחד מחסידי ה'נתיבות שלום' שהוריו התגוררו בארה"ב ובשנות בחרותו למד בישיבת בית אברהם בירושלים עיה"ק, 'בדידי הוה עובדא': "נכנסתי לרבינו לפני ר"ח ניסן לקבל את ברכת הפרידה לקראת נסיעתי לבית הורי לחוג אצלם את חג הפסח הקרב. מיד ספרתי לרבי את מטרת בואי, אמר לי לפליאתי "אני מקנא בך", ומיד המשיך לומר את אשר על ליבו:

"כשנסעתי לארה"ק לקראת נישואיי בשנת תרצ"ה, תחושת ההתרגשות בלב באי האניה היתה באופן מיוחד שלא ניתן לתאר, כל הנוסעים השתוקקו לרגע בו נזכה להגיע לארץ הקודש. כשהתקרבונו יותר וכבר נשקף לפנינו ממרחק חוף אדמתה של הארץ גברה התרגשותנו ביותר, הנה כבר מגיעים אנו אל תחומי ארצנו. כשעמדנו ממש סמוכים אל אדמת הארץ, הושיטו באחת כל אחד מהנוסעים את ידו לידיו של רעהו והחלו לרקוד ולשיר על אף שלא הכרנו זה את זה. ולבסוף כשירדנו לדרוך ממש על אדמת הקודש, קשה להגדיר את תחושותינו הנעלות..." כך תיאר לו הרבי בהרחבה את חיבת הקודש שהיתה נחלתו עת הגיע לאר"י. "משום כך מקנא אני בך" סיים הרבי את דבריו - "משום שבכל פעם שמגיע הנך לארץ ישראל ביכולתך לחוות פעם נוספת את אותם הגעגועים לארץ הקודש, שזכיתי אני לחוש בחיי פעם אחת בלבד..."

---

32. בגמרא מצינו כמה פעמים "איזהו בן עולם הבא כל ש..." ופירשו בעלי אגדה שהגדרה זו מכוונת כלפי איש צדיק וכשהוא חי כאן בעוה"ז, באקראי הוא שרוי בעלמא הדין, בחינת "איקלע להתם", אך בעצם מהותו משתייך כולו לעולם לאחר והוא בעצם "בן עוה"ב".

על משקל דומה ניתן לומר שרבינו האמרי אמת זצ"ל, עוד כשישב בגולה, השתייך בכל הווייתו לארץ חמדה וכל יודעיו רואים עליו במוחש שהוא כל כולו "ארץ ישראל איד". קל וחומר אחרי שניתנה לו תאוות לבו פעם ראשונה, וזכה לעלות אליה, ושאל אל תוך ריאותיו את "אירא דארץ ישראל" - אותו אור עדן שרבי יהודה הלוי משורר וקורא עליו ברוח קדשו "חיי נשמות אור ארצך".

ואת עפרה יחוננו

מבאר רבינו יונה³³: כתוב [משלי י"ד כ"א] ומחונן עניים אשריו ר"ל שהעניים הם מוצאין חן בעיניו ונותן להם בעין יפה מלשון [תהלים ק"ב ט"ו] ואת עפרה יחננו שעפר ארץ ישראל ימצא חן בעיניהם.

על הפסוק "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֵיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יַחְנְנוּ" (תהלים קב, טו) פירש הרד"ק: "כי רצו, בהיותם בגלות הם מתאווים לנשק אבניה. ועפרה יחננו, על דרך משל, שמחונן אדם את הדבר הנאהב. ויש מפרשים, ירצו ויאהבו אבניה ועפרה להקים את בניינה. והחכם הכוזרי פירש: אתה תקום מתי, כי רצו, כלומר, כי ירושלם תבנה כְּשִׁיכְסְפוּ יִשְׂרָאֵל לַה תְּכַלִּית הַכֶּסֶף עַד שִׁיחַנְנוּ אֲבִינָה וְעִפְרָה".

ידוע, מה שאמר רבי יהודה הלוי: "יפה נוף משוש תבל קריה למלך רב, לך נכספה נפשי מפאתי מערב, המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם כבודך אשר גלה, ונווך אשר חרב... וטעם רגביך לפי מדבש יערב"...

"טעם רגביך" - אומר רבי יהודה הלוי - טעם הבוץ של ירושלים עיר הקודש, ערב לי מדבש!

הרב ניסן אהרן טוקצינסקי סיפר על אביו, הג"ר יחיאל מיכל: "מעשה שהיה ובקרו אצלו חכמי ורבני עץ חיים בדירתו שבעיר העתיקה. באמצע השיחה נפל עפר מהתקרה. תהה אחד מהמסובים: מדוע כבודו גר בדירה כזאת שעפר נופל מתקרתה? הרים אבא את העפר והסתכל על זה מתוך חיבה גדולה ואמר 'על עפר זה דרכו אבותינו הקדושים... נביאנו חוזינו התנאים והאמוראים, כמה הליכות של קדושה ספג העפר, הרי זה קדוש וטהור'. הוא לקח את העפר, נשקו והניחו בפינה. הרגש זה הרגיש על אף הליכתו יום יום על האדמה" (עיר הקודש והמקדש ח"א עמ' 17).

כתב בשו"ת עטרת פז (ח"א כרך ג - אבן העזר, הערות הקדמה הערה יב): "גדולי עולם ידעו היטב את מעלתה המיוחדת של אר"י שאפילו העפר והאבנים שבה יש בהם מעלה וקדושה מיוחדת, וידוע על הגה"צ רבי אליהו לופיאן ז"ל שמתחילה בעת שבא לא"י כשהיה צריך לירוק, לא היה יורק על האדמה אלא היה יורק בתוך מטפחת, והיה אומר איך אפשר לירוק על אדמת א"י הקדושה".

33. על אבות פרק ב משנה ט.

הרב ראובן אלבו שליט"א - טעם רגביך לפי מדבש יערב

מספר רבי ראובן אלבו שליט"א, ראש ישיבת אור החיים: "בהיותי ילד, היו מגיעים לביתנו חכמים מארץ ישראל לעשות מגביות, ואמי מתפעלת ואומרת: "זה שליח מארץ ישראל!". הייתי ילד קטן, ואני זוכר את עצמי לוקח את הבוץ שהיה דבוק בנעלים שלהם, ואומר לעצמי: "זה ודאי של ארץ ישראל"... הייתי לוקח ושם אותו בתוך המרק שלי ואוכל..."

אי... ארץ ישראל!... זכיתי לאכול את ארץ ישראל!...

כשהגענו לארץ ישראל ממרוקו, הפלגנו באנייה. מי שלא רגיל לנסוע באנייה, סובל קשות מטלטולי הים. היינו ילדים כאשר הפלגנו, וסבלנו סבל רב. הקאות, בחילות, היתה תחושה שאנחנו הולכים, חלילה, למות. היו אלו ייסורים קשים ביותר. כיום האניות השתכללו, ומי שמפליג בים חש כמו בבית, אבל בשעתו, כאשר היינו ילדים, היו אלו טלטולים קשים ביותר.

והנה פתאום נגלו לעינינו האורות של העיר חיפה. לא ניתן לתאר את השמחה שהייתה באנייה, כאשר ראינו את האורות הללו. הייתה זו הרגשה שאין כמותה בעולם. כשירדנו מן האנייה בנמל חיפה, השתטחנו על האדמה והתחלנו לבכות. (מהספר 'משכני אחריד').

כך גם סיפר אחד מעולי מרוקו: "זכורני מילדותי שהיו באים שדרי"ם מארץ ישראל כדי לגבות כספים עבור תלמידי חכמים בארץ ישראל השוקדים על תלמודם, ופעמים רבות היו השדרי"ם מתארחים בבית הורי, לפי שמר אבי ע"ה היה אוהב ומעריך מאוד את חכמי ארץ ישראל, ומתאר לנו את מעלת ישיבת הארץ בהתרגשות, כשהיו מגיעים השדרי"ם הייתה שוררת בבית שמחה מיוחדת, 'הגיע אורח מארץ ישראל, מארץ הקודש שכולנו כל כך חושקים להגיע אליה', ואני ואחיי היינו מבקשים רשות מהשדרי"ם לגרד את העפר הדבוק בנעליהם ושמים אותו בצלחת המרק או בכוס התה, ושותים בשמחה מעפרה של ארץ ישראל. וכפי שכתב המשורר רבי יהודה הלוי בשבח ארץ ישראל באומרו "הלא את אבניך אחונן ואשקם, וטעם רגביך (בוץ קשה של אדמת ארץ ישראל) לפי, מדבש יערב" (יהיה מתוק לי יותר מדבש), כך הרגשנו.

עצה טובה: לפעמים ביום גשום הבית מתלכלך מבוץ, במקום לכעוס ולהתלונן, הרי זו הזדמנות נפלאה לקיים "וטעם רגביך לפי, מדבש יערב", לומר בלב שמח 'אשרינו מה טוב חלקנו, שזכינו ויש לנו אדמת ארץ ישראל בביתנו'.

איסור הוצאת דיבתה

מבואר בגמ' (ערכין ט"ו) שיש איסור לדבר לשה"ר על ארץ ישראל, ואף שאין לשה"ר על דומם רק על אדם, ארץ ישראל שאני.

בטעם הדבר מבאר הגאון רבי דוד מן זצ"ל (באר מרים על הרמב"ם מלכים ה, י): איסור לשון הרע מטרתו כדי שנוכל לקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך, שכן דיבור לשה"ר גורם לאדם שלא לאהוב את חבירו.

כך גם ארץ ישראל שאנו מצווים על אהבתה יש איסור לדבר לשה"ר עליה, שכן דיבור לשה"ר עליה יגרום לנו שלא לאהוב אותה.

ולכן אסור לדבר לשה"ר על ארץ ישראל, אף שאין בזה דיבה על בורא עולם, כגון אדם המדבר על מקום מסוים בארץ ישראל שגרים בו אנשים עם רמת משכל נמוכה, או שאין בו עבודה, רחוק מאוד מהמרכז וכד', יש בזה איסור דיבת הארץ, שכן גורם בזה פחות חיבה לאותו מקום בארץ ישראל.

על דיני דיבת הארץ וגודל איסור הוצאת דיבה ולשון הרע על ארץ ישראל, ראו בהרחבה בחיבורנו 'הלכות דיבת הארץ', ניתן לקבלו חנם במייל המופיע בראש הספר.

טובה הארץ מאד מאד

מסופר על האדמו"ר ממודזיץ הגה"צ רבי שאול ידידיה טאוב זצ"ל, שבכל עת שאחד מאי מי ממקורביו שוחח עימו על מצבה הביטחוני הרעוע של ארץ ישראל, הנתונה בידי פורעים ערביים צמאי דם ובחסותם של שלטונות המנדט האנגליים, היה רבינו מבטל זאת בידו הקדושה ומוכיח אותו כמי שמוציא את דיבת הארץ רעה³⁴ (ספר משכמו ולמעלה דף תקסג).

יהודי אחד מארץ ישראל התלונן לפני חבריו, חסידי קרלין, על התלאות שעוברות על המתיישבים היהודים מהערביים בארץ ישראל, שגונבים מהם ומצרים להם וכו'. הרה"ק הבית אהרן מקרלין זצ"ל שמע את דבריו ואמר: "ליהודי זה יש ניצוץ בתוכו מהמרגלים. (פרי ישע אהרן עמ' רנט)

כששהה האדמו"ר מקלויזנבורג בעל 'שפע חיים' זצ"ל בדרום אמריקה, פגש יהודי שהתלונן לפניו קשות, וכה אמר: "בקרתי בארץ ישראל במשך שבוע ימים, וראיתי שם חילולי שבת נוראיים. איך יתכן שבארץ ישראל יש כזו הפקרות?".

השיבו האדמו"ר בתוכחת מוסר נוקבת: "פליאה היא בעיניי. הלא אני מתגורר בארץ ישראל כבר מספר שנים, ועדיין לא ראיתי את כל המקומות והחסרונות שאתה מדבר עליהם. ואילו אתה, שהיית שם רק שבוע ימים, כבר הספקת לראות את כל החסרונות?! אתמהה!"

---

34. מעיקר הדין היה מקום לדון שאין בזה איסור, היות וזה דבר המפורסם, ואין המספר מתכוון לגנות את הארץ. ודאי שמצד חובת הארץ, ראוי להמנע מלומר דברים רעים על הארץ, גם אם הם ידועים. אמנם נראה שכמספרים זאת בחו"ל וזה גורם ליהודים להמנע מלבוא לארץ ישראל, יש בזה חומרה גדולה מאוד. ונראה שזה כלול באיסור שאם נותן לשומע תדמית שלילית, הרי יש בזה איסור לשה"ר גמור.

להשתדל שלא יבוא לידי גנות

הגמרא בסוף מסכת כתובות (ק"ב, א-ב) מספרת על חיבוב ארץ ישראל המופלא של האמוראים הקדושים, שהיו מתקנים את דרכי הארץ, מתפלשים בעפרה ומנשקים את אדמתה. הגמרא מספרת ש'רב אמי ורב אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא'.

וכתב רבינו ה'בן איש חי' (בן יהודע, כתובות ק"ב, ב): "קיימי משמשא לטולא. פירוש ר' אמי ור' אסי היו בא"י, ומקום ששונין בו לתלמידים בטולא, אע"פ שאם תגיע להם השמש לא אכפת להו כך כך, כי מחמת הזמן אין חום השמש מזיק ואין קצים בו, עם כל זה יחושו שמה מקצת מן התלמידים יקוצו בחום השמש, ואז יאמרו בפיהם אין מקום זה טוב, ונקום לישיב במקום אחר שיש בו טולא, לכך היו ר' אמי ור' אסי מקדמים לקום ממקום זה שתגיע אליו השמש, למקום טולא כדי שלא יבא אחד מן התלמידים לומר על המקום ההוא לא טוב, ונמצא מוציא דיבה על חלק קרקע שבארץ ישראל".

ונראה שלהלכה אין בזה איסור של דיבת הארץ היות וכאשר הוא אומר חם היום אינו מתכוון לגנות את הארץ. אלא שמחיבת הארץ מצווה על האדם לכלכל את צעדיו למנוע מצב שיעלה בו או בחבריו אפילו הרהור של תרעומת על הישיבה בארץ.

א. יש הלומדים מכאן, שיש מצווה לקנות ולהפעיל מזגן קירור בעונת הקיץ, כדי שלא יתרעמו אנשים על החום בארץ.

ב. בנוסף: כאשר חם לנו בקיץ ואנו מפעילים את המזגן, או כשקר לנו בחורף ואנו לובשים מעיל או מדליקים תנור, כדאי לכוון שאנו עושים כך כדי שיהיה לנו טוב ונעים בישיבת ארץ ישראל, ובכך נקיים מצווה. כשם שמצווה לקנות ולהתקין מזגן לסוכה שיהיה לו נעים לשבת בסוכה, כך מצווה להתקין מזגן, כדי שיהיה לנו נעים לשבת בארץ ישראל³⁵.

ג. הקב"ה רוצה שעם ישראל יאהבו את ארץ ישראל, כפי שרואים מכך שבכל ברכת המזון יש מצווה מן התורה להודות "על הארץ הטובה אשר נתן לך", על כן המדבר בשבחה ובטובתה עושה את רצון ה'.

35. עדות רבי שמואל ברוך גנוט, ששטח את הדברים בפני הגר"ח קניבסקי זצ"ל והסכים עם הדברים.

מיזוג אוויר חינם

פעם הגיע הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א לביתו של תלמיד חכם וראה על המזגן שלט "מזגנא דרבי אמי ורבי אסי". סביר להניח שבחגויות לממכר מזגנים לא שמעו מעולם על 'חברה' שכזו...

לתמיהת הרב על השלט הסביר היהודי, שכוונתו הייתה לסיפור המובא בגמרא (כתובות קיב, ב), על הפסוק המלמד אותנו, שמצווה לאהוב את ארץ ישראל: "כי רצו עבדיך את אבניה" - רב אמי ורב אסי ישבו בארץ ישראל, בעיר טבריה. בקיץ ישבו הם בבוקר במקום מוצל, בהמשך היום כאשר השמש קפחה על ראשם והיה להם חם, עברו הם לשבת בצל, וכאשר היה להם קר בחורף, היו מתיישבים במקום חמים ונעים, כל זה למה? - כדי להנעים לעצמם את ישיבתם בארץ ישראל (ר"י מיגש), ובכדי שלא יוציאו לעז ח"ו על ישיבת ארץ ישראל (רש"י).

אותו תלמיד חכם הסביר לרב: אני סובל מהחום השורר בארצנו בימי הקיץ, וקניתי את המזגן במחשבה זו, שלא להוציא לעז על הארץ הקדושה, לכן כתבתי על חזית המזגן את הכיתוב הנ"ל ("עלינו לשבח", בראשית, עמ' תל).

רבי שמואל ברוך גנוט (מחבר הספר "שלהי דקייטא") מוסיף: אם גדליק את המזגן לשם מצוה זו, יתכן ויחזיר לנו הקב"ה את הוצאות החשמל על הפעלת המזגן, כדעת הראשונים שהקב"ה מחזיר לאדם את ההוצאות הכספיות שהוציא עבור כל המצוות. הרב גנוט מספר ששטח את דבריו בפני הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל, שאמר לו שאכן, אפשר והקב"ה ישיב לנו את הוצאות המזגנים וחימום הבית.

לסייע בבנינה

כתב החתם סופר (סוכה לו, א): "ובועז זורה גורן השעורים הלילה (ולא ביקש מנעריו למרות שהיה עשיר גדול) משום מצוה (שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י, ולהוציא פירותיה הקדושים ועל זה צייתה התורה ואספת דגנך) וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה".

ללמדנו שמשום מצוות חיבת הארץ המוטלת על כל יהודי, יש לכל אחד לעסוק קצת בבנינה. (עיין ביאור הדברים בסעיף 'לטעת עצים בגופו').

על דברי החתם סופר הללו, כתב הגאון רבי מנשה הקטן (קליין) זצ"ל בשו"ת משנה הלכות (ח"ב סימן נו): "נראה להדיא מדברי רבינו הגדול הקדוש החתם סופר ז"ל דכל מה שעושה בא"י ויש בו משום ישוב העולם, הכל בכלל מצוה זו הוא. וא"כ אם מי שהוא עולה אפילו רק לזמן קצר ודעתו לחזור, לא ימלט שלא יסייע קצת בישוב העולם, הן באכילה ושתיה ולינה והן בסחורה. ועכ"פ הוא מניח שם מעט מזומן איש איש לפי השגתו ובזה הוא מסייע בישוב הארץ שהוא בכלל המצוה, ועכ"פ אם יעשה שם שום מלאכה ואפילו בעבודת האדמה או באומניות יקיים בזה המצוה של ישוב. ועל כן לפי עניות דעתי אין שום ספק דכל מי שעולה רק לזמן ומסייע בישוב הארץ, הרי הוא בכלל המצוה ומקיים המצוה באותה שעה כפי שיטת הרמב"ן והחת"ס ז"ל³⁶".

לסייע בבניין ארץ ישראל

מספר הגר"ד כץ שליט"א (זצ"ל), ראש ישיבת 'משכן יעקב' בחיפה: "באחד הימים הגיע פועל לסגור את המרפסת שהיתה בבית הפנימיה שלנו בישיבת "חפץ חיים" בכפר סבא, בה כיהן מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל כ"ראש הישיבה", שהיה משותף לבית מרן רבנו זצ"ל, היה זה משום שהיה חסר מקומות לינה בישיבה, ורצה רבנו שיהיה להם עוד חצי חדר בביתו כאכסניה לתלמידים. כשאני הגעתי למקום אני מביט בפועל שעושה מלאכתו בבניה, ואני מבחין ברבנו שמגבל בטיט...

"חשבתי שלבטח רוצה לחסוך בכסף לכן עושה זאת כדי לסייע לפועל, אז מיד נגשתי ואמרתי לו שלא מכובד שהראש ישיבה יעשה כן, ואני יעשה זאת במקומו. חייך רבנו ואמר לי: 'דוידל', הרמב"ן אומר שקיימת מצוה לבניית ארץ ישראל... בא נעשה זה ביחד...". (כאיל תערוג, עובדות מגדולי הדורות עמ' תרצ"ה)

בשנת תקצ"ז כשהגיע הצו מסולטן קושטא שהערבים לא יציקו עוד ליהודים בתביעותיהם על חורבת רבי יהודה החסיד וקבלו הרשיון (הפירמאן) להקים את הריסות בית המדרש הישן שבחצר החורבה "מנחם ציון" - חשו אז כל גדולי וחשובי ירושלים להתעסק בעצמם בהקמת הריסות של בית המדרש, מהם שגבלו בטיט או סתתו אבנים, מהם שהעלו האבנים על הגדבכים, ונישקו כל אבן ואבן טרם הניחיה על הבנין, ובקול שיר זמרת ההלל הקימו הריסותיו.

כך גם כשנבנה היכל החדש של ישיבת עץ חיים על גב בית המדרש החדש שבחצר החורבה, נכנס הרב הגאון ר' זלמן בהר"ן זצ"ל ונישק את אבני הבנין בארבע כתליו. (מהספר "ארץ ישראל" להגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל, סימן כ"ז).

לקיים מצוותיה

מצווה לאדם לטרוח לזכות לקיים מצוות התלויות בארץ. כמו ששינינו בגמ' (סוטה יד, א) "דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי".

כתב הרא"ש (מו"ק ג, פ): "יש לו לאדם לחזור ולקיים כל מצות כדאמר גבי משה רבינו שלא היה תאב ליכנס לארץ ישראל לאכול מפריה אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ". וכן כתבו התוספות (שבת לב, ב). וראה עוד מקורות בהערה³⁷.

טעם הדבר נראה: היות וארץ ישראל היא ארץ חמדה (ירמיה ג, ט), שיש מצווה לחבבה ולאהוב אותה, לכן חלק חשוב מחיבת הארץ זה גם התשוקה לקיים את מצוותיה.

זהו שכתבו בדעת זקנים מבעלי התוס' (שמות כ"ג י): "איתמר במדרש דאפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו, חייב לעבדה בכל יום (אם הארץ צריכה לך - הגר"ח ק). ונראה להרב ר' משה דוקא בארץ ישראל, כדי להרבות הפרשת תרומות ומעשרות", עכ"ל³⁸.

(להרחבת הנושא ראו בספרנו 'ונטעתם' - מצוות נטיעת אילנות בארץ ישראל).

37. ישנה מצווה מיוחדת להביא עצמו לידי חיוב מצוות התלויות בארץ, כמו שכתב הגאון רבי שלמה קלוגר (הגהות חכמת שלמה יו"ד כח, יח) לתרץ סתירה, שלגבי חלה נפסק בשו"ע (יו"ד שכד, יד) אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה. וכן לגבי תרומות ומעשרות שבחו (ברכות לה, ב) את דורות ראשונים שלא הפקיעו עצמן מהמעשרות על ידי הכנסה דרך הגנות. לעומת זאת לגבי מצוות כיסוי הדם אמרו בגמ' (חולין פה, ב) השוחט וצריך לדם (ולא לבשר) - חייב לכסות, כיצד יעשה - או נחרו או עוקרו, רואים שמותר להפטר מהמצווה.

ותירץ מצוות התלויות בארץ שאני, שצריך להשתדל לקיימם. ומקורו ממה שאמרו בילקוט (עקב רמז תס): "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, אותה ניתנה לדרישה להפריש ממנה חלה תרומות ומעשרות, יכול אף שאר ארצות ניתנו לדרישה, ת"ל אותה, אותה ניתנה לדרישה ולא שאר ארצות ניתנו לדרישה". וביאר שכוונת המדרש שבארץ ישראל צריך להביא עצמו לידי חיוב חלה ומעשרות, משא"כ בחו"ל גם במקומות שכבשו וחיוב במעשרות אין צריך להביא עצמו לידי חיוב. וראה בהערה הבאה.

38. הגאון רבי אשר וייס שליט"א, בעל 'מנחת אשר', מספר, שיש לו שמחה גדולה על שזכה לקנות בית בשכונת 'רמות' בירושלים, בו יש לו עץ לימון בחצר. כך הוא זוכה לקיים את המצוות התלויות בארץ, להפריש טבל ודאי, תרומה גדולה, תרומת מעשר, מעשר ראשון מעשר שני ופדיון מעשר עם ברכה. רובנו אומר הרב נוהרים לא להיכשל באיסורים (טבל ושביעית וכו'), אבל לא מספיק לא להיכשל צריכים להשתוקק לקיים בפועל את המצוות, כמו שמשו רבינו נתאוה לא רק להיכנס לארץ ישראל אלא גם לקיים מצוותיה של הארץ (גמ' סוטה יד, א), שכן שלמות ישוב ארץ ישראל היא בקיום מצוותיה מתוך חיבה ואהבה. (שיעור שבועי פרשת תולדות, ל' חשון תשע"ט)

עץ הגויאבה של האדמו"ר מבעלזא

מסופר על מרן הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע, שרגיל היה להעתיק את מקום מגוריו, כל שנה לאחר חג השבועות, מביתו שבתל-אביב לשכונת קטמון שבירושלים עיה"ק, ולשהות בה עד אחר הימים הנוראים.

שנה אחת, קיבל מאן-דהוא מאנשיו הקרובים, לדור בחודשי הקיץ שמן חג השבועות עד אחר הימים הנוראים, בדירתו הפנויה בת"א, ולשמרה. כי כך דרכו הקדושה של מרן ז"ל - מטעמים הכמוסים עמו, מידי עוזבו אותה, היה מקפיד להפקיד שומרים בדירתו, שידורו בה וישמרה. אותו חסיד מתגורר היה בדירה ב"דמי מפתח" בשכונת "ימין משה" הירושלמית, ונאלץ לעקור הימנה, בכורח הסכנות שהיו מנת חלקה של השכונה באותו הזמן מיריות שירו לעברה ללא הרף צלפים ירדניים, מצידו השני של הגבול.

ביקש הלה למוכרה, אך בעל הדירה סירב, על אף פסק הדין בבית הדין של "העדה החרדית", כי עליו לעשות כן, עמד הוא במריו ובעקשנותו, ולא נתן למוכרה, ועקב כך נקלע הנ"ל למצוקה קשה. בהתקרב ימי ראש השנה, עלה רעיון במוחו של היהודי הלה - ה"שומר" - לקטוף מפירותיו של עץ הגויאבה הנטוע בחצר דירת מרן, ולהעלותם לעיה"ק תובב"א לכבוד יו"ט, לשולחן הטהור הנערך בליל שני של ראש השנה, הנקרא "לדוד מזמור טיש", שבו מחלקים פירות האילן ופירות הארץ, קודם שנוטלים את הידיים.

ממחשבה למעשה. קטף מפירות אילן ה"גויאבה", והעלם לירושלים. בירושלים, בערב יו"ט, נכנסו לקודש פנימה, כל אשר ידבנו לבו. איש איש ומנחת פירותיו, להעלותם על השולחן "מזמור לדוד טיש", מרן ז"ל נראה היה כמתנמנם כפי שהיה נראה כל אימת שהזכירו לפניו "קויטלעך", והמשב"ק הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל, היה מנענע קמעא את כסא קודשו של מרן להעירו.

בהגיע אותו חסיד עם טנא הגויאבות מחצר מרן שבת"א, רכן המשב"ק ר' שלום לפני מרן ז"ל, ואמר: "הוא הביא מפירות העצים הנטועים בחצר הרבי שבתל אביב".

כשמוע הרבי את דברי ר' שלום, הרים ראשו באחת ושאל בקורת רוח מרובה: "הפירות הללו - מחצרי הם? האם העץ 'אילן רברבא' הוא, גדול ונאה? האם הנך משקוה ומטפחהו?" ושמחה והנאה מרובה נשתקפו מפניו הקדושות בדברו. והיה נראה ומובן ששמחה זו באה לו על פירות ארץ ישראל. הבחין החסיד כי שעת כושר ועת רצון היא מלפני מרן ז"ל והזכיר לפניו את קשייו בענייני הדירה. ברכו מרן על אתר, שיצליח בענייניו.

ברכת הצדיק מיהרה להתקיים. מיד אחרי יוה"כ חיפשו במפתיע בעל הדירה, התנצל בפניו מעומק לבו על כל שהיה, והתחנן לפניו שימחל לו, כי הרי יהודים מוחלים הם זה לזה ביום הכיפורים, ואף הציע לשלם מכיסו סכום גדול מאוד עבור הדירה, ובלבד שימחל לו, ובסכום זה קנה לו היהודי הלה דירה בבני-ברק. ויהי הדבר לפלא [מהספר "רשומים בשמך"].

נופים בחו"ל

היו מצדיקי הדורות שלא רצו בכלל לראות נופים בחו"ל מרוב אהבתם את ארץ ישראל.

מספר בנו של הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצ"ל, רב העיר רחובות: התלוויתי אליו לצרפת לכנס חינוך שנתי שזימן הרב סיטרוק רבה של צרפת לכל רבני המדינה. על אחד מהרי האלפים. ממש מחוץ למלון היה רכבל שהוביל לאחד מרכסי האלפים המרהיבים. רבים ממשתתפי הכינוס, ניצלו את השהות במקום כדי לחזות בפלאי הבריאה. אבל אבא זצ"ל בשום אופן לא אבה ללכת לשם.

אחד מהמשתתפים, מגדולי ההוראה, אמר לאבא זצ"ל שייתכן שלהימנע מלראות כזה פלאי הבריאה, תהא על כך תביעה בשמים. כיון שכך, סבא אבא זצ"ל וקיבל, הוא הסכים ללכת לרכבל. הלכנו ביום שישי, אך לשמחתו הרבה הרכבל לא עבד באותה שעה.

כאשר נשאל למה כל כך מסרב ללכת לראות את פלאי המקום? השיב: "וראה בטוב ירושלים!... הדבר היפה ביותר זה ארץ ישראל, את זה צריך לראות, אינני רוצה לפגום בכיסופים ליופי של ארץ ישראל על ידי היופי המדומה והטפל של ארץ העמים..."

בטעם הנהגה זו ראה בהערה.³⁹

39. יש בסיפור זה רעיון נפלא ומשובח לב: ישנו ציווי אלוקי לאהוב את הארץ, לא בגלל שהיא הארץ היפה והטובה ביותר מבחינה גשמית וודאי שהיא איננה הארץ הגדולה ביותר - אלא בגלל שהיא ארצו של הקב"ה שנתן לנו אותה. נתנה לעם ישראל, עם סגולתו. זהו ארמון המלוכה, בו ניתן להתקרב יותר להקב"ה. כשבעל אוהב את אשתו, הוא יודע שהיא אינה האשה החכמה, היפה והמוצלחת ביותר, אך הוא אוהב אותה אהבה שלמה, בגלל שהיא אשתו, ואיתה הוא מתקיים בצורה הטובה ביותר. עם אשתו מסוגל הבעל להוציא את מירב כוחותיו אל הפועל, מתוך החיבור שקיים ביניהם. בעל ואישה שחיים ביחד - חיים חיי אהבה פנימית. כך גם בין עם ישראל לארצו. אותם "תשעה קבין של יופי" אינם מתבטאים ביופי גשמי, שהרי בקנדה יש הרבה יותר שלג מאשר בחרמון, באנגליה ישנן יותר שדות מאשר בעמק יזרעאל, וודאי שבטורקיה יש הרבה יותר מים מאשר בכנרת. היופי של הארץ אינו רק יופי גשמי כי אם בעיקר יופי רוחני, והחיבור בינינו לארץ הוא חיבור רוחני - לא רק מתוך הדברים הגשמיים - אלא גם חיבור רוחני ועמוק - חיבור שיש ללמוד אותו ולהעמיק בו. כשם שלגבי נישואין כתב החינוך (מצוה תקפב): "שנשב עם האשה המיוחדת לנו להקים זרע שנה שלמה מעת שנשא אותה כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרצון אצלה ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב, עד שיבא אצל הטבע כל מעשה אשה אחרת וכל עניניה דרך זרות, כי כל טבע ברוב יבקש ויאהב מה שרגיל בו, ומתוך כך ירחיק האדם דרכו מאשה זרה ויפנה אל האשה הראויה לו מחשבתו ויוכשרו הוולדים שתלד לו ויהיה העולם מעלה חן לפני בוראו". כך ממש אדם הזוכה לאהוב את ארץ הקודש, את הארץ שבה ניתן להתחבר להקב"ה בצורה הנפלאה ביותר, מרחיק עצמו מכל ראייה של ארץ אחרת ואינו רוצה להנות מיופיה של אחרת.

לא רוצה לראות - האדמו"ר מצאנו

פעם אחת נסע האדמו"ר מצאנו בעל ה'שפע חיים' זי"ע באמריקה לרופא, ועברו דרך הבניינים הגבוהים במנהטן, ורצו להראות לו אותם, נענה ואמר כי כשבא לגור באמריקה נדר, שלא לראות ולא ליהנות מהבתים היפים באמריקה.

בתים יפים ברצוני לראות רק בארץ ישראל! ואכן תמיד כשנסעו דרך מנהטן לא הרים עיניו החוצה להתבונן בבנייני הסחר שמכל העולם באו לראותם (מדברי האדמו"ר מצאנו שליט"א על אביו, 'בצילא דמהימנותא', ויקרא תשס"ה).

הנוף השוויצרי לעומת הנוף הישראלי

"טובה הארץ מאד מאד" (יד-ו) האדמו"ר מבוזאן זצ"ל עשה פעם את דרכו בחזרה משוויץ לארץ ישראל. בקטע מסים של הדרך, כד ספר הרב זילבר מארצות-הברית, חלפה הרקבת בתנאי נוף של 'הרי האלפים'. הנה זה נוף עוצר נשימה שרבו אליו את מבטיהם של כל הנוסעים. אך הרבי המשיך לעסוק בשלו, כאלו לא ארע דבר, ולא גרע עין מספר המשניות שהיה בידו כל העת.

המשמש, ברצותו לגרם לרבי קורת רוח, הסב את תשומת לבו לנוף הנפלא. אבל הרבי המשיך בלמודו.

כאשר הגיעו לארץ ישראל, והרבי עלה לרכב שהובילו לביתו, השקיף לפתע דרך חלונות הרכב אל הנוף הנראה ולא גרע עין מתנאי הדרך.

המשמש לא הצליח להתאפק: "רבי, אינני מבין. האם הנוף בשוויץ לא היה יפה עשרת מונים ומרשים!?"...

"שתי תשובות לי בדבר", ענה הרבי. "האחת, וכי אני צריך להביט בנוף של הרי האלפים כדי לראות את הקב"ה?! הרי מבשרי אחזה אלוך, אפשר לראות את הקב"ה גם מתוך התבוננות בכף היד, בורידים המקיפים את הגוף, בצעינים וברגלים, ובכל יתר האברים שברא לנו האלקים. הפועלים כלם יחדו בהרמוניה מכלאה ומשלימים האחד את השני. אם כן, לא הייתי כדאי להפסיק מלמודי ולהביט בנוף השוויצרי.

"ואם תשאל אפוא, מדוע התבוננתי בנוף כאשר הגענו ארצה, הרי התשובה לך מפרשת בפסוק 'ארץ אשר ה'... דרש אתה תמיד, עיני ה' אלקיך בה' (דברים יא-יב) ארץ שהקב"ה מישיר אליה את עיניו, שאני לא אסתכל עליה?!"

הרי לנו מבט אחר על כל החיים. (עלינו לשבח)

לאהוב את אנשי ארץ ישראל

כתב רבנו החיד"א זללה"ה בספרו 'פני דוד' עה"ת (פ' ראה) לאמור: "אשריהם ישראל, אשר בבוא אליהם שליח א"י מכבדין אותו ומחבבין אותו כגלגל עיניהם. וכן בדין, דאמרינן שלהי כתובות ר' אבא הוה מנשק כפי דעכו ר' חייא בר גמדה מיגנדר בעפרא דכתיב 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו' - ואם ככה יעשו גדולי עולם לאבן מקיר ועפר ארץ, הדברים קל וחומר לחכם מארץ ישראל..."⁴⁰

כתב ר' ירוחם הלוי (דעת תורה דברים ב, רי"ב):

הכתוב (בראשית טו, יח) קורא לנהר פרת, הנהר הגדול, ופירש שם רש"י, לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול. הנה נהר פרת אינו עובר ממש דרך ארץ ישראל, אלא רק בגבולה של הארץ, וכבר אתה צריך לקרותו 'גדול', ואפשר שזה גם ענין מעלה כעצמותו של הנהר, ושיש גם דין שצריכים ככר להתנהג עימו כחפצא של

40 כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, ראב"ד 'העדה החרדית' (תשובות והנהגות ח"ב סימן תע): שאלה: משולח שבא מא"י דוחק ליתן לו עבור עניי ארץ ישראל והרבנים העלו עניי עירך קודמין תשובה: בהלכות צדקה (רנ"א) מסכים הב"ח לש"ך שעניי ארץ ישראל אינם קודמין לעניי עירך אלא עניי עירך קודמין, אבל הדבר אינו ברור, ובספר "פאת השולחן" חולק וס"ל דעניי א"י עדיפי שבתמיכה לעניי ארץ ישראל מקיימים מצות צדקה וגם יישוב הארץ, ע"ש, וכן משמע בתשובות מהר"ם גלאנטי (ס"ס ע"ו) ע"ש.

ולענ"ד דכל זה מיירי בעניינים ממש לפניו ככה"ג נראה דעניי עירך עדיפי, אבל כשאין עניינים לפניו הלא גם במוסדות התורה בארץ ישראל מפרנסים בתורה עניי עירך שבאים לישיבות שמה ללמוד, וגם עתידו של יהדות חוץ לארץ תלוי בכך שיהדות החרדית בארץ ישראל תחזיק מעמד, לכן אין חיוב להעדיף תורה בעירו דוקא כי באמת בארץ ישראל היא כעירו.

ביאור הדבר שמעתי בשם בשם הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל פסק הלכה למעשה, שהמתיישבים מחו"ל, אנשי עירם מחוייבין להחזיקם כאנשי עירך אף שעלו להשתקע, ונראה דהיינו טעמא שהצלחתם שמה נוגע לעתידם לעלות, והיום היישוב החרדים בארץ ישראל כשפורח בס"ד, מביא לחיזוק יהדות התורה גם בחו"ל, ולכן הם חייבין להחזיק היישוב שמה, ובפרט בזמננו שהישיבות הם התריס היחידי נגד שלטון שכוונתם לטמא הארץ ויושביה ח"ו.

וביותר יש היום ב"ה שפע משמיה ליהודי חו"ל, ושלוחי ארץ ישראל פותחים פתח לעורר הנציבים להחזקת התורה עד שמועילים בכך גם למוסדות בחו"ל, ואם נעשה להם נעילת דלת עד שסיפוק צרכי חו"ל יתמלא ולא ינחו שלוחי ארץ ישראל לגבות עי"ז אנשי חו"ל מזיקים לעצמם, ולכן נראה שהיום כל הקודם זכה ולבסוף מזכה אחרים עמו, וסברא זאת שמעתי מהגאון המפורסם רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל ר"מ ישיבת פוניבז' שאין היום דיני קדימה כשיש ב"ה בשפע לשניהם.

סוף דבר אסור לנעול דלת לשלוחי ארץ ישראל, והנועל חטאו קשה מאד, רק יסבירו גודל הנחיצות בעירם ובודאי ימצאו תורמים בס"ד שיש מספיק כדי לזה ולזה. ועוד שמחוייבין אנחנו לבצר בארץ ישראל את כח הישיבות והכוללים, ועתיד ארץ ישראל נוגע לכל אחד בעולם גם לעתיד היהדות במקומו, עד שדינם קרוב לאנשי עירו, ואינו יכול להסתלק מלחנת לאנשי א"י בטענה שאנשי עירו קודם, שהמצב שמה נוגע לו וכאנשי עירו דמיא, אף שלא יפסור עצמו בזה לגמרי מלחנת גם לאנשי עירו.

ומה שטוען התורם שכספו הולך לשם בניית בניי פאר בארץ ישראל, הלא כפי הנראה זהו הדרך למשוך תלמידים ולהצילם, ובכל מקום פועלים כפי הצורך והלבבות כולם דורשים ה', ולכן הוריתי לא לדחות שלוחי ארץ ישראל ולמונעם מפני צרכי העיר לישיבה, שצרכם היום הם לצורך יהדות העולם כולו וכמ"ש."

'גדול', אבל עכ"פ הלא רואים כי בקריאה צריכים ודאי לדבר עליו בשם הכבוד של "גדול", ואסור לקרותו ולהציגו שוה עם שאר נהרות דעלמא, וכל זה מטעם שהרי על ידי הנהר הזה נזכרים בגדולת הארץ ובאלוקי הארץ ודאי.

נורא מאוד ההערה הזאת בנוגע גם למעשה, נמצאים אצלנו אורחים רבים מהרבה מדינות, אבל עלינו לתת חשיבות יתירה לאלו שבאו מארץ ישראל, לבד מעצם גודל מעלתם על יתר בני חו"ל, אבל צריכים גם לדעת ולזכור כי הם מארץ ישראל הם, הלא זה לבד כבר מחייב אותנו ליתרון ייחוס להם.

חשבתי, ולדעתי אין כל ספק בזה, שאם נהר פרת הוא נהר כשאר נהרות, הנה מתוך התקרבותו לארץ ישראל, וכבר הוא בתאור מעלה לקרותו "גדול", אם כן מה גדול כבר איש אשר מארץ ישראל, אף קטן שיהיה, הלא מצד הארץ לבד, כבר חשיבות ותואר גדלות עלינו לתת לו?!

ביטוי לשבחה של ארץ ישראל בעיני יהודי חו"ל, ניתן לקבל מרשימותיו של הנוסע בנימין השני⁴¹, אשר מתאר כיצד קיבלו בכורדיסטאן את שלוחי הארץ: "כאשר יבוא אליהם איש עברי מירושלים אז יצאו כולם לקדם פניו ומנשקים את כתפותיו, זקנו גם רגליו, לפי ערך האיש וכבודו, אחר כך ישאוהו על שכמיהם אל בית הנשיא, ואז חולצים נעליו ורוחצים את רגליו, את מי הרחצה יקבלו בכלי לשתות מזה ברגש קודש נכבדי העדה ישתו ראשונה..."

מסופר על הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל שיצא מפתח ביתו, על הסף ישבו ילדי הסביבה, מהם גלויי ראש, ושיחקו במשחקיהם. ניגש ר' אריה אל הילדים ליטף את פניהם בחיבה אבהית, ומלמל בפיו: "אם מצווה היא לרצות ולחונן את אבניה ועפרה של ארץ ישראל כדברי הכתוב: 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו' הרי את ילדי ישראל שבארץ - ישראל על אחת כמה וכמה..." (איש צדיק היה)

41. ר' ישראל בן יוסף בנימין נולד בעיר פאלטישעני, אז בנסיכות מולדובה. בהשפעת סיפור מסעותיו של בנימין מטודלה, החליט להיות נוסע, וכינה עצמו "בנימין השני". מטרת מסעותיו המוצהרת הייתה איתורם של עשרת השבטים האבודים.

בשנת התר"ו יצא למסעו הראשון למזרח ונסע דרך וינה וקושטא. הוא ביקר במצרים, ארץ ישראל, סוריה, עיראק, ארמניה, כורדיסטן, איראן, אפגניסטן, הודו, סין ועוד. לאחר מכן יצא למסע בצפון אפריקה, וביקר בלוב, אלג'יריה, תוניסיה ומרוקו. כשחזר ממסעו פרסם את ספרו "מסעי ישראל" שזכה לתהודה רבה.

ביקור בארץ

מצווה לבני חו"ל לבוא לבקר בארץ ישראל, אף שלדעת רבים אין בזה מצוות ישוב הארץ⁴², בכל זאת יש בזה משום מצוות חיבת הארץ, כדרך כל אוהב שבא לבקר את ידידו⁴³.

ואמרו חז"ל⁴⁴ "נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה". כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

מובא בשם האריז"ל לבאר את הכתוב הנ"ל "נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה" כך: הדר בחוץ לארץ זוכה רק למעלת נפש, והמבקר בארץ ישראל זוכה לתוספת מעלה והיא רוח, והיושב בה בקביעות זוכה למעלת נשמה, ככתוב "נותן נשמה לעם עליה".

בנוסף גם ראיית הארץ היא מצווה, ומקרא מלא דבר הכתוב "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון"⁴⁵. וכן כתב רש"י⁴⁶: "כי מנגד תראה את הארץ - וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה".

ופסק החזו"א שיש להוציא ממון כדי לעלות לארץ ישראל אף שהוא לזמן קצר.

החתם סופר (פ' שלח) כתב: הארץ אשר עברנו בה - דסגולת א"י שאפילו רק העובר בתוכה מתקדש ומיטהר. המשגיח ר' יחזקאל לווינשטיין כתב לאחד מתלמידיו: "הנה קבלתי פרישת שלום, ומסר לי כי בדעתך לבוא אל ארצנו הק' בימות הקיץ, כדאי ביאתך לארצנו הק' אף לזמן קצר, כי גם רק לראות היה למתנה למשה רבנו". (מכתב שכו)

גם הגר בחו"ל - יבקר בה כמה פעמים בשנה

הגרא"א דסלר כתב: לדעתי אפי' מי שאיננו יכול עוד לקבוע מגורו בארץ הק', ראוי מאד שיבא לבקר את הארץ תמידים כסדרן, אולי איזה פעמים בשנה, הן למען התועלת הרוחנית של המבקר והן לתועלת המתבקרים. (מכתב מאליהו ח"ו עמ' רלא).

42. ראה שו"ת הרשב"ש ב, ד"ה אין ספק, ומג"א או"ח סי' רמ"ח סק"ט.

אמנם בספר "נשמת כל חי" להגר"ח פלאגי (ח"א, סימן ג) מוכיח שגם העולה לארץ ישראל כדי לחזור לחוץ לארץ, מקיים מצות ישיבת ארץ ישראל.

43. ע' ריטב"א גיטין ב. שו"ת מהרי"ט חלק א סימן קלד. מנוחת אמת עמ' קי"ב.

44. כתובות דף קיא עמוד א

45. שו"ת משנה הלכות חלק ג סימן קפט.

46. דברים פרק לב פסוק נב

ה'בן איש חי' - אבן מארץ ישראל

אהבה רבה אהב רבינו ה'בן איש חי' את ארץ ישראל, ארץ חמדה טובה ורחבה, נחלת אבות, שהעניק מלך כל הארץ לעם קרובו. יושב היה ה'בן איש חי' בבבל ולבו בארץ הקדש. מארץ שנער כאב את שוממות ערי הקודש והמחוזות ושמח על ניצני שלוה שהחלו נראים בארץ. אף הוא בכבודו ובעצמו בן איש חי רב פעלים מקבצאל למען ארץ הקודש, יושביה, חכמיה ושלוחיה. גם בדת תורה תמימה, היה ה'בן איש חי' דורש בעוז ובתעצומות על שבחיה והלכותיה, ומפי חכמי הארץ היה שואל ודורש על הליכותיה ומנהגיה של ארץ הצבי, אליה נשא את נפשו עד שעניו ולבו היו שם כל הימים.

זכה ה'בן איש חי' ותשוקתו הרוגשת להתעלס באהבים עם ארץ ישראל חמדת לבו - נתמלאה. בימות החמה של שנת תרכ"ט, שעה שהוא כבן שלושים וחמש שנים, יצא ה'בן איש חי' במסע אל ארץ האבות, לרצות את אבניה, לחונן את עפרה, לשוטט במקומות אשר נגלה אלוקים לחוזים ולצירים ולהשתטח על מבחר קבריה (ע"פ לשון המשורר רבי יהודה הלוי ב'ציון הלא תשאל'), וכמו נתן ארוכה ומרפא לחולי אהבתו הסוערת לארץ האהובה.

שלהי דקייטא תרכ"ט. מסעו של ה'בן איש חי' בארץ הקודש עומד להסתיים. קשה עליו הפרידה מקדושת הארץ ומאווירה המחכים. הוא שאהבתו לארץ ישראל פעמה בו ב"מדה גדושה מאוד", עומד להפרד מהארץ האהובה, ארץ זבת חלב ודבש, ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה תמיד. עוד מעט יחדל ה'בן איש חי' מלהתהלך בארץ הצבי ושוב ידרכו כפות רגליו על החול החולין של בבל.

כבר עכשיו, בעודו בארץ ישראל, ידוע ידע ה'בן איש חי', כי עתיד הוא על אדמת הגולה להיות חולה חולי אהבה ולהתאוות תאוה לאבניה ולעפרה של הארץ הקדושה, לפיכך הקדים תרופה למכה. בטרם צאתו מארץ ישראל, נטל עמו מאבני המקום והעמיס באמתחתו שקי חול שנלקט מאדמת הקודש, לקיים מה שאמר דוד המלך, נעים זמירות ישראל (תהלים קב, טו): "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבְנֵיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יִחַנְּנוּ". ה'בן איש חי' קבע את האבן הארצישראלית בכניסה לבית הכנסת הגדול בבבל ואילו את החול פיזר על אדמת בית הכנסת [אשר מחמת התנאים הגיאולוגיים השוררים במקום, לא היה מרוצף]⁴⁷.

47. מאמר זה מלוקט מתוך עיתון המודיע, י"ד באייר תשס"ט, שלמה צבי שלומוביץ

ללמוד את גבולות הארץ

אחת מהדרכים לעורר חיבת הארץ, הוא לדעת יפה את גבולות הארץ ואת חלוקתה לשבטים, וכבר אמרו חז"ל (נדרים כב, ב): "אלמלא חטאו ישראל - לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא".

כך נהג היעב"ץ כמו שמספר בספרו מור וקציעה (אורח חיים סימן שו) לבאר מדוע ראה צורך באמצע הלכות שבת, לכתוב את כל גבולות ארץ ישראל.

וז"ל: "הנה נא הואלתי לבאר בכאן, דין ישוב א"י (עם הנלווה אליו), כהלכתו ומשפטו כאשר תכיל יד השגתי הקלה כמות שהיא עניה ודלה, מבלי מורה בלתי המלמד לאדם דעת, לו לבדו יאתה תהלה. להיות נכספה גם כלתה נפשי לחצרות ה', לשבת על אדמת הקודש, הארץ אשר עיני ה' בה תמיד והיא מצפה לנו, להבנות ממנו, ה' בחסדו יזכני להוציא לפועל מחשבת חשקי, לעבדו באמת בארץ הנבחרת, ולתת חפצי בה..."

כאשר הגר"א ז"ל הרביץ תורה בפני תלמידיו ששתו בצמא את לקחו וקלטו כל מלה מפיו, היה מדבר אתם תמיד על חובת הישיבה בארץ ישראל, על בנייתה והקמת הריסותיה. לימים גם ציווה עליהם להכין בשבילו מפה של גבולות הארץ.

אהבת ארץ ישראל של המהר"ם שפירא מלובלין

כמיהתו של הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל לעלות לארץ ישראל, לא היתה בגדר "שאיפה מופשטת". הוא הלביש לה כדרכו עור וגידים בדמותן של תכניות מעשיות מפורטות. בדעתו היה לעלות תחילה יחד עם קבוצה נבחרת מתלמידי הישיבה, ובשלב שני להעביר ולהעתיק לשם את כל הישיבה.

השמועה על רצון רבינו לעלות ארצה עשתה לה כנפים, תושבי ארץ ישראל ובמיוחד תלמידי רבינו שביניהם, שמחו מאד לקראתה, וציפו בכליון עיניים ליום המאושר בו ידרכו כפות רגליו בארץ הקודש. בעיתונות החרדית החלו להתפרסם ידיעות שבישרו על הארי שעומד לעלות מן הגולה, שבוודאי יחולל מהפכה, ויתן תנופה להתיישבות החרדית ולעולם התורה בארץ ישראל.

בינתיים החלו להגיע לרבינו פניות והזמנות מערים שונות בארץ ישראל, בתל אביב או בני ברק, שיקבע בהן את משכן הישיבה. אך לב רבינו נמשך דווקא לעיר הקדושה צפת, במרומיה ובאווירתה הקסומה והעילאית איוותה נפשו לקבוע את מקום מושבו ולכונן את ישיבתו, שכן שם חי והתגורר סבו זקנו הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקה זי"ע.

עשה את כל ההכנות לעלות לארץ ישראל

כאמור, בתקופה האחרונה לחייו לא עבר יום בו לא הזכיר את ארץ ישראל והחשק לבקר בה. הדבר בלט פי כמה בשבועות האחרונים, כשעשה את כל ההכנות הדרושות לנסיעה.

זכורני טיול באחד הימים בבוסתן הישיבה בצוותא עם הרב. הוא הגה בקול פרטים מתכניותיו להתיישב בארץ חמדה. במעמד זה הזכיר, כי ברצונו לרכוש לנחלה בארץ אחוזת קרקע על שמו.

לימוד מסכת פאה - כהכנה לעליה לארץ ישראל

שאיפה עזה זו לעלות לארץ ישראל לבשה כסות מעשית. למחרת חג הסוכות תרצ"ד, ריכז רבינו סביבו קבוצה מובחרת של תלמידים (ביניהם היה הגר"ש וואזנר זצ"ל) והחל בלימוד משניות מסכת "פאה" עם פירושי הר"ש והרמב"ם.

כל יום בשעה 4.30 לפנות בוקר, היה רבינו מגיע ראשון לחדר השיעור שהתקיים בבית עקד הספרים, והיה ממתין עד בואם של כל המשתתפים. האווירה בשיעור היתה מחשמלת. החידושים וההברקות ניתזו מפי רבינו בזה אחר זה, ההרגשה היתה שאין זה לימוד ערטילאי בלבד, אלא הכנה רוחנית ומעשית לעליה לארץ ישראל.

"חשנו - מתאר אחד התלמידים - כאילו אנחנו ניצבים יחדיו בשדה בארץ ישראל, ובידינו חרמש קצירה, ואנו דנים הלכה למעשה באופן חיוב הפאה".

לימוד זה המשיך עד כיומיים לפני פטירתו ה' לחודש חשון.

להרגיש בארמון המלוכה

אחת הסגולות הטמונות בארצנו הקדושה, שהוזכרו בחז"ל, בכתובות דף קי"א, היא העובדה שהמתגוררים בארץ ישראל נקיים מחטאים, נשמתם זכה, נפשם טהורה. כלומר - יש משהו באוירה הקדושה האופפת את הארץ הייחודית הזו, קיים מרכיב ייחודי בחמצן שנושמים על פני האדמה בארץ ישראל, שעוטף ומגן, שומר ומבטיח מכל חטא, מרחיק את היצר מעמנו, ושומר עלינו זכים וטהורים.

רגע, ישתומם כל קורא, היתכן?! הלא לדאבון הלב, לא פעם אנו חשים בלתי מוגנים, דבריו של היצר עושים את דרכם לליבנו... לא פעם אנו עשויים להיכשל, עלולים לטעות, קורה לנו שאנו נופלים במוקשיו של היצר האימתני. היכן נעלמה אותה הגנה? האם התנדפה לה השמירה? הרי בימים אלה אנו מבכים על הגלות, ואומרים במוסף המועדים "ומפני חטאינו גלינו מארצנו". כיצד חטאנו אם היינו בארצנו, כיצד קרה שטעינו אם שהינו בחממה השמורה והמוגנת ששמה 'ארץ ישראל'?

את הביאור לכך, מגלה בעל ה'פני יהושע' זצ"ל, כשהוא מתאר את שני סוגי המגורים בין כתלי ארץ ישראל: יש מי שגר בארץ ישראל, והוא חש בכל רגע כי הוא בארמון המלוכה, בארץ המובחרת של בורא עולם. יהודי שחש, מרגיש ומעריך את העובדה כי הוא נמצא בארצו המובחרת והמועדפת של ה' - שמור ומוגן מכל חטא ועוון, כי הוא מרגיש בכל עת בחצר בית המלך, וזה לא מקום מתאים לחטוא בו. ואם חלילה נכשל וטעה בחטא - ישוב בתשובה מיד, כי הארץ ואווירתה הקדושה יגרמו ללבו להרהר בתשובה...

אך ייתכנו אנשים שגופם מצוי בארץ ישראל, עצמותיהם ובשרם סובבים ומשוטטים בין רגביה היקרים, אך אינם מכירים במעלתה של הארץ, אינם מבינים ואינם מרגישים שהם נמצאים בארמונו של המלך, בחלקות האדמה היקרות כל כך למלך. מי שלא מרגיש וחש את מעלתה של הארץ, מי שלא מפנים ומטמיע בנפשו עד כמה הוא שוהה ומתגורר במקום נעלה ומרומם - ההגנה הטהורה של ארץ ישראל אינה משפיעה עליו, אינה מצליחה לחדור ללבו ולשמור על מעשיו טהורים וזכים.

כמה כדאי להעריך ולהפנים את מעלת הארץ בה אנו חיים, הרי זו אדמת קודש! אנו זוכים להתגורר בה, וגם לקיים מצוות ייחודיות שניתן לקיימן רק כאן, מצוות התלויות בארץ, ההופכות את כל המזון הצומח כאן לנעלה ורוחני יותר, ייחודי בעולם בכמות המצוות שניתן לקיים עם גרעין החיטה או באשכול הענבים! (מתוך

פניני פרשת השבוע - הרב קובלסקי)

התפוח חובש כיפה

סיפר הגר"ש הכהן קוק זצ"ל, רב העיר רחובות ונשיא ישיבת 'מאור התלמוד': "פעם עשו מגבית ליישיבה ברחובות, ואדם שלא היה כל כך שומר תורה ומצוות היה אורח הכבוד במגבית, והוא הביא לי סל של פירות לבחור באותו אירוע. לקחתי תפוח, ואחרי שהתפוח בידי חשבתי לעצמי. מה אני אעשה? הרי אינני יודע האם הפרישו ממנו תרומות ומעשרות? האם זה ערלה? אם אוכל את התפוח, אולי אעבור על כמה איסורים, ואם לא אוכל אותו, אבייש את אורח הכבוד המרכזי של ערב ההתרמה ויהיה בכך הפסד גדול ליישיבה.

"ואז נזכרתי שאני נמצא כעת בחוץ לארץ, והתפוח אינו חייב בתרומות ומעשרות וערלה, אין בו שים מצוה או איסור מיוחד. ברכתי על התפוח ואכלתי. או אז הגעתי להכרה שבחו"ל התפוח הוא בסך הכל תפוח. אך בארץ ישראל - גם התפוחים לובשים כיפות.

מסירות נפש בשביל ארץ ישראל

כתב החתם סופר (תורת משה שלה): "המבין ויורד בדעתו לסוף קדושת א"י וקדושת נפשו, ימסור נפשו וכל הונו רק לעלות ולראות את ארץ ישראל".

מצאנו לכך כמה מקורות:

א. כתוב בתהלים (פד, יא): **כִּי טוֹב יוֹם בְּחֻצְרֵיךָ מֵאֶלֶף בְּחֻרְתֵי הַסְּתוּפָה בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר בְּאֶהְלֵי יְשׁוּעַ**. ופירש"י: **"כי טוב יום אשר בחצריך ולמחר ימות, מלחיות אלף שנים במקום אחר"**. ומש"כ **"בְּחֻצְרֵיךָ"** - היינו בארץ ישראל. ומה שכתב **"מְדוּר בְּאֶהְלֵי יְשׁוּעַ"** - במקום אחר" - הוא חו"ל. כמו שכתב הבן איש חי (אדרת אליהו - סוף פרשת כי תבוא): **"חביב אצלי אותו היום שהוא בחצרך, דהיינו בארץ ישראל, מאלף ימים טובים שאעשה בחוץ לארץ. והסיבה כי בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באוהלי רשע [דהיינו בחוץ לארץ], מכיון שבארצות הגויים אין בהם קדושה"**. (וכן הוא במדרש תנחומא ראה סימן ח).

ב. שנינו במדרש (ספרי זוטא, בהעלותך סימן לג): היה ר' שמעון אומר בוא וראה חיבתה של א"י כמה היא חביבה, שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך, כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות, אבל ישראל אינן כן, אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן, ואומרים אלו לאלו - **אילו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד אין אנו כדאי [כלומר, שזו זכות כה גדולה שאין בן אנוש ראוי לה] שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו"**.

ג. במדרש (מכילתא שמות כ, ו) **"רבי נתן אומר לאוהבי ולשומרי מצותי, אלו שהן יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצות"**. ביאר בעל **"מגן אברהם"** בפירושו **"זית רענן"** (על ילקוט שמעוני יתרו שם): **"לאוהבי... אלו שהן יושבים בא"י. שבא"י היו גזירות קשות, והיו יכולים לברוח לחו"ל, ואפילו הכי מסרו עצמם על ישיבת ארץ ישראל, מה שאין כן היושב בחו"ל במקום הגזירות קשות, מתחייב בנפשו דלא אזיל למדינה אחרת"**.

ד. כתב בספר **"שער החצר"** סימן קס"ח (להרב צוף דבש - ראה בפרק אודותיו) עה"פ **"הוא ינהגנו על מות"**: **"וכיון שהוא מקום קדוש - יש לנו להתפלל כי הוא ינהגנו וינהיגנו שם, אף על פי שנדע שנמות בהליכתנו שם, כי יותר טוב המיתה בא"י מהחיים בחו"ל... שהמיתה בארץ ישראל חשובה מהחיים בחו"ל"**.

אהבה ללא גבול

אהבתו של רבי יצחק אוחנה זצ"ל (חמיו של הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א, ראש ישיבת "אהבת שלום") לארץ ישראל ארץ ה' לא ידעה גבולות. בשנת תש"ח נודע ברחבי העולם, שבחסדי הבורא נפתחו שערי ארץ הקודש וניתן לעלות ארצה. הרב אוחנה באותו זמן בנה את ביתו ברובע החדש והיוקרתי במרוקו, אבל אך ששמע שאפשר לעלות לארץ הקודש, עזב את ביתו ואת עסקיו, מסרם ביד רבו רבי ברוך טולידנו שיטפל במכירתם, והוא כמו אצה לו הדרך לעלות ארצה, לקח עמו את אשתו ושמונת ילדיו הרכים, עם כמה חפצים מינימלים, ויצא ממרוקו לבוא לארץ ישראל.

הם נסעו לצרפת כדי להפליג משם לארץ, והנה כשהגיעו לנמל ראו שבמקום אוניה הביאו להם ספינת דיגים, שלא היה בה מקום להכיל את החפצים האישיים. הברירה היתה להמתין לזמן אחר עד להפלגת אוניה אחרת, אך הוא לא ויתר והפליג בספינת דיגים זו, **בהשאירו את כל חפציו אצל קרובו בצרפת** (ראה לגבי האמורא ר' זירא - אודות ההזדרזות לבוא לא"י). הוא בקש מקרובו שישלחם בהפלגה הראשונה שתתאפשר, הלה אחסנם במחסן עד שהתקלקלו ולא נשאר מהם כלום, **כך הגיע לארץ בערום וחוסר כל**. משהגיע לארץ נפל מלוא קומתו ארצה, נשק לאבניה וחנן את עפרה.

משנשאל היכן היה רוצה להתגורר בארץ? ענה בפשיטות: **"בירושלים עיר הקודש"**. אמרו לו כי זה בלתי אפשרי, היות והעיר כולה מופגזת וסכנה להשתקע בה, ענה ואמר: **"גורלי יהיה כגורל אחי היושבים בירושלים, מוכן אני למות עליה"**. ואכן עלה לירושלים בו בזמן שכמעט כל חבריו שבאו עמו באוניה נשארו להתגורר בחיפה". זכה ר' יצחק ובניו וחתניו הלכו בדרך ה' ונהיו מורי הוראה בא"י. (איש יהודי היה עמוד 42)

בנו שמעון מספר: מסירות נפש זו היא שהצילה אותנו מחינוך חילוני, היתה אז מגמה למנוע מהעולים להגיע לירושלים, כי הם ידעו ששם יש יותר יהדות, לכן הם ניסו להפיץ את העולים בכל רחבי הארץ, וכך להוציא אותם מהמסורת ומהדת, כי באותם ימים לא היו בישובי הפריפריה בתי ספר דתיים. אנחנו שגרנו בירושלים למדנו בישיבות, אני למדתי בישיבת לומז'א בפתח תקווה ואח"כ בישיבת חברון. (מוסף שב"ק סוכות תשע"א)

טיול בארץ ישראל

הבן איש חי כתב⁴⁸ שיש מצווה ללכת לטייל בארץ ישראל למקום שיש בו פרדסים ונמצאים שם פירות חשובים טובים ומתוקים ומשובחים במאד, אם כוונתם לשם שמיים בשביל חיבוב ארץ ישראל.

כתב הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א⁴⁹: רצוי שבדרכים ילמדו מקראות ומאמרי חז"ל ה'ק' ממעלות וסגולות ארץ ישראל השייכות לחלק החומר שבה. וישתדל להבחין בצד הרוחני שבטיול, לראות מעלותיה ותכונותיה של ארץ ישראל, וכן להכיר את גבולותיה של ארץ ישראל ונחלות השבטים. כשרואה נוף מיוחד וכדו' יראה בזה מעשי ה', ויתבונן בנפלאות הבריאה של הקב"ה.

בטיול כדאי להתבונן בנס הנפלא של קיום ההבטחה (דברים ל, ה): "וְהִבְיָאָה ה' אֶל-לֵהֲיֹךְ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וַיִּרְשְׁתָּהּ וַהֲיִטְבָּךְ וַהֲרַבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ". כיצד? ארץ שהייתה שוממה עד לפני כמאה וחמישים שנה, היום מתקיים בה (ישעיהו נא ג) - "כִּי נַחֵם ה' צִיּוֹן נַחֵם כָּל חֲרְבֹתֶיהָ וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כַּעֲדָן וַעֲרַבְתָּהּ כַּגֵּן ה' שְׂשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ". וכאשר רואים את זה, יש לנו תפקיד לתת "תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה".

48. שו"ת תורה לשמה (סימן תיח): שאלה: אנכי העבד זכני השי"ת וקבעתי דירתי בארץ הקדושה תוב"ב צפת תוב"ב, והנה רחוק מן העיר באיזה שעות יש מקום אחד אשר גם הוא מארץ ישראל אשר גם בשאר ארצות המגדלות פירות טובים יש לפירות אלו שבח ויתרון, והנני שואל ממעכ"ת אם ארצה לילך בזמן גידול הפירות למקום ההוא ואשב שם איזה ימים כדי לאכול מפירות הטובים שבו, אם יש בזה איזה פקפוק ממידת חסידות ללכת ממקום למקום מהלך איזה שעות בשביל אכילה והנאה של מותרות הגוף, כי כל אכילה זו היא בכלל מותרות נחשב, או אולי שרי גם לפי מידת חסידים משום חיבוב ארץ ישראל כי פירות הם של א"י ויש מצוה בהליכה לשם לאכול מפירות החשובים של א"י. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה: גם לפי מדת חסידים לית בהא פקפוק וחשש דכן מצינו בגמרא (ערובין ל) אמר רב"ח כי הוה אזלינא בתריה דרבי יוחנן למיכל פירי דגנוסר כי הוינן בי מאה הוה מנקטינן לכל חד חד מאה מאה, ולכל מאה מנייהו לא הוה מחזיק להו צנא בת תלתא סאוי, והוה אכיל להו לכולהון וכו' ע"ש, הרי מפורש שהיו הולכין רבי יוחנן וסיעת מרחמוהי מאה רבנן ממקום למקום, כדי לאכול פירות מתוקים וטובים, וכל הליכתם בשביל זה, שכן מוכח מן הלשון, ובודאי הם היו מכוונים בזה והנה ודאי כולם היו חסידים וקדושים נמצא ד"ז הוא משנת חסידים ולית ביה פקפוק.

49. ספר מנוחת אמת פרק ז.

טיול רגלי

במסע הרבנים בראשותם של הגראי"ה קוק והגרי"ח זוננפלד זצ"ל למושבות השומרון והגליל בחורף תרע"ד, הרב זוננפלד ירד מהעגלה מזמן לזמן כדי ללכת ברגליו על אדמת הארץ משום חיבת א"י⁵⁰.

וכך כתב בהנהגות ופסקים להגרי"ח זוננפלד: רבינו הרבה ללכת רגלי על אדמת ארץ ישראל ונימוקו עמו שהליכה זו על אדמת הקודש חביבה עליו.

עוד מסופר על רבינו שהיה יוצא מעיר העתיקה בירושלים דרך שער שכס וחוזר דרך שער יפו כדי לקיים מה שנאמר שם סובו ציון והקיפוה⁵¹. וכך היה המנהג הקדום בירושלים לסובב את החומה בימי חול המועד כדי לקיים מה שנאמר סובו ציון והקיפוה ספרו מגדליה⁵².

אהבתו של האדמו"ר מסדיגורא רבי אברהם יעקב זי"ע בעל ה'אביר יעקב', נינו של ר' ישראל מרוז'ין, לארץ ישראל היתה רבה ועצומה. גדולה היתה שמחתו בראותו את ארץ ישראל ההולכת ונבנית. רבנו היה עומד פעמים רבות ומשקיף על הנוף של ארץ האבות.

כאשר היה נוסע בימי הקיץ למנוחה בהרי הכרמל, הקפיד שלא לומר שהוא נוסע לחיפה, אלא שהוא נוסע להר הכרמל, כי שם התהלך אליהו הנביא, וקדושתו חופפת על המקום. פעם אחת בשעותו בכרמל התרגש עד מאוד ואמר לחסידיו: "מה גדולה היא הזכות לצעוד באותו מקום שאליהו הנביא הסתובב בו וקידש שם שמים בהכריזו: ה' הוא האלוקים!"

50. ספר אלה מסעי עמ' 217

51. בספר איש על החומה ח"ב עמ' 181

52. וקמת ועלית עמ' 52

ארבע אמות חדשות

ישנה ציטטה השגורה בפי הבריות - "ארבע אמות חדשות בארץ ישראל", שכביכול המצווה ללכת בארץ ישראל אינה מתקיימת אלא בארבע אמות חדשות, שלא דרך בהן מעולם.

בגמרות שלנו לא מופיעה כזו גירסה, ולהלכה אין הבדל בין ארבע אמות ישנות לחדשות⁵³. אמנם מצאנו בכמה וכמה מקומות חשובים ביטוי זה. המקור הקדום ביותר הוא בספרו של אחד משיירתו של רבי יהודה החסיד, שעלתה ירושלימה בשנת תס"א, ותיעד את רשמיו בקונטרס 'שאלו שלום ירושלים'. בסוף הקונטרס הוא כותב - "ידוע, שההולך ארבע אמות בארץ ישראל יש לו חלק לעולם הבא, ומנהג תלמידי חכמים של ארץ ישראל, כשהוא הולך במקום שעדיין לא היה שמה אומר 'הלכתי ארבע אמות חדשים'".

ונראה, שבאמת אין כאן כל סתירה וקושיה, שכן מעולם לא נתכוונו כל אותם שאמרו 'ארבע אמות חדשות' לומר, שרק בזה מתקיים מה שאמרו בגמרא - "כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא". אלא שמצד מצוות חיבת הארץ חיפשו תמיד ארבע אמות חדשות.

וכן רואים מהכתוב (שמות יג): "וְהָיָה כִּי יִבְאֶה ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלְאַבְרָהָם וְנִתְּנָה לְךָ רֶשֶׁת: "ונתנה לך - (מכילתא) תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות". מדוע צריך להרגיש כאילו היום באנו לארץ? כי דבר חדש גורם לאדם חביבות גדולה. לכן בארבע אמות חדשות יש מצווה של חיבת הארץ.

כתב בספר ארי במסתרים (לרבי יהודה אריה אלתר, בנו של ה'פני מנחם' ונכדו של ה'אמרי אמת' מגור): "בארץ ישראל עצמה יש הרבה מקומות, כי ארץ ישראל מכוונת כנגד העולמות העליונים, ולכן כל אור שיש בעולמות יש מזה גם בא"י, כמ"ש א"י מעין עוה"ב.

וז"ש "המהלך ד' אמות בא"י יש לו חלק בעוה"ב", ומורגל בפי העולם שכל ד"א חדשים בא"י יש בזה ענין מיוחד, כי כל ד"א בא"י מכוון לענין מאורות עליונים, וזה הענין שאמר השי"ת לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, ויזכה בכל מקום לטעום מאור העליון. וזה ענין הגדול דשיבת א"י, כי ידוע אשר אור בעולם העליון יזכה האדם לו רק אם טעם מעין זה בזה העולם, ולכן כל המהלך בכל א"י זוכה לכל העולמות".

53. כך הורו כל הפוסקים. ראו שלהי דקייטא (להגרש"ב גנוט, סימן כ) בשם הגר"ח קניבסקי, הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א, מנוחת אמת (עמוד עד).

אנחנו נלך ברגל

מסופר על מרן החזו"א, שנהג לקח אותו לברית מילה, וכשהגיעו לקרבת המקום, הגיעו לאתר שעדיין לא נסלל בו כביש, והנהג סירב לנסוע על החולות. כאשר נוסע נוסף הפציר בנהג, אמר החזו"א מיד - "עזוב אותו, אל תבקש. אנחנו נלך ארבע אמות חדשות בארץ ישראל"⁵⁴.

מסופר על רבי זונדל מסלנט במשך כל ימי שבתו בירושלים, היה נוהג ללכת כל יום ארבע אמות חדשות, על סמך המאמר: "כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן עולם הבא" (כתובות קיא.). בתחילה הלך מכיוון שער יפו, כשהגיע למרחק רב מדי מהעיר, שינה את מהלכו בכיוון משער שכם⁵⁵.

---

54. מעשה איש ח"ב עמ' ריט.

55. תנועת המוסר א, 108

אכילת פירותיה

מצווה להעדיף פירות מגידולי ארץ ישראל על פני פירות חוץ לארץ משום: א. חיבת הארץ (ק"ו מהמצווה לנשק את עפרה). ב. משום ישוב א"י שעל ידי זה יתרבה גידולים מא"י⁵⁶. ג. משום הקדושה שיש בפירות א"י⁵⁷.

ישנו מכתב נפלא מכתב שכתב על כך ה'ערוך השולחן' מיום ח' אייר תרנ"ו:

"הנה בעיקר הענין אותם המבכרים פרי בן השנואה (חו"ל) על אתרוגי בן האהובה (א"י) קצר עטי אשר אתי לתאר שפלות נפשם ופחיתות דרכם ורוע לבבם, והסרת מסוה הבושה מעל פניהם הדומים לפני הדור בעקבא דמשיחא.

מה נאמר ומה נדבר! האלהים מצא את עוונינו להיות ללעג ולקלס בפני עצמנו ובפני אחרים (הגויים). מי ראה כזאת ומי שמע כאלה? והן אף אם גם לא היה שום חשש (מורכב) בפרי קורפ"ו (אתרוג חו"ל), הנכון לאיש הישראלי לבלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים? איה כבודו יתברך? איה כבוד התורה הקדושה, שבפסוקים רבים השתבחה בשבחה של ארץ ישראל? איה כבוד משה רבינו שהתחנן "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה?"

ומה שונים דרכנו מדרכי רבותינו חכמי התלמוד שלהי כתבות דר' אבא מנשק כיפי עכו, ר' חייא מגגדר בעפרה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו'. ואלו האנשים מגגדרים בעפרא דארץ אחרת, ומנשקים פירותיהם, וישליכו (לבוז) פריה וטובה של ארץ הקדושה ככלי אין חפץ בו".

56. כמו שכתב בשדי חמד" (מערכת הל' כלל קמ"א אות ל"ב) בשם בשו"ת 'מעשה איש': שיש להעדיף אתרוג א"י וראיה לזה, שהרי פסקו הרא"ש והטור כמבואר בשו"ע (או"ח ריא, א) שמעלת מין שבעה עדיפא על מעלת חביבי, משום שבפירות אלו נשתבחה בהם ארץ ישראל. הארכנו בזה בספרנו ונטעתם פרק י'.

57. ראה מה שהארכנו בזה בספרנו פירות הילולים, עובדות על רבי אהרן מבעלזא, ועוד.

חולה באהבת ארץ ישראל

מסופר על האמרי אמת: משגדל ועמד על בוריו התלקחה חיבתו העזה לארץ ישראל ביתר שאת. ראינו בו, אמרו החסידים, שהוא ממש חולה אהבה לארץ ישראל. כל רגב עפר וכל חפץ הפעוט ביותר מארץ ישראל היה חביב עליו כמוצא שלל רב. היו זמנים שנהג דרך קבע להטביל את פרוסת "המוציא" שלו בשמן זית מתנובת הארץ. אף כאשר שלחו חסידים מארץ ישראל לאביו ה"שפת אמת" זי"ע, מזמרת הארץ, כמו שמן זית לחנוכה, יין לקידוש ולהבדלה, אתרוג לחג הסוכות וכיוצא, היה השפ"א אומר לתת אותם לרבינו זצ"ל, בהטעימו: "ער האט דאך ליעב ארץ ישראל" ("הרי הוא אוהב את ארץ ישראל!").

בספר דברי שלמה (מטשורטקוב, עמ' קט"ז) מספר על מנהגם לאכול מפירות ארץ ישראל בט"ו בשבט, פירות אלו הביאו בחורף הקשה לתוך העיירות הקטנות והנדחות את אוירה הזך והחם של ארץ ישראל, שהעיר את הלבבות לאהבת הארץ ולתשוקה עזה לעלות אליה, וגם בחשכת הגלות האיר החג מאורה של ארץ ישראל וחימים והפיח רוח של תקוה לגאולה השלימה.

מה הבעיה 'מה נאכל'?

הרה"ק רבי אברהם דוב אורבך זצ"ל, ה'בת עין', עלה לארץ בשנת תקצ"ב וקבע את מושבו בצפת, שהיתה בימים ההם מרכז החסידים בארץ ישראל. מיום עלותו לארץ קיבל עליו, שלא לאכול אלא מפירות ארץ הקודש, והתמיד באורח החיים שקיבל על עצמו בדבקות של חסיד אמיתי.

לא עברו ימים מרובים, ושנת בצורת קשה פקדה את כל אזורי הארץ. ברוב מצוקתם, נאלצו אנשי צפת לאפות לחמם מקמח שהובא מחוץ לארץ. באותה שנה סבלו עניי העיר מחוסר מזון, שהיה יקר מאוד, ונאלצו לכלכל עצמם במועט שבמועט. אך יותר מכל בני הקהילה חש רבי אברהם דוב רעב של ממש בימים ההם, כיון שסירב להביא לפיו לחם שנאפה מקמח מיובא מבחוץ.

פעם הפצירו בו מקורביו, שיאות לקבל מטען של קמח, שהובא במאמצים מרובים מעבר לים, והיה בו כדי מחית בני ביתו לכמה חדשים. אולם הוא דחה בתקיפות את הצעת מקורביו ואמר בין השאר: בפרשת "בהר" מצינו קושיית הבריות: "מה נאכל בשנה השביעית?", ועל כך משיבה התורה: "וְצוֹיְתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם" וגו'. נשאלת השאלה: מדוע לא נאמר בכתוב: "בשנה השביעית תייבאו תבואה מחוץ לארץ"? נמצאנו למדים מכאן, שעלינו לבסס את קיומנו ומחיינתנו על תנובת הארץ, וככל שנתמיד בדרך זו, נצליח להתגבר על הקשיים הנערמים על דרכנו...

פירות א"י זה ההידור

נשאל הגר"ח ק"ק זצ"ל: מה עדיף, אתרוג פשוט מארץ ישראל או אתרוג מהודר מחו"ל?

והשיב: אתרוג מארץ ישראל עדיף (דברי שי"ח, סוכות תשע"ה).

כמו שכתב בשדי חמד (מערכת ה' כלל קמ"א אות ל"ב) בשם שו"ת 'מעשה איש' שיש להעדיף אתרוג ארץ ישראל, והביא ראיה לכך: שהרי פסקו הרא"ש והטור (כמבואר בשו"ע או"ח ריא, א) שמעלת מין שבעה עדיפה על מעלת חביב, משום שפירות אלו נשתבחה בהם ארץ ישראל.

בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן תק"פ) פנה החכם מה"ר שמואל בן וירגא מצפת להרדב"ז בשאלה על ענין ספק ערלה (ר"ל חשש ערלה כמו שמבאר הרדב"ז באריכות עיין שם) שרוב פירות א"י הם בספק זה ובפרט הענבים והיוצא מהם, וכבר שמעתי על גדולים שבאו לא"י שלא רצו לאכול מפירותיה לסבת הספק הזה, והאופן הזה קשה עלי עד מאד, אם לסבת היותו קשה בעצמו, כי מי יוכל לנהוג בפרישות וכ"ש בתמידות, גם כי רע עלי המעשה להיות נוהג בפרישות בדבר שאין כל חכמי העיר נוהגין בו ודמי קצת ליוהרא.

וע"ז השיב הרדב"ז תשובה, כי רצו עבדיך את אבניה וכ"ש פירותיה, ויפה עושין חכמי א"י שלא נהגו חומרא כזו, וכן עשיתי אני כשישבתי בירושלים לא נמנעתי מלאכול את פרותיה, וכן ראיתי זקני הדור ההוא זכר כולם לברכה, נוהגים, ולא היו נוהרים בזה עם רוב חסידותם ודקדוקם במצות" וכו', עיין שם.

כתב על כך בביאור 'עלי תמר' על הירושלמי (שביעית פ"ד ה"ז): "ומכאן תוכחה מגולה לאלו שחשקה נפשם דווקא בתפוחי עץ ושארי פירות הבאים מחו"ל ומזלזלים בערכם של תפוזים ושארי פירות א"י, ועברו על הקרא "כי רצו עבדיך את אבניה וכ"ש פירותיה", ומאידך משבח אני אחינו שבגולה שמהדרין על יינות ותפוזי א"י, כי גם פירות א"י שיצאו לחו"ל הם בכלל כי רצו עבדיך את פירותיה כמ"ש בברכות מ"ג שרב יהודה היה מברך על שמן אפרסמון ברוך בורא שמן ארצנו משום דחביבא ליה ארץ ישראל. ועל אלו שבגולה אנשי תורה ויראה המהדרין לרכוש להם עפר א"י לקבורה ולא מהדרים לקחת אתרוגי א"י, קורא אני עליהם "לא רצו עבדיך את אתרוגיה ואת עפרה יחוננו". וכ"ש שאנו שומעים זעקת א"י כהיום לת"ח "כי רצו עבדיך את אבניה וכ"ש תורתיה", ועפרה יחוננו - וכ"ש תורת אמוראי דארעא דישראל".

עדיף אתרוג הכי פשוט מא"י

רבי ינון חורי זצ"ל נהג תמיד לרכוש שני אתרוגים. האחד - אתרוג תימני, והאחר - אתרוג אשכנזי, כי האתרוגים האשכנזים היו מהודרים.

פעם אחת, בשנת תשנ"ז, כאשר הציע לו אחד מתלמידיו - הרה"ג דוד לוי גר"ו, לרכוש אתרוג מרוקאי, מהאתרוגים המיובאים ממרוקו, הוא נרעש כולו, ואמר: "מה? אתרוג מחו"ל?! אני מעדיף אתרוג הכי פשוט מארץ ישראל, על פני האתרוג הכי מהודר מארץ העמים!".

סיפר הגאון רבי צמח מאזוז שליט"א, שבשנים הראשונות נהגו במשפחה לרכוש אתרוגים מרוקאים, אבל כאשר שמעו את דבריו של הרב ינון חורי, החליטו לשתול זן של אתרוג ממרוקו בארץ ישראל, ובשנת תשס"ה, בירכו לראשונה על אתרוג תימני ש"עלה" ממרוקו ו"השתרש" בארץ ישראל (ספר 'ינון שמו', עמוד 498).

קלמנטינות ארצנו מול קלמנטינות של חו"ל

"לאחר אחת מנסיעותי אל יהודי חבר העמים, חזרתי ארצה עם רבה של רחובות הגאון רבי שמחה הכהן קוק. ראיתי שהוא לקח איתו מרוסיה כמה קלמנטינות - לטעמי דלות מראה - והכניסן לתיקו. הבנתי שיש דברים בגו, שאלתי אותו לפשר הדבר, והוא השיב לי: אני לוקח אותן לארץ ישראל להראות לאנשים כמה יפים הפירות שלנו בארץ, לעומת אלו המצויים כאן..." (הרב מאיר שלינגר, ר"י שעלבים, המעין גליון 234 עמ' 49).

מצוות נטיעת עצים

כל נטיעה בארץ ישראל היא מצווה (כמובא בחתם סופר סוכה לו). אמנם בנטיעת עצים ישנה מצווה במיוחד, היות ויש מצווה מפורשת בתורה על נטיעת עצים הנלמדת מפרשת חוזרי המלחמה (דברים כ"ו).

א. בפרשת קדושים (ויקרא יט, כג) נאמר "וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵלֶיךָ". חז"ל במדרש דייקו מייתור המילה ונטעתם, ולא כתוב רק שלוש שנים יהיה לכם ערלים, ללמד שיש מצווה לטעם עצים בארץ ישראל (ויקרא רבה כה, ג. תנחומא קדושים ח. אור החיים שם ו).

ב. במדרש מסופר שמשה רבינו ציווה את עם ישראל הנכנסים לארץ, לקחת מעדר ולטעת עצים. וז"ל "כִּי־יָבֹאוּ שְׁנַכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכֶּם יִטְעֹן מִכּוֹשֵׁיהֶם (ישא על כתיפו מעדר לחפור בו) וְיִפּוֹק וְיִנְצוֹב לִיהֶם נְצִיבִין (ויצא ויטע לו אילנות), הֲדָא הוּא דְכְתִיב: כִּי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם". (ויקרא רבה כה, ה).

ג. נאמר בתורה (שמות כ"ג י) 'ושש שנים תזרע את ארצך'. וכתב שם בדעת זקנים מבעלי התוס': איתמר במדרש דאפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו, חייב לעבדה בכל יום (אם הארץ צריכה לכך - הגר"ח"ק). ונראה להרב ר' משה דוקא בארץ ישראל, כדי להרבות הפרשת תרומות ומעשרות, עכ"ל.

ד. כל זה בנוסף למצוות יישוב ארץ ישראל שיש בזה, כמבואר בגמ' (ב"מ קא, ב) ונפסק בשו"ע (חו"מ קס"ח, א) שיש בנטיעת עצים מצוות ישוב ארץ ישראל.

בנושא זה, ראו בהרחבה רבה בספרנו 'ונטעתם' - מצוות נטיעת אילנות בארץ ישראל.

הגינה של ה'נתיבות שלום'

בישוב טלז סטון הממוקם על הרי ירושלים, היתה ל'נתיבות שלום' זי"ע, דירה אליה היה פורש למנוחה מפעם לפעם. שם יכל לשבת בשקט ולעמול על כתיבת חידושי תורתו, במעוט טרדות והפרעות. בדרך כלל, היה נוסע הרבי לטלז סטון ביום שני, ושב לירושלים ביום חמישי, בו היתה קבלת קהל, גם בעת שהותו בדירתו בטלז סטון קבל קהל, מידי יום שלישי.

היה זה ערב שביעית, כאשר נכנס הרבי לראשונה להתגורר בדירה. הדירה היתה מוקפת חצר, והרבי הביע את רצונו לשתול צמחים בגנה, כדי לזכות ולקיים את מצות השמיטה על כל פרטיה ודקדוקיה. הזמן לפני שנת השמיטה היה קצר. מיהרו להביא שתילים מתאימים, ביניהם גם דקלים, אותם בקש הרבי לטעת, כדי שלולביהם יזכירו את הנענועים ורגשי זעקת 'אנא ה' הושיעה נא'.

שטיחי דשא טבעי נפרסו וחוברו לקרקע. הצמחים הושקו היטב במשך ימים אחדים, כדי שיקלטו בקרקע לפני שביעית ויוכלו לקיים בהם בשמיטה את המצווה היקרה של 'ושבתה הארץ שבת לה'.

וכך היה הרבי יושב בחצר הבית וכותב את תורותיו, ומתענג לחזות בקיום המצווה של 'שבת שבתון יהיה לארץ'.

(מהחוברת בנתיבות אבות (של חסידות סלונים) סיפורים לנוער על ארץ ישראל)

לטעת עצים בגופו

מצווה על כל אדם להשתדל ולטעת עצים בעצמו בארץ ישראל, כפי שמסופר בגמ' (ב"ב יד, א) בשבחו של האמורא ר' ינאי, שנטע ארבע מאות כרמים בארץ ישראל. שואלת הגמ' וכי יכול אדם להספיק בחייו ליטע כל כך הרבה כרמים, ותורה מתי ללמד? מסבירה הגמ', שכאשר היו נוטעים כרם חדש בארץ ישראל, היו נותנים לר' ינאי לטעת בהתחלה קצת מהכרם (חמישה אילנות), בשביל לקיים במו ידיו את מצוות נטיעת אילנות ובזה נחשב לו כאילו נטע כל הכרם (ראה ריטב"א, שטמ"ק ומאירי בסוגיה שם).

המצוות בכללם מתחלקות לשתי סוגים: יש מצוות שהעיקר בהן היא התוצאה, שהפעולה תיעשה ולא דווקא על ידי האיש עצמו ולכן יכולה להיעשות גם ע"י שליח (חובת חפצא) כמו מצוות מזוזה, מעקה.

לעומת זאת יש מצוות שהעיקר בהן הוא הפעולה של מקיים המצווה, שמחייבת לעשותה בעצמם ולא יכולה להיעשות ע"י שליח, שהן חובה לעשות בגוף האדם (חובת גברא), כתפילין, קריאת המגילה ואכילת מצה.

ויש מצוות מיוחדות שיש בהן את שני החלקים: אמנם העיקר בהן הוא התוצאה, אבל גם הפעולה של מקיים המצווה חשובה היא מאד, לכן צריך האדם להשתדל לעשות בגופו חלק מהמצווה.

במצוות ישוב ארץ ישראל מצטרפים שני החלקים יחדיו: א. מצווה שהארץ תהיה מיושבת. ב. מצווה שהאדם יישב את הארץ בגופו כדי להתחבר ולהוביל את ארץ ישראל. לכן שנטעו כרם חדש, לא הסתפק רבי ינאי, שהעובדים בכרם נוטעים את גפניו, אלא הלך בעצמו לטעת גם כמה כרמים. (ראה באריכות בספרנו 'ונטעתם')

סיפורי נטיעת עצים

בספר "חזון ציון" (עמ' 139) מובא: "בדרך נסיעתו של הגר"א לארץ ישראל, כתב לתלמידו הג"ר יהושע השיל, בעל "מצמיח ישועה": "יזכני השי"ת לנטוע במו ידי עצי פרי בסביבות ירושלים, לקיים "כי תבואו אל הארץ ונטעתם".

עוד מסופר שם (עמ' 66): תלמיד הגר"א, רבי הלל ריבלין זצ"ל משקלוב (תקיה-תקצח) וחבריו, נטעו גן גדול של עצי זית ועצי שקדים, על שטח קרקע שרכשו וחכרו בקרבת מערת שמעון הצדיק. כפי שמקובל היה במעשה זה גם תוכן רוחני מיוחד, כפי ביאור הגר"א ומצוותו⁵⁸.

הגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל כותב במכתבו: הלא ידעתם גם שמעתם, כי זה שמונים שנה ויותר אשר הגאון הגדול הצדיק ר' חיים מוואלאזין זצ"ל בעזר גדולי הדור, החל ביסוד המעלה ליסד ישוב בארצנו הקדושה, ועל פיו נסעו שמה גדולי היראים, והמה היו הראשונים המתנדבים לשבת בירושלים, ואח"כ החל לעוררם למקנה שדות וכרמים לקיים מצוות התלויות בארץ (שיבת ציון ח"ב, ט"ז).

ר' דוב הלפרין מספר (עמ' 79): "בזמן שמונטיפיורי היה בפעם הראשונה בא"י (בשנת תקפ"ח), הלכו אתו ר' הלל שקלובר ואב זקני ר' זלמן ז"ל ועוד נכבדים מהכולל להראות לו את הגן היהודי, שנטעו אצל מערת שמעון הצדיק. בלכתם בדרך אמר ר' זלמן למונטיפיורי הרבה בדיחות יפות כדרכו, ומונטיפיורי נהנה וצחק. ר' הלל הוסיף כי ר' זלמן רוצה לקיים בזה "אז ימלא שחוק פינו" הכתוב בשיבת ציון.

בהיותו בגן שאל מונטיפיורי את ר' זלמן אם יסכים לנסוע אתו ללונדון להיות אצלו? ויענה לו ר' זלמן: "יפה לי שעה אחת בירושלים בעבודת הקודש המקרבת את הגאולה מהיות אפילו מיניסטר בלונדון כל ימי חי"י... גם עוד אחדים מהעובדים בגן שאל מונטיפיורי אותה שאלה, וגם הם ענו לו מעין אותה תשובה ומונטיפיורי שמח מעוד על תשובותיהם".

---

58. כוונת הדברים: בגמ' (סנהדרין צח, א) מבואר שהסימן המגולה ביותר שהגיע זמן הגאולה הוא: שארץ ישראל תתן פירותיה, והוא נלמד מהפסוק (יחזקאל לו, ח) "וְאָתֶם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנֹפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִי־כֶם תִּשְׂאוּ לְעַמֵּי יִשְׂרָאֵל - כִּי קָרְבוּ לְבֹא". דעת הגר"א היתה, שסימני הגאולה אינם רק סימן, אלא גם אמצעי לגאולה, והינו על ידי שנשדל שארץ ישראל תתן פירותיה, נזכה לקרב את הגאולה.

לטעת עץ בידים

שנינו בממסכת שבת (כב, א) לגבי מצוות כיסוי הדם: "תניא: ושפך וכסה - במה ששפך (בידו) יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בזויות עליו". ונפסק בשו"ע (יורה דעה הלכות שחיטה כח, ו): "מכסה בידו או בסכין או בכלי אחר, אבל לא ברגלו כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו".

יש מגדולי ישראל שלאחר שזכו לטעת עץ בארץ ישראל, לא רצו לכסות את העפר ברגליהם, אלא רק בידיהם, וכמו שאמרו בגמ' שלא יהיו מצוות בזויות עליו, אלא אדרבה נחשב אותן מאוד.

מעשה ונסע הגאון רבי אביגדור נבנצאל שליט"א, רבה של העיר העתיקה, לישוב בית א-ל, לחנוכת הבית של אחד מתלמידיו הנאמנים והחביבים, הרב צפניה קלרמן. לאחר "סיום" מסכת וסעודת מצווה כדת, הזמין בעל הבית את הנוכחים לטעת עץ בחצר הבית, לקיים מצוות "ונטעתם כל עץ מאכל". גם הגר"א נבנצאל נטע שתיל באחד הבורות שנקרו מראש באדמה, ואח"כ גרף לתוכו במעדר את תל-האדמה שניצב סביב הבור.

לסיום, הידקו כל הנוטעים היטב את האדמה סביב העץ הרך, ואף הרב הושיט את רגלו להדק בה את האדמה - אך לפתע עצר את עצמו. התכופף הרב מלא קומתו עד לקרקע [כשרגליו ישרות] והחל להדק את האדמה בשתי ידיו... הרב יוסף אליהו שהתבונן כל העת ברבו, לא הבין: "הרב, מדוע הרב מתכופף ומתאמץ כך, ולא מהדק עם הרגל"? - ענה לו הרב חרישית (כנראה כדי שלא לפגוע בנוטעים האחרים): "להדק ברגל, הרי זה בזיון המצווה"...

סקלו מאבן

כתב בביאור עלי תמר על הירושלמי, (שביעית פ"ד): "ראיתי בירחון שושנים (תש"ג, כרך שני, קונטרס ה) שבחגיגת הנחת היסוד לשכונת נוה ישראל השתתף הגאון רבי יוסף חיים זונגפלד זצ"ל בעלותו במשעול הדרך המובילה אל המגרש ראה והנה הדרך מלאה אבנים, ואף כי היה זקן וחלש פינה בעצמו כחמישים אבנים ושפתותיו לחשו "סולו סולו המסילה סקלו מאבן", וממנו ראו משתתפי החגיגה האחרים ועשו כמעשהו וכך פונתה הדרך מהאבנים, ע"כ".

"הנה עשה הרב כמעשה האמוראים מחונגי הארץ בתוספת אמירת הפסוק כצו הנביא. וידוע שהרב זונגפלד זצ"ל ציוה שלא לדבר שבחים בהספדו אלא שבח אחד "חבל על יהודי ארץ ישראל זקן", ואכן מעשהו מעיד עליו שהיה מבניה של א"י אשר רצו עבדיה ועפרה יחוננו. ובכתובות שם רבי אמי ורבי אסי קיימו משמשא לטולא ומטולא לשמשא, פירש מאור עינינו רש"י ז"ל ג"כ כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת א"י עיין שם.

ומעתה תראה שלשמור על נקיון הדרכים והרחובות בא"י וכן לעבור משמשא לטולא ומטולא לשמשא, אינו רשות אלא חובה. כדי שלא יצא שם רע על נקיון הדרכים והרחובות בערי א"י וכמו"כ שלא יתרעמו על ישיבת א"י. עמוד והתבונן עד כמה הקפידו רז"ל שלא לגרום תערומת על א"י ועל ישיבת א"י והטעם כי כתוב כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ואז יקויים כי עת לחננה כי בא מועד. ועאכו"כ שחובה לשמור על שמה הטוב של א"י וישיבותיה ומוסדותיה רבניה וחכמיה, קל וחומר מהדרכים שיש לשמור על שמם הטוב.

ושמעתי שהגאון רבי חיים זונגפלד חובב א"י זצ"ל נפרד מאנשי חו"ל שבקרו בא"י בהפסוק וראה בטוב ירושלים, ואמר להם הטוב תראו והרע לא תראו".

מסופר על כ"ק האדמו"ר הרה"צ רא"י מסאדיגורא זצ"ל, שלימים התגורר בתל אביב, שסיפר שכשהיה מתגורר בוינא נכנסו הנאצים ימ"ש לשם וראשית מלאכתם היה להתעלל ביהודים ובתור רבן של היהודים בחרו בו להיות מטאטא רחובות העיר. נתנו לו מטאטא גדול לטאטא ובתוך העבודה אמר: "רבש"ע אזכה עוד לטאטא רחובות ארץ ישראל". ואכן, כשזכה לעלות לא"י רצה לקיים דבריו, ברם לא יתכן שיעמוד ברחוב ויטאטא הרחוב לעיני כל. קם בשעה שלש לפנות בוקר ולקח מטאטא גדול וטאטא את הרחוב שלו (עלי תמר שביעית פ"ד ה"ז).

הלכות קניית קרקע

חלק חשוב בחיבת הארץ היא המצווה לקנות קרקע בארץ ישראל. ומצאנו בתורה כמה מקורות לכך.

א. מעשה אבות לימוד לבנים: התורה מספרת לנו על אברהם אבינו ויעקב אבינו, שקנו קרקע בארץ ישראל במחיר יקר, ללמדנו: הקניין אותו כדאי לקנות יותר מכל קניין, ולשלם עליו כל מחיר שבעולם אשר יושת עליו, זהו **קרקע בארץ ישראל**.
 ב. התורה סיפרה שיעקב קנה חלקת שדה, להודיע: **"כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא"** (אבן עזרא).

ג. גדולי הדורות קנו קרקע בארץ ישראל, לפעמים אפילו לא ראו אותה כל ימי חייהם, רק כדי לזכות למעלה נפלאה זו.

ד. קניית קרקע בארץ ישראל מקנה למי שמבין ומעריך את א"י, את הזכות להיות בעולם הבא, כדברי הזהר **"כָּל מִי שֶׁזִכָּה בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא"**. חשוב מאוד לדעת זאת כבר בזמן רכישת הקרקע.

ה. מאברהם אבינו ודוד המלך לומדים, שגם אם אפשר לקבל קרקע בא"י בחינם, עדיף לקנות בכסף מלא, שכן דבר שמשקיעים בו כסף הוא מתקדש הרבה יותר, זוהי זכות גדולה מאוד לשלם על ארץ ישראל. וחשוב מאוד לעשות זאת בשמחה.

ו. שלושה מקומות בא"י קנו אבותינו בכסף מלא ונתקדשו לדורות עולם. ואלו הם: חברון, שכם, והר המוריה. חברון, קנה אברהם. שכם, קנה יעקב. הר המוריה, קנה דוד.

ז. טעם נוסף, שעדיף לקנות בכסף מאשר לקבל בחינם הוא, שלארץ ישראל צריך להתחבר לא רק בגוף, אלא גם בנפש, לאהוב אותה תכלית אהבה, דבר שאדם משקיע בו, הוא אהבו, נתינה מולידה אהבה וחיבור נפשי עז.

ח. קנייה בכסף ובכוונה לשם מצווה, של מקום בא"י מקדשת את המקום, לא רק בעולם הבא, אלא גם בעולם הזה מקום זה מתקדש מאוד, לנצח נצחים.

ט. בזוהר מבואר שכל מצווה (חוץ מלימוד תורה) אין לעשותה בחינם, אלא בשכר שלם - היינו לא לבקש הנחות ולא לקבל את המצוה ללא תשלום.

י. גם לאנשים היושבים בחו"ל, ישנה מצוה גדולה לקנות נחלה בארץ ישראל, ואף אם ישבו בחו"ל נחשב להם קצת כאלו יושבים בארץ ישראל.

יא. יהודי שנאנס ואינו יכול לעקור דירתו לארץ, יקנה בית בארץ ישראל, ישכיר אותו בזול לבן תורה, ומעלה עליו הכתוב כאילו דר בתוכה ובשם ישראל יכונה.

הלכות אלו התבארו בהרחבה גדולה בספרנו 'בית ראובן'.

רבי שמעון סופר רכש חלקת אדמה

באהבה עזה והתקשרות נפשית עמוקה היה קשור רבי שמעון סופר זצ"ל, בעל ה"התעוררות תשובה" לארץ ישראל, חז"ל מבארים, למה נקראת א"י "ארץ חמדה"? לפי שכל גדולי עולם נתחמדו לה" - ורבינו שמעון זצ"ל היה אחד מהם. כל ימי חייו התגעגע לחונן את זהב עפרותיה, עיניו היו נשואות בכל זמן שהוא להשתקע בירושלים עיר הקודש.

בשנת תרמ"ט נשאו לבו לארגן עליה המונית של רבנים ובעלי בתים יראי השם, אשר אם לא הגיע עדיין שעתם להשתקע ולהתנחל בארצנו הקדושה, יבואו לכל הפחות לבקר בה ולהתענג על מראותיה - שהיא גם כן מצוה בפני עצמה, וכן להתפלל במקומות הקדושים.

היה בכוונתו לפרסם חוברת הסברה לנוסעים, אשר תכיל פרטים וידיעות מעניינות על המקומות הקדושים וכל מיני שכיות חמדה שיכולים לראות בארצנו הקדושה. החוברת תעוטר בציוני מקורות ופתגמים משבחי ארצנו הקדושה. הוא מבקש מידידו לעזור לו בהכנת קונטרס זה, ומציע לשבץ בו גם איזה סיפורי מעשיות קטנים הקשורים בנושא, וישמעו רחוקים ויבואו לקול פלאות האלה.

אף הוא יזם והפיץ באותו פרק קול קורא נלהב, בו קרא להמוני בית ישראל, ובמיוחד גדולי הדור, שיצטרפו למסע היסטורי זה, ולא יחמיצו את ההזדמנות לנשק עפרות ציון, ולקיים - ולו באופן חד פעמי - את המצוות התלויות בה. מכל תיבה ואות בכרוז הנזכר, מבצבצים לשונות אש אהבתו הבוערת לארץ האבות, וגודל תשוקתו וגעגועיו לראותה.

לקנות חלקת שדה בא"י

סוף דבר היה שלא הצליח להוציא לפועל את רעיון המסע לארץ ישראל, עם כל זאת לא התעממו גחלי תשוקתו של רבינו זצ"ל לארצנו הקדושה אף ליום אחד. עיניו ולבו היו שם כל הימים. מכיון שלא זכה לעלות לארץ ישראל בגופו, השתדל רבינו שמעון לקיים בינתיים מצות ישוב ארץ ישראל לפחות באופן חלקי, במה שבידו.

הוא רכש מכספו חלקת שדה קטנה סמוך לעיר צפת, וזאת במטרה כפולה, כדי שיהיה לו חלק ונחלה בארץ אבותינו אשר כדברי ה"אבן עזרא" (בראשית לג, יט) "מי שיש לו חלק בה, חשוב הוא כחלק עולם הבא"; ובכדי לקיים בדרך זו את המצוות התלויות בארץ, לכל הפחות באמצעות שליח⁵⁹.

59. מתוך הספר רבי שמעון חסידא.

לקנות בית בא"י

- א. בניית בית בארץ ישראל היא מצווה מהתורה, חלק ממצוות יישוב ארץ ישראל. גם המרחיב את ביתו הקיים, מקיים מצווה זו. וצריך לכוין לשם מצווה.
- ב. במשנה (סוטה ה, ב) נאמר שלא רק בונה בית חוזר מעורכי המלחמה, אלא גם הקונה בית קיים חוזר. שכשם שיש מצווה ליישב את הארץ כך גם מצווה על אדם להתיישב בארץ, וקניית בית הרי היא חלק מההתיישבות בארץ.
- ג. גם הקונה בית בא"י, שכבר גרים בו שנים רבות ולא התרבה על ידי הקנין ישוב הארץ, יש בזה מצווה, כדי שהאדם יתחבר לארץ ויחבבה.
- ד. למצווה זו ישנם השלכות הלכתיות בכמה נושאים: א. הבונה בית בארץ ישראל לגור בו, ועדיין לא גר בו, פטור מיציאה למלחמה עד שיזכה לחנוך את הבית. ב. הבונה בית וחנכו פטור מכל שירות הקשור למלחמה, אפילו שירות בעורף, למשך שנה שלמה. ג. יש אומרים שיש מצווה לאדם שבנה בית לשמוח שנה שלמה בקנין הבית. ד. סעודת חנוכת הבית בארץ ישראל היא סעודת מצווה. ה. הרבה נהגו לברך ברכת שהחיינו בחנוכת הבית בארץ ישראל. כל זה בנוסף למעלה הגדולה שיש לקונה קרקע בארץ ישראל, ונחשב כקונה חלק בעולם הבא.
- ה. עדיף לבנות בית חדש מאשר לקנות בית ישן, כדי להוסיף על יישוב הארץ.
- ו. עדיף לבנות בית במקום לא בנוי, שבזה מיישב את הארץ, מאשר בית בין בתים.
- ז. נאמר בתורה (דברים פרק כ, ה): "וְדַבְּרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חֲדָשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְדָּה וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנֹכֶנּוּ". התורה פוטרת יציאה למלחמת הרשות, אדם שבנה בית בארץ ישראל ועדיין לא זכה לגור בו. לדעת הרמב"ם בונה בית שהולך לצבא המלחמה עובר בלאו.
- ח. דין זה נאמר רק במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצווה אין פטור, ואפילו יש חיילים נוספים מותר להומיא לעורכי המלחמה את הבונה בית.
- ט. המוסיף חדר על ביתו בגודל ארבע על ארבע אמות, מקיים מצוות ישוב הארץ וחוזר מעורכי המלחמה.
- י. הבן איש חי כתב שאין מנהג לעשות חנוכת הבית על הוספת חדר לבית. יש אומרים שרק בחו"ל שאין מצווה בבניה לא עשו סעודה, אבל בא"י שיש מצווה בהוספת חדר, ראוי לעשות סעודת הודיה גם על חנוכת חדר, שהרי יש מצווה מהתורה לשמוח שנה שלימה גם על חדר בארץ ישראל.
- להרחבת הענין ראו בספרנו 'בית ראובן'.

לקנות חלקה בעולם הבא

מסופר על הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל 'חזון יחזקאל': שמח היה בחלקו. מאושר היה בעצם העובדה שיש לו דירה וקורת גג בארץ האבות. עוד שבע עשרה שנה, קודם שעלה לגור בארץ ישראל, בקיץ תרצ"ד, רכש בכספו חלקת אדמה קטנה בארץ הגליל, להיות לו לאחווה, והיה מספר למיודעיו כשרוחו טובה עליו, שמעולם לא ביקר במקום ההוא, ולא ראה את המגרש בעיניו:

"קניתי את חלקת האדמה אך ורק מפני דבריו של ה"אבן עזרא" (בפרשת וישלח) שמבאר הטעם מדוע הזכיר הכתוב שיעקב אבינו ע"ה קנה חלקת שדה, "להודיע כי מעלה גדולה יש לא"י, מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעולם הבא"⁶⁰.

קניית קרית צאנו בכסף מלא

בביקורו הראשון בארצנו הקדושה, של האדמו"ר מצאנו בעל ה'שפע חיים', תר הרבי את הארץ לארכה ורחבה כשהוא מחפש בעיניו הקדושות אחרי מקום מתאים ורחב ידים, בו יוכל להשתקע ולכונן את קרית צאנו כפי שרקם בחזונו. קול ד' קרא אליו כמו ליצחק אבינו ע"ה בשעתו: "שכון בארץ אשר אומר אליך" - עשה שכונה בארץ.

כאשר פנו אליו מירושלים עיר הקודש, שיבוא ויכונן בה את קרייתו, דחה הרבי בעצמו את הרעיון ונימוקו עמו: "ירושלים יש בה ברוך השם קדושה יתירה ותורה בשפע, בעוד אני רוצה להוסיף בא"י עיר חדשה, אשר עם הקמתה תגדל הקדושה ויתרבה אור התורה". מטעם זה דחה ג"כ את ההצעה לבנות את קרית צאנו בבני ברק.

לאחר שהחליט על השטח של העיר נתניה, ייפה את כוחם של חברי הועד לרכוש את המגרשים בשמו ובשליחותו, בכסף מלא. לימים כשהתייחס בשיחה לענין רכישת האדמות של קרית צאנו בכסף מלא, הזכיר הרבי את דברי רבינו בחיי המצביע על כך, שרוב שטחי ארצנו הקדושה נכבשו ע"י ישראל לפי חרב, אולם את השטחים המעולים ביותר קנו בכסף מלא והם שלושה: א. מערת המכפלה ב. הר המוריה. ג. הר גריזים והר עיבל, המקום שקיבלו ישראל עליהם את התורה בברית ובאלה.

מכאן נמצאנו למדים, הוסיף הרבי, שכל אדמה המיועדת למלא תפקיד רוחני בחיי עמנו, צריך לקנותה בכסף מלא דוקא, ולא לקבל אותה בחינם בשום פנים. וכבר הרחיבו חז"ל את הדיבור בזה"ק על אודות חזן ערכה של כל מצוה דווקא כשמשלמים בעדה מחיר מלא ולא כשמקיימין אותה בחנם (לפי האש).

60. מלך ביפיו, ח"א, עמוד 520.

שנת שמחה

נאמר בתורה (דברים כ, ה): "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חֲדָשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְדָּה וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחְנַכֵּנוּ... וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יָלְדָּה וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה". ואיננו יודעים מה הדין בנה בית - וחנכו, נטע כרם - וחללו?

לשם כך כתבה התורה (דברים כד, ה): "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דְּבַר נְקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח". למדו חז"ל (משנה סוטה ת, ד) שנושא אשה לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, לכן גם בונה בית וחנכו, נטע כרם (או חמשה עצי פרי) וחללו במשך שנה, בהיותו נקי לביתו.

ושמח את ביתו

חתן הצטווה בשני ציוויים: א. לא יצא בצבא ולא יעבור לכל דבר. ב. ושמח את אשתו. ויש לדון האם בונה בית וחנכו נטע כרם וחיללו התרבו לשני הדברים, שעליו לא לצאת בצבא וגם לשמוח בבניית ביתו ונטיעת כרמו, או ששייך בו רק הפטור של 'לא יצא בצבא'?

הרמב"ם כתב בהקדמתו להלכות מלכים: "להיות מארס ובונה בניין ונוטע כרם שמחין בקנינם שנה תמימה ומחזירין אותן מן המלחמה". מבואר בדעתו, שהתרבו לשני הדברים, ועל הבונה בית ונוטע כרם בארץ ישראל "לשמוח בקניינו".

דבקות בארץ ישראל

שמחה זו לא נועדה רק כדי להודות לה' על הבניין, אלא כשם שהמקור ממנו נלמד ממצוות שמחה בבונה בית וחנכו היא האשה החדשה שלקח, כך גם הטעם דומה לטעם שיש במצווה לשמוח עם האשה.

ידועים דבריו הנפלאים של החינוך (מצווה תקפ"ב) בטעם מצוות 'ושמח את אשתו', שבורא עולם חפץ בעולם בו איש ואשה חיים באחדות, לשם כך צווה על החתן לשבת עם האשה שנה שלמה, כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרצון אצלה ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב. ע"ש דבריו הנפלאים.

כשם שיש מצווה להדבק באשה, כך גם ישנה מצווה לדבוק בארץ ישראל. לשם כך ציוותה התורה על הבונה בית בארץ ישראל, לשבת בביתו שנה שלימה ולשמוח ולדבוק בארץ ישראל⁶¹.

61. ראה פרטי הדינים והמקורות לכך בסוף ספרנו בית ראובן. מצוות שנת השמחה לא דנו בה בכל הדורות, שכן הם גרו בחו"ל והמצווה נאמרה רק לבונה בית בא"י (רמב"ם מלכים ז, יד). עלינו מוטל

רגל אחת בגן עדן

בסוף ספר אש קודש שכתב האדמו"ר מפיסצנה הי"ד (עמוד ש"ג), מפורסמים סיפורים על קורות חייו, וכך מובא שם: "ומאהבת ישראל - לאהבת ארץ ישראל. לא יתוארו עוצם חבתו ועוז געגועיו לארץ ישראל, הוא ערג בעיקר לנשמתה של ארץ הקודש. לא פעם עמד כבר לחבר את המעשה בגופו ולעלות לא", לכונן עפרה ברינה, אלא שהתקשרותו לצאן מרעיתו הכריעה את הכף והוא נשאר.

בשנת תר"פ כשאחיו ר' ישעיה'לה ז"ל מירושלים בא לפולין על מנת להעלות את אשתו ובניו לארץ הקודש, נחפו רבינו ז"ל בגודל תשוקתו העזה לקיים מצות ישוב א"י ומכר את כל רכושו, הבית וכל דברי הערך כסף וזהב שהיו לו בפיסצנה וקנה לו אחוזת נחלה בפרברי ירושלים עיה"ק. וכאשר הציצו אנ"ש לעזור בכספם לביצוע הקנייה, אמר להם מרן ז"ל: "א קונץ צו קופיען מיט יענעמס געלט" (כלום חכמה היא לקנות רק בכסף של אחרים)?

יש לך אדם היושב בא"י בגופו ולא בנפשו ויש שזוכה לקיימה רק בנפשו ולא בגופו. אם לא זכה הרבי ז"ל ועדיין לא אכשר דרא שיקיים מצוות ישיבת ארץ הקודש בגופו, הרי שבנפשו ורוחו היה בה תמיד, וכל ימיו חי ביסורי אהבה לארץ הקודש ובאורא דארץ ישראל שאפפתו כולו באשר הוא שם.

בשנת ה'תרפ"ג, כאשר המצב הכלכלי באירופה היה קשה, הציע לו הרב ישעיה למכור חלק מהאדמות שקנה, על כך קיבל מאחיו מכתב רווי אהבה לארץ ולאדמתה: "דע נא יקירי כי גחלים אתה חותה על ראשי, והרי זה דומה למי שעומד רגל אחת בגן עדן, ובא המלאך... ולקחו בידו וברגליו ומשליכו מגן עדן לגהינום. ומנחמו שבגהינום תהיה לו דירה חמה, כן באמת הדבר הזה. עיני זלגו דמעות בהעלות זאת על רעיוני, להתרחק חס ושלום עתה, אחר שהיתה לי קצת נגיעה בארץ ישראל". (המכתב מובא בספר זכרון קודש לבעל אש קודש עמוד 138)

להחזיר מצוות שמחה זו למקומה. כשם שיש ועד הדיור של שכונה, כך ראוי להקים ועד הדיור למצוות השמחה, כל חודש לארגן התכנסות של שמחה, בה ישאו דברי תורה ודרשות על הזכות הגדולה לבנות בית בארץ ישראל, מצוות עשה בקום ועשה המיוחדת שיש לנו, יושבי הארץ, שכבר נולדו בארצנו הקדושה. לאחר הדרשה והכיבוד הטעים (כמובן...), יפצחו כולם בריקוד של שמחה, כשמחת בית השואבה, על הזכות הגדולה לדור בארצנו הקדושה.

לא למכור בית בא"י

נשאל הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: במסגרת חיפושי אחרי דירה, הציעו לי דירה שמאד מתאימה לי, וגם המחיר מאד נח, אפילו זול יותר מהמחיר שבשוק. כששאלתי את המתווך למה המחיר כל כך זול, אמר לי המתווך, כי לבעל הדירה הציעו עיסקה מאד מפתה בחו"ל, והוא זקוק דחוף למזומנים, ולכן הוא רוצה למכור במהירות את דירתו בארץ ישראל, כדי להשקיע את הכסף בחו"ל. מבחינתי הדירה הוא מציאה גדולה, אך שאלתי היא אם ראוי לקנות דירה כזאת, שבעל הבית רוצה למכרו כדי לקנות נכס בחו"ל?

תשובה: כתוב בחינוך (מצוה ש"מ) בטעם הדבר, שמוכר בית בבתי ערי חומה הוא מוחלט לאחר שנה (שאחרי שנה לא ניתן לגאול), "כענין קנס הוא שקנסה התורה למוכר מפני חיבת הארץ". עוד כתב (שם מצוה שמא) "כבר כתבתי למעלה שענין היות בית בעיר חומה נחלט לשנה, מצד חיבת הארץ הוא, כדי שישתדל המוכר לגאול אותה מהרה".

חזינן שהתורה קנסה למי שמזלזל בחיבת הארץ, ומוכר בית בבתי ערי חומה, ויתכן שלכן הקנס הוא דווקא בבתי ערי חומה, כי לבתי ערי חומה יש קדושה מיוחדת, ומשלחים משם את המצורעים כמבואר בכלים (פ"א מ"ז) עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה [משאר א"י] שמשלחים מתוכן את המצורעים...

והרי שם לא מדובר שאדם מוכר בית בבתי ערי חומה כדי לקנות נכס בחו"ל, אע"פ כן קנסה אותה התורה מפני שזלזל בקדושתה, ואינו יכול לגאולה. וכל שכן מי שמזלזל בזלזול חמור בארץ ישראל, ומוכר בית בפלטרין של מלך כדי לקנות דירה בחו"ל אצל פילגש המלך.

הצעתי את הדברים לפני רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א (זצ"ל), ואמר לי שזה דבר פשוט, שעל פי דברי החינוך אלו, הקונה דירה מאדם שרוצה למכרו כדי לקנות נכס בחו"ל עובר הקונה בלפני עור, כי מסייע למוכר לזלזל בחיבת הארץ. (דברי שי"ח" גליון 129, ואתחנן תשע"ה. ווי העמודים חלק כ' סימן א.)

החזו"א קנה קרקע

מרן החזו"א זצ"ל קנה בשותפות עם עוד רב חלקת אדמה (מגרש) בא"י בבני ברק, משום מצות ישוב א"י, ואח"כ משום איזו סיבה נתן מרן לשותפו את חלקו, וקנה מרן מגרש אחר בשותפות עם גיסו בבני ברק, סמוך ממש לישיבת תפארת ציון. חלקו של מרן זצ"ל עמד ריק, כל ימי חייו, כל הדירות שמרן היה דר בהם מעת עלותו לארצנו הק' עד פטירתו, היו שכורות, וכדי שתהיה לו חלקת קרקע בא"י קנה מגרש.

ואמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א (זצ"ל), שמרן זצ"ל היה מיעץ ומזרז לקנות קרקע בא"י משום ישוב א"י (ארחות רבינו הקהילות יעקב, ח"ג, עמוד קצ"ז).

דירה בא"י לא מוכרים

סיפר לי יהודי בעל המעשה: כשרצה לעבור דירה למקום אחר, עלה בדעתו למכור את דירתו ולגור בשכירות, ובכסף שיקבל ממכירת הדירה יוכל לשבת ולעסוק בתורה במשך שנים רבות. הוא ניגש למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ושאל אותו האם כדאי לעשות כך?

אמר לו ר' חיים: "דירה בארץ ישראל לא מוכרים, ואם צריך לעבור דירה, אז מוכרים וקונים קטן יותר, אבל לא נשארים ללא בית בארץ ישראל. בעז"ה תוכל ללמוד תורה, מהכסף שישאר לך אחרי המכירה". וכך היה. היהודי מכר את דירתו, קנה דירה גדולה יותר באזור אחר, ונשאר לו אפילו עודף וב"ה עד היום הזה הוא יושב ועוסק בתורה.

[כמו שכתב החתם סופר: לפי דאמרינן פרק יש גוחלין [קיי"ח ע"ב] בפסוק כלב בן יפונה ויהושע בן נון חיו מן האנשים, שנטלו יהושע בן נון וכלב חלקם של מרגלים בארץ ישראל וזה יכונה חיו, נמצא מי שמפסיד חלק בארץ ישראל נקרא מיתה, כי ידיעת ההפכים אחת. (שו"ת או"ח רח).]

ארץ ישראל יפה

הגמרא (כתובות ק"ב ע"ב) מספרת: "רבי חנינא מתקן מתקליה", ופירש רש"י: "משוה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים".

למדנו מכאן שאל לו לאדם לזרוק פסולת או ניירות עטיפה ברחובות וללכלך רחובות ארץ ישראל⁶².

וככל שהמקום קדוש יותר, כך מחובתנו לנקותו ולייפותו יותר ויותר. מסיבה זו אמרו חז"ל (פסחים ז, א) ש"הואיל ושווקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום". וכן בבבא קמא (פב, א): "אין עושין כבשונות בירושלים, מ"ט משום קוטרא" (עשן). וכן נאמר שם: "אין עושין בה גנות ופרדסין - משום סירחא". ופירש רש"י: "סרחון - עשבים רעים הגדילים שם וזורקין בחוץ ועוד דרך גנות לזבלן ויש סרחון".

צדיק אחד היה אומר: כתוב בתורה על ארץ ישראל ש'תמיד עיני ה' אלהיך בה'. אם כך הוא הדבר שהקב"ה מסתכל על ארץ ישראל כל הזמן. הייתכן שאנו נניח אותה לא מטופחת? צריך נוי, צריך פרחים, שהארץ תהיה נעימה לעין.

לפי זה כל אותן חברות העוסקות בשמירה על יופייה של ארץ ישראל בעסק מצוה הן עוסקות. וכן ראוי לכל יחיד ויחיד לדאוג לשמירת היופי והניקיון של ארץ ישראל וכמובן שאסור לגרום לכיעורה ולכלוכה של ארץ ישראל. אם אנו לא מנקים ומסדרים את הדרכים, לפחות נדאג שלא להשליך פסולת ברשות הרבים, ונחנך את ילדינו שכל עטיפה ושקית משליכים לפח. הלא כן!?

62. ספר ארץ חמדה טובה ורחבה, עמוד 33. מצוות הארץ כהלכתן סוף פרק א.

הסבא מסלבודקא מסלק אבני ארץ ישראל

בספר תנועת המוסר (כרך ג עמ' 96) מסופר על הסבא מסלבודקא, הגה"צ רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, וכך נאמר שם בין השאר: ר' נתן צבי גילה חיבה יתירה לארץ הקודש שהיתה מתבטאת בצורות שונות, וכדאי לציין עובדה אחת: בימים הראשונים להתישבותו בחברון יצא בבוקרו של יום קיץ אחד בשעה מוקדמת לפני התפילה לטייל על הכביש המוליך ירושלימה, ותוך כדי הליכתו התכופף כמה פעמים לסלק אבנים יחידות שהיו מוטלות על הדרך. מלווייו חשבו שכוונתו להסיר תקלה מרשות הרבים שיש בזה משום מצוה. ברם, כששאלו את פיו אם כווננו לדעתו, הסתכל בהם בעיניים תמהות ואמר כי הרי זו גמרא מפורשת בכתובות [ק"ב ע"א]: "רבי חנינא מתקן מתקליה", ומסביר רש"י: משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים. ע"כ.

ועוד הובא שם, שמתוך חיבתו הגדולה של הגאון רנ"צ ז"ל לארץ ישראל, נסבו גם כן שיחותיו בעיקר על נושאים של קדושת הארץ. הוא הרגיש בארץ את אירת הקדושה ועמד על נקודה זו על כל צעד ושעל. הוא המשיל את הארץ לארון קודש גדול שכל היושבים בו שרויים בתוכו תמיד, כי הרי כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל יש לו זכות גדולה, וחייב כל אחד להתאים למצב זה את ההנהגה היום יומית שלו.

מינייה וביה בא גם ללמד סגוריה על הרחוקים מתורה ומצוות הנמצאים באר"י, כי למרות שאשמתם גדולה שהם חוטאים בפלטין של מלך, יש למצוא להם זכות שהם נמצאים תמיד באוירה של קדושה. שהרי כשאנו רואים יהודי שאינו שומר תורה ומצוות שבא לבית הכנסת פעם בשנה ביום הכיפורים אנו מלמדים עליו זכות, על אחת כמה וכמה יהודים אלו שנמצאים כל ימות השנה לא רק בבית הכנסת אלא כאילו בתוך ארון הקודש.

ומתוך רעיון זה על אירת הקדושה שבאר"י מצא הרנ"צ ז"ל נוחם גם לעצמו, בזמן ששכב בחודשיו האחרונים לחייו על ערש דווי בירושלים, והיה מתלונן לפעמים על אשר אין בכוחו לעסוק בתלמוד תורה, היה מעודד את עצמו שעל כל פנים הוא שואף לקירבו אוירה של ירושלים, שכל נשימה ונשימה היא בקדושה ויש בה מעלה יתירה. הוא הבין את קדושת הארץ כפשוטה, שהיא טבועה בכל אבן ובכל גרגיר חול.

תפארתה של ארץ ישראל

חכמינו תקנו תקנות רבות משום תפארת ארץ ישראל, כדי להבטיח את היופי החיצוני של הערים בארץ ישראל. בזמן שעם ישראל זוכה לקיים את העיקר של מצות יישוב ארץ ישראל ישנו חיוב להשתדל בקיום הידור המצוה של מצות יישוב ארץ ישראל המתקיים בשמירתנו על תפארתה של ארץ ישראל, שעל ידי כך יוכלו תושביה לאהוב את הארץ⁶³.

כך שנינו במשנה במסכת בבא בתרא (ב, ז): מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמישים אמה. שואלת הגמרא שם (כ"ד ע"ב): מאי טעמא? אמר עולא: משום נוי העיר.

רש"י מבאר שדין הרחקת אילן מן העיר הוא תקנה מיוחדת שחכמינו תקנו משום "תפארת ארץ ישראל", כדי להבטיח את היופי החיצוני של הערים בארץ ישראל. וכמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא כד, ב): כיון שאמר עולא דמשום נוי העיר הוא, פשיטא ליה שאין תקנה זו אלא בא"י. אבל בחוצה לארץ... לא תקנו בה כלום הלואי שתינוול בפני יושביה".

האם שכנים יכולים לדרוש משכנם להתקין סורגים שאינם מכערים את הבנין

שאלה. בנין שרוב השכנים התקינו סורגים מסוג אחיד, כדי שלא לכער את הבנין, והשכן שמעון טוען שהסורגים האלו הם יקרים ומיותרים, ולכן רוצה שמעון להתקין סורגים פשוטים, והשכנים טוענים שסורגים אלו יכערו את הבנין. שמעון טוען, שהרי הוא פסוק מפורש במשלי, 'שקר החן והבל היופי', ובהפרש הכסף הוא יכול לעשות דברים מועילים יותר, כגון לתת צדקה. האם יש מקום לטענת השכנים, שהם רוצים שהבנין יראה יפה?

תשובה. שמעון השכן אינו צודק, ויש מקום לחייבו שיוסיף קצת כסף, ויקנה סורגים שאינם מכערים את הבנין, וראיה לזה דתנן במסכת בבא בתרא ... 'משום נוי העיר'. הרי שיש מקום להתחשב בנוי.

ובפרט אם הבנין בארץ ישראל, דאמרינן בכתובות (דף קיב ע"א) ר' חנינא מתקן מתקליה, ופירש"י משהו ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ, שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים. וא"כ יש מקום לחשוש שלא יוציאו לעז על הבנינים בארץ ישראל שאינם יפים, ובפרט מקומות כאלו שגרים שם תלמידי חכמים, שלא יוציאו לעז על תלמידי חכמים, שאינם דואגים ליופי הארץ. (הגר"י זילברשטיין, חשוקי חמד, בבא בתרא כד, ב).

63. הסביבה בהלכה ובמחשבה - ד 170. במאמר חיוב השמירה על ארץ ישראל יפה הרב נחום סטפנסקי.

לנקות את רחובותיה של ירושלים

סיפר יהודה הרוש, מנקה רחובותיה של ירושלים בשכונת 'משכנות'. פעם אחת ניגש אלי ר' אריה לוין ואמר: "אתה יודע, יהודה, טוב אתה ממני. באמת, אשריך וטוב לך! מקנא אני בך!"

"מה אתה שח ר' אריה" השבתי לו. "אתה חכם וצדיק, עוסק כל היום בתורה ובמצוות ואילו אני - אדם פשוט מנקה אשפה..."

שיסע ר' אריה את דברי ואמר: "אינך יודע את מעלתך, סמוך עלי, אני מבטיחך נאמנה: טוב אתה ממני, אתה מתקן העולם ומנקה את חוצותיה של ירושלים, במו ידיך עושה אתה את עולמו של הקדוש ברוך הוא טוב יותר"⁶⁴, נקי יותר... מקנא אני בך..."

כך עמדנו והתווכחנו, אני בשלי והוא בשלו. אך מה אומר לכם, כשפנה הוא ללכת ואני נותרתי לבדי, עם המטאטא ועם עגלת הזבל, נעשה לי לפתע טוב על הלב, הרגשתי כמו בן מלך. בפעם הראשונה בחיי... כמו בן מלך⁶⁵.

מספר הסופר שמחה רז: "יום אחד אני מקבל מכתב לביתי מאדם מראשון לציון, ובו מספר אותו יהודי יקר, שבילדותו היה לו קשה מאוד בלימודים, ובעקבות כך גאלץ לעזוב את הלימודים והפך להיות עובד הנקיון של בית הספר. דבר זה גרם לו להרגיש עצמו ככשלון וכאילו חלילה שאינו שווה שום דבר.

יום אחד הגיע לידו הספר 'צדיק יסוד עולם', והנה קורא הוא סיפור זה, שבו אומר אותו צדיק מופלא שהוא מקנא בעובד הנקיון ואומר עליו שהוא טוב ממנו, ושמעשיו חשובים ויקרים עד מאוד, שמנקה הוא את עולמו של הקב"ה והופכו לטוב יותר, שהוא מתקן העולם.

ואז הרגשתי מהפך בכל חיי, איני כישלון שאינו שווה שום דבר, הרי מה שאני עושה, הוא דבר גדול ונפלא, תיקון העולם, וזה חשוב ויקר מאוד בעיני ה' יתברך, התמלאתי שמחה, חיי התמלאו משמעות, הרגשתי תחושת שליחות נפלאה בעבודת הנקיון שאני זוכה לבצע, עד שהחלטתי שבנוסף לעבודתי הרגילה אלך להתנדב כמנקה בישיבה, להוסיף ולתקן את העולם.

הרי אינני כישלון שלא שווה דבר, אני בן של מלך!"

64. בסיפור לא מוזכר במפורש ארץ ישראל, אבל עולמו של הקב"ה שמצווה שיראה יפה, הכוונה היא רק בארץ ישראל, כמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא כד, ב) לענין: "כיון שאמר עולא דמשום נויי העיר הוא פשיטא לי שאין תקנה זו אלא בא"י. אבל בחוצה לארץ... לא תקנו בה כלום. הלואי שתינוול בפני יושביה".

(אמנם ע' ביד רמ"ה שם)

65. ספר צדיק יסוד עולם

דירה נאה בארץ ישראל

היו מגדולי ישראל שאף שבחו"ל היו מסתפקים בדירה פשוטה בתכלית הפשטות⁶⁶, בארץ ישראל קנו דירה נאה ויפה משום 'זה אלי ואנוהו' של מצוות ישוב ארץ ישראל.

דהנה כתיב 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', וידוע הפירוש של הגאון מוילנא 'צוק"ל, שיש שני מצות בתורה שהם מקיפים את כל האדם, (א) מצות סוכה, (ב) מצות ישוב א"י, וזה ויהי בשלם, דהיינו מצות שמקיפים את האדם לגמרי, סוכו, דהיינו מצות סוכה, ומעונתו בציון, דהיינו ישוב א"י.

ולענייננו כמו כן אפשר לומר שדומים להדדי מצות סוכה ומצות ישוב א"י, שכמו שישנה מצוה בסוכה שתהא סוכה נאה⁶⁷, כן יש מצוה במצות ישוב א"י דירה נאה.

והוא ק"ו, הלא חז"ל דרשו במסכת סוכה 'תשבו כעין תדורו', ומי נתלה במי, ואם הדירת עראי של מצות סוכה צריך שתהיה בהידורה, דהיינו סוכה נאה, א"כ מצות ישוב א"י שהיא מצוה של דירת קבע, מכ"ש שצריך להיות באופן של התנאה לפניו במצות, דהיינו דירה נאה, ומשום חיבוב א"י כמובא בשו"ת הר"י מגאש (בעמוד הבא בהערה)⁶⁸.

66. כמו שכתב הפלא יועץ (ערך בנין): בארץ העמים אם אפשר לו לאדם לדור בישוב ע"י שכירות יותר טוב שלא יבנה בתים כלל ולא יקבע דירה בארץ טמאה וזה מורה על אמונת הגאולה וצפיית השועה מיום ליום.

67 שבת קלג, ב: "תניא: זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה".

68. הג"ר ישראל אריה וייסמן בספר הדרת ישראל (ח"ב עמ' כו-כז).

מתי קנה האדמו"ר וילה

מספר הג"ר ישראל אריה וייסמן, תלמידו של האדמו"ר בעל 'שפע חיים' מצאנז-קלויזנבורג ורב ור"מ ביהמ"ד אמרי שפר הר נוף, בספרו הדרת ישראל (ח"ב עמ' כו-כו):

"בחו"ל לא הסכים מורי ורבי בשום פנים ואופן שיבנו לו בית חדש, ואף במה שהיה גר, היה דירה פשוטה מאוד בלי שום לוקסוס למיניהם, והרבה שנים היה גר ביוניון-סיטי בבנין הישיבה, שהיה לו שם כמה חדרים עבור משפחתו, ולא היה לו דירה פרטית כלל.

וזכרנו כשביקר אצל כ"ק רבינו זצוק"ל אחד מגדולי האדמורי"ם שליט"א שם ביוניון סיטי, לא היה יכול להאמין מה שענינו רואות, באיזה דירה פשוטה בתוך בנין הישיבה גר בו, באמריקה אשר שם הכסף והזהב, והוא אין לו אפילו דירה פרטית כלל, וגר בבנין יחד עם הבחורים.

והנה בבואו לארץ ישראל קנה רבינו זצוק"ל דירה יפה עד מאוד, וילה בת שתי קומות, והיו רבים שתמהו מדוע שינה רבנו ממנהגו.

ונראה לבאר את הנהגתו דהא דרבינו דר בהרחבה היה רק בא"י, דלפי פירוש הר"י מגאש (המובא בהערה⁶⁹), הלא איכא מצוה להנות ולשמוח מישוב ארץ ישראל, וא"כ הלא אדרבה בזה שדר בבית נאה מקיים בזה מ"ע של ישוב ארץ ישראל בהידור מצוה, כדאיתא בחז"ל 'זה אלי ואנוהו' התנאה לפניו במצות, אעשה לפניו סוכה נאה וכו', עיי"ש.

לכן בארץ ישראל מאחר שיש בה מצות ישוב ארץ ישראל, השתדל כ"ק רבינו זצוק"ל לבנות לו בית גדול בתכלית ההידור, כדי לקיים מצות ישוב א"י מתוך הרחבה ושמחה בקיום המצוה של ישוב ארץ ישראל. וזה היה כל כולו לש"ש כדי לקיים בזה מצות ישוב א"י בהידורה. (מתוך הספר הנפלא ארץ חיים - שו"ת מהגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל על ארץ ישראל)

---

69. כתב בשו"ת הר"י מגאש (סי' לט): והא דאמרינן בשלהי כתובות רבי אמי ורבי אסי הוו קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא, פירוש מחמת חביבותא דארעא דישראל עלייהו, הוו קיימי משמא לטולא ומטולא ומטולא לשמשא, דכי הוו יתבי בשמשא וקא מתחממי מחמת שמשא וקא מצטערי, הוו קיימי לטולא, כי היכי דלימטי להו רוחא מההוא טולא, ומשכחי הנאה מארעא דישראל, וכי הוו יתבי בטולא וקא מצטנני ומצטערי, קיימי ויתבי בשמשא, כי היכי דלשכוח רוחא דשמשא מההוא צינן דמטא להו, ומטיא להו הנאה מארעא דישראל, ומתחדש להו בה שמחה בכלהו עידנא, עכ"ל.

כבוד הארץ

ראוי לאדם לעשות פעולות ומעשים שיגרמו לו להרגיש את כבוד ארץ ישראל.

כמו שכתב החינוך (מצווה תקסח) בטעם המצווה: "שלא להחזיר עבד שברח מאדוני מחוצה לארץ ישראל. משרשי המצוה מה שזכרנו שרצה האל לכבוד הארץ שהבורח לשם ינצל מעבדות, כדי שנתן אל לבנו כבוד המקום ונקבע בלבבנו בהיותנו שם יראת השם יתעלה. וכל זה להועיל לעמו ולזכותם כי חפץ חסד הוא.

כתב הרמב"ם (מגילה א): כל מדינה שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון קורין בחמשה עשר באדר... ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין כבני שושן ויחשבו כאילו הן כרכין המוקפין חומה אף על פי שהן עתה חרבין הואיל והיו מוקפין בימי יהושע ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה⁷⁰.

על פירות האילן מברך 'בורא פרי העץ', ולאחריהן מברכים 'בורא נפשות רבות', חוץ מהפירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל שמברכין עליהן ברכה אחת מעין שלש, והטעם, לחלוק כבוד לארץ ישראל, כי הוא מעין כל הברכות, ותקנו ברכה זו כנגדה לכבודה (של"ה אות הקו"ף - קדושת האכילה).

כתב בצרור המור (ויקרא פרשת בהר): סמך שמיטת הארץ לענין של מעלה (להזהר בכבוד ה'). להורות לנו כי כמו שאנו חייבים בכבוד הש"י וכבוד הבריות. כן אנו חייבים בכבוד הארץ הקדושה. היא ארץ ישראל אשר תמיד הש"י דורש אותה. ועיני ה' בה מראשית השנה ועד אחרית השנה. לפי שהיא נקראת ארץ חפץ וארץ החיים.

ולכן אנו חייבים לשקול אלו הג' מיני כבוד. כבוד השי"ת. וכבוד ישראל. וכבוד ארץ ישראל. והם כלולים בכבוד השי"ת. ולכן אנו כותבים באות ש' ג' יודין לרמוז שהכל דבר אחד. היו"ד הראשונה יו"ד השם. והיו"ד השנית היא יו"ד ישראל. והיו"ד השלישית היא יו"ד ארץ ישראל שהיא יו"ד ירושלים.

70. ומקור דבריו מדברי התלמוד ירושלמי מסכת מגילה פ"א ה"א: "כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותו הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בחמשה עשר".

מכירה פומבית של זכויות

מסופר על הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל שבאחד הימים נסע להשתתף בכנס בחוץ לארץ שישבו בו שועי עולם, רבנים ונגידים, מנהיגי קהילות ובעלי השפעה. הגישו יין לשולחן ואמרו לרב: "מנהגנו, שאורח הכבוד מברך תחילה על היין ולאחר מכן מוזגים לכל המסובים". הביט הרב בבקבוק וראה שהיין מיוצר בחוץ לארץ וסירב לשתות.

"איני שותה יין שאינו של ארץ ישראל", אמר, והסביר: "ביין של ארץ ישראל קיימו כמה וכמה מצוות התלויות בארץ, ומלבד זאת הענבים שגדלו באדמת ארץ ישראל - יש בהם קדושה מיוחדת, וכבר נאמרה הלכה, שכאשר מונחים לפני האדם שני פירות, הפרי של ארץ ישראל קודם לפרי של חוץ לארץ, למרות שאינו משובח כמותו, מפני שחשיבותו גדלה בגלל המצוות הרבות הכרוכות בגידולו ובהתקנתו לאכילה".

הלך האחראי ומצא במחסן שני ארגזי יין מארץ ישראל והביאו את הבקבוקים לשולחן הנשיאות.

קם הרב ממקומו ואמר: "את הזכות לשתות מהיין הזה אני רוצה למכור בין הנוכחים, ומחיר הפתיחה הוא פי עשרה מהמחיר האמיתי של היין. וכל זאת אני עושה כדי להרבות בכס חיבת ארץ ישראל". החלו העשירים מתחרים ביניהם, וכל אחד התחייב על סכום יותר גדול, ובלבד שיזכו שהרב ימוזג להם כוס יין מארץ ישראל".

להודות על הזכות

אמר הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל: מצוות ישוב א"י היא בכל עת ורגע שנמצאים בה, וחבל הדבר שישנם הנמצאים בארץ הק' רק כ'מתעסק', שמעולם לא חשבו ע"כ שרוצים לקיים מצוה זו. ובודאי שיש הבדל אם אדם מכיר במעלה הזאת ואם לאו.

חובה עלינו איפוא לשמוח בזכות שנפלה בחלקנו לשבת בארץ ישראל, בנוסף לשמחה, עלינו להודות לקב"ה על הזכות שהעניק לנו לחיות וללמוד תורה בארץ הקודש - זכות, שכידוע, נתאוו לה גדולי הדורות. וכשאומרים בברכת המזון: "נודה לך... על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה", יש לכוון להודות על זכות זו.

כשנתבונן נראה שההודיה היחידה המופיעה בתורה, היא על הזכות לגור בארץ ישראל. לא מופיעה בתורה הודיה על החיים ועל העולם, לא על העושר ולא על המשפחה, הדבר היחיד שמופיע מצווה מפורשת בתורה להודות עליו זה ארץ ישראל. ולא פעם אחת אלא פעמים: א. מצוות ברכת המזון - 'וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ': (דברים ח, י). ב. מצוות הביכורים "וּבָאתָ אֶל הַכֶּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הֵהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַגִּדְתִּי הַיּוֹם לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ": (דברים כו, ג).

גם חג השבועות נקרא בתורה בשם "יום הביכורים" (במדבר כח, כו ושמות לד, כב). הטעם מבאר רש"י: היות והוא חל בזמן בו התבואה מבשילה ונקצרת, מביאים בו קרבן שתי הלחם שהם מנחת חטים הראשונה מהתבואה החדשה. זהו קרבן ציבורי להודות לה' על שהנחיל לנו את הארץ. כמו שכתב האברבנאל (שמות פרק לד): "ובחג השבועות היו מביאים שתי הלחם שהוא קציר חטים להודות לה' שנתן להם ארץ חטה ושעורה". נמצא שחג השבועות - חג הביכורים, הוא חג של הודיה שמחה ואהבה על הארץ הטובה⁷².

72. ומה ששמחים בו גם על מתן תורה, אין זו סתירה, שכן אלו שני השלבים הסופיים של תהליך הגאולה, קבלת התורה והכניסה לארץ ישראל.

הודיה ללא רגשת הלב אינה הודיה!

מספר בנו של הגרש"ז אויערבך זצ"ל: לעיתים הייתי רוצה להכניס אליו אנשים בשעה שבירך, כדי שיראו כיצד צריך לברך ברכת המזון! הוא היה אומר באופן מוחשי כל כך "גודה לך ה' אלוקינו, על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה" עד שהיה נדמה לי, שזה נוסח שלא שמעתי מעולם...!

גם כשמיהר מאוד בסעודתו, היתה ברכת המזון כדרכה: במתינות באורך רוח, כמונה מרגליות. פעם הרגישו שבאמצע ברכת גודה לך לפני שהגיע ל'ועל הכל' חזר ל'גודה לך'. משסיים הסביר לשומעים התמהים: כשברכתי את ה'גודה לך' הראשון האמירה היתה חסרת כוונה. ומכיון שגודה לך ענינו הודאה על ארץ ישראל וכו', הרי שבלי כוונת הלב כלל לא אמרתי 'גודה לך'.

סיפר בנו: פעמים רבות במשך השנה, כשלא היה איש בבית זולתם, שמע את הגרש"ז כופל בברכת המזון את התיבות "והוא יוליכנו קוממיות לארצנו", כמה וכמה פעמים בהתעוררות רבה ובערגת הנפש (הליכות שלמה מועדים ב, פרק יד הערה 11).

להודות על מעלותיה

תניא, רבי אליעזר אומר: כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה, בברכת הארץ - לא יצא ידי חובתו (ברכות מח, ב). וכתב האבודרהם (ברכת המזון): "ואנו צריכין לספר בשבח הארץ, כדי שישתוקקו לה הנפשות".

בברכת המזון לא מספיק להודות על הארץ, אלא יש להודות על 'מעלות הארץ'⁷³. ועל שלושה מעלות אנו מודים: 'ארץ חמדה' שגדולי העולם חמדו אותה לשבת בתוכה, ומי לנו גדול ממשה רבנו ע"ה שכל כך השתוקק להכנס לארץ. אין זאת אלא שיש בה מעלות רוחניות שאין בשום מקום אחר בעולם.

'ארץ טובה' הכוונה שאפשר ללמוד בה תורה יותר מאשר שאר המקומות, שהרי אין תורה כתורת א"י ואין חכמה כחכמת א"י⁷⁴, ואורא דארץ ישראל מחכים⁷⁵, והיא מכוונת כנגד שער השמים מוצא התורה הקדושה, וגם שהיא טובה כמשמעה שהרי היא 'ארץ זבת חלב ודבש', ויש בה את שבעת המינים, שנשתבחה בה א"י יותר משאר ארצות.

'ארץ רחבה' היינו שהיא יכולה להכיל את כל האוכלוסין עד בלי די, שהרי היא ארץ צבי שגודלת ומתרחבת לפי יושביה וכשארין יושביה עליה היא מתכווצת וזה מיוחד רק לארץ ישראל (האר עיננו).

73. המהר"ל מפראג ז"ל מאריך ומרחיב להסביר על מעלות הארץ הכלולות במילות השבח של 'ארץ חמדה טובה ורחבה', ואלו דבריו הנפלאים (גבורות ה', פרק כד):
 "והזכיר בארץ שלשה דברים, ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש וכנגדם תקנו רז"ל ארץ חמדה טובה ורחבה. יש מפרשים האהבות הם שלשה, אהבת הערב, ואהבת המועיל, ואהבת הטוב. אהבת הערב והוא הדבר שערב לו, אהבת המועיל כמו העושר שזה הדבר מועיל לו, ואהבת הטוב הוא דבר הטוב בעצמו. ולפיכך אמר ארץ חמדה נגד הערב, וארץ טובה נגד הטוב, ורחבה כמו שאמר (בראשית ל"ד) הארץ רחבת ידים רצה לומר לקנות קנינים והם אהבת המועיל.
 בביאור השבח 'ארץ חמדה טובה ורחבה', כתב מנהלה הרוחני של ישיבת אור ישראל הגרי"פ גולדווסר שליט"א בספרו תפוחי זהב: "הנה בכדי שמתנה תהיה חשובה צריכה היא לשלשה תנאים: א. שתהא באיכות טובה. ב. שתהא בכמות מספיקה. ג. שיהא המקבל משתוקק אליה. אם יחסר אחד מן התנאים לא תשביע את רצון המקבל.

כנגד שלשה תנאים אלו אנו מודים לקב"ה ואומרים: נודה לך ה' אלקינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה (שמשתוקקים אליה) טובה (באיכות) ורחבה (בכמות)".

74. בראשית רבה פרשת בראשית פרשה טז, ויקרא רבה פרשת שמניי פרשה יג, ועוד. וכתב רבינו בחיי (שמות פרק כה): "ונקראת ארץ ישראל ארץ הדרום לפי שהיא מונחת במבחר המקומות באמצע האקלים משבעה אקלימים שהעולם נחלק בהם, והיא מזוגה יותר מקור וחום ומוכנת לקבל המושכלות, וזהו שדרשו רז"ל (ב"ר טז, ד): (בראשית ב, יב) "וזהב הארץ ההיא טוב", אין תורה כתורת ארץ ישראל ואין חכמה כחכמת ארץ ישראל, ועוד דרשו: אורא דארץ ישראל מחכים".

75. בבא בתרא קנח, ב.
 ולכן מובא בחז"ל במסכת כתובות (עה, א) חד מינייהו כתרי מינן [אחד מבני ארץ ישראל נחשב בחוכמתו כשניים מבני בבל]. והיינו שעל אף חכמתם המרובה של בני בבל בכל זאת היו בני ארץ ישראל חכמים מהם יותר, וזאת משום האמור שארץ ישראל מחכים, וכמ"ש כן בשו"ת מהר"ק (סי' צא ד"ה אנכי הצעיר), ובשו"ת הר"ד (סי' יח ד"ה וכן נמי), יעו"ש.

וכתב הרש"ר הירש (שמות כג, כ): "התכונות המיוחדות של אדמת ארץ ישראל ואקלימה הולמות יפה את ייעודה של הארץ, שבה יתפתחו חיי העם ברוח ה' וברוח תורתו.

ה'בת עין' - אבני ארץ ישראל כיהלומים

מעשה בהרה"ק רבי אברהם דוב מאבריטש זצ"ל בעל ה'בת עין', שהגיע לזקנה והשתוקק לעלות לארץ ישראל. מכשולים עצומים נערמו על דרכו. תחילה לא קל היה לנטוש רבנות בעיר מכובדת ופרנסה בהרחבה וללכת לארץ בה אין מכיר ואין מודע. אבל החלטתו לקיים מצוות יישוב ארץ ישראל בגופו הייתה נחושה, והיה הרה"ק מתכונן לנסיעה ואפוף כולו אווירא דארץ ישראל, סופר את הימים ואת השעות לקראת יום הנסיעה הנכסף. אינו רואה ואינו שומע מאומה רק ארץ ישראל וארץ ישראל.

והנה לאחר שזכה לעלות לארץ הקודש, פעם אחת הסתגר בחדרו ימים רבים, וכעבור זמן יצא מהחדר בשמחה ועשה סעודה גדולה. כאשר נשאל הרבי לסיבת שמחתו הסביר את מה שאירע:

פעם אחת הגיע אל מקום מגוריו, כשהיה עדיין בחוץ לארץ, שד"ר (שלוחא דרבנן - שליח) מארץ ישראל, שדרש בשבח ובמעלת הארץ הקדושה, ומרוב התפעלות הפליג ואמר: "מה אומר ומה אדבר, הלא אפילו האבנים הפשוטות המושלחות בחוצות ארץ ישראל מאירות כאבנים טובות וכהילומים".

והנה לאחר שעלה הרבי לארץ ישראל פגש את השליח ואמר לו: "חיפשתי את האבנים הטובות ולא מצאתי..."

ענה לו השליח: "מי שענינו זכות ונקיות - זוכה ורואה".

הדברים זעזעו את ליבו של הרבי, וכך אמר לתלמידו הרב פישל בערשטיין זצ"ל: "כשומעי דבר זה הסגרתי עצמי בחדרי להתבודד מבני אדם, עד שזכיתי לדרגה זו - לראות את האבנים בחוצות כיהלומים ואבנים טובות, עכשיו שזכיתי לזה - הנני עושה סעודה גדולה - להודות לה' יתברך".

להפצרת איש אמוניו החסיד ר' פישל ברנשטיין ז"ל, הבהיר הרה"ק לנוכחים את כל הפרשה באומרו: "מעודי לא הסכנתי לשמוע איש מדבר אלי בתקיפות כפי שהמשולח דיבר - 'מי שזוכה רואה'. הבינותי אפוא כי מן השמים שמו דברים בפיו להוכיחני כי טרם הגעתי לשלמות, כדי שאוכל להשיג הרגשה כזו בארץ ישראל. לכן הסתגרתי במשך שנה תמימה להזדכך ולהתקדש בקדושה עילאה, עד שזכיתי היום לראות כי אכן אפילו האבנים הפשוטות שבארץ ישראל מרגליות הן, ככתוב (ישעיהו נד, יב): 'וְשִׁמְתִי כְּדָכָד שְׁמֵשֶׁתֶּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי חַפֵּץ'. (המבשר, בשלח, תשע"ב).

לדאוג שאחרים יאהבו

בגמ' יומא (פ.ו.א) אמרו "ואהבת את ה'" - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, וכתב הרמב"ם⁷⁶ שאהבה מחייבת לעשות שיאהבוהו גם אחרים. לכן גם בארץ ישראל שיש בה מצוות אהבה צריך לדאוג שגם אחרים יאהבו את ארץ ישראל, או שלא תפגם אהבתם לארץ. כמו שמצאנו (כתובות קיב) על ר' חנינא שהיה מתקן מכשולים בדרך כדי שלא יצא שם רע על א"י.

וכך כתב בספר הכוזרי (מאמר ה') וז"ל: "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש, ינחץ הענין המיחל, שכר גדול וגמול רב". מבואר בדבריו שיש שכר רב מאוד למי שמעורר את לב בני ישראל לאהבת הארץ, עד שהם יגרמו ויחישו את הגאולה.

76. בספר המצוות (מ"ע ג').

להיזהר שלא יצא שם רע

בספר מאמר מרדכי (עמ' שג) מביא מעשה מופלא. ל'דברי שמואל' מסלונים היתה קופסת טבק שהיתה מאוד חשובה אצלו, תמיד היתה עמו ולא הניחה מתחת ידו. פעם נעלמה הקופסא וחפשו אותה בחורים ובסדקים ולא מצאו עד שנלאו מלבקשה עוד והדברי שמואל הצטער מאוד על האבידה.

לימים נקלע אחד מחסידיו ושמו ר' זעליג לידער בבית אחד ממכיריו בארץ ישראל ולתדהמתו ראה שהקופסה של הרבי נמצאת אצלו. הלה לא עמד בנסיון ונטלה!

ביקש ר' זעליג שיתנה לו ויחזירה לבעליה. השיב הגנב את הקופסא ומסרה בידו. שמח ר' זעליג על שזכה להשיב את הגניבה ולהרנין את לבו של הרבי, שכה הצטער על אבדתה.

כשנסע לסלונים, סיפר לרבי כיצד נזדמנה קופסת הטבק לידו. לתדהמתו ביקש הרבי ממנו שישאירה אצלו ולא רצה לקחתה ממנו, באומרו: "הלא כשיראו את זה אצלי יזכרו שיהודי מארץ ישראל נכשל ולקחה. דבר זה יגרום שיחשבו רעות על 'ארץ ישראל איד'". הרבי דימה את הענין למה שציוותה תורה "וגם את הבהמה תהרוג", שציוותה התורה להרוג את הבהמה, כדי שלא יאמרו שזאת היא הבהמה שנכשל פלוני עמה".⁷⁷

---

77. הנה למרות שבמעשה זה אין שום חשש של דיבת הארץ, מכל מקום כל כולו הוא חיבת הארץ, שאין לה גבול. ואשריהם צדיקים לא רק את ארץ ישראל אוהבים אלא גם תושבי הארץ. כמו שהבאנו לעיל את המסופר על רבי אריה לוינ'צ"ל, שסינגר וחיבב את ילדי ישראל גלויי הראש, עי"ש.

שירי ארץ חמדה

רבינו רבי אלעזר אזכרי זצ"ל, בעל ספר 'חרדים', מספר בספרו⁷⁸ על מנהג יפה שהיה להם, להתכנס בכל ערב ראש חודש בקברו של ר' יהודה בר אילעאי הקבור בין מירון לצפת ולשיר שם את השיר "ארץ הקדושה, יקרה חמודה"⁷⁹. טעם מנהגם זה הוא משום שמבואר בכוזרי (שהובאו דבריו לעיל), שגאולתנו תלויה באהבת ארץ חמדה, ואחד מהדברים המעוררים את אהבה הוא השירה.

רבים מגדולי הדורות שרו שירי ארץ ישראל לעורר את אהבה אליה, מפורסם הוא הפיוט - ציון הלא תשאלי של ר' יהודה הלוי.

רשימת שירי ארץ חמדה הבאנו בספרנו לכו נרננה.

78. חרדים פ"ב ממצות ל"ת התלויים בא"י.

79. את השיר ובאורו ניתן לראות בספר לכו נרננה, יהודה טאוב, אשדוד תשע"ט. רבים נוהגים עד היום לשיר שיר זה בציונו של התנא הקדוש רבי יהודה בר אילעאי.

שיר על ארץ ישראל

לכ"ק האדמו"ר בעל הנתיבות שלום מסלונים זי"ע היתה גינה בביתו שבישוב טלז סטון, את מלאכת טיפוח הגינה בששת השנים שאחר השמיטה הפקיד הרבי בידו של הרה"ח ר' פנחס גליק הי"ו, שהתמחה בעבודות אלו. אחת לחודש היה מופיע במקום, ומטפל בכל הנדרש. גוזם, מנכש, שותל משקה, ומטפח ביד אמונה את הגינה הפורחת.

מספר ר' פנחס: בכל פעם שכליתי את מלאכתי, היה הרבי זי"ע יוצא אל הגינה, ומתבונן בפרי עמלי. מתעניין אודות הצמחים החדשים שנשתלו, סוקר את גבעולי הדשא הגזומים והרעננים. משבח את העבודה הנאה ואת יופי הגינה.

פעם אחת בקשתי לתת פרחים חדשים בגינה. לשם כך היה צורך לעקור את כל הצמחים הישנים ואת כל העשבים, ולהותיר את האדמה נקיה וחפה מכל עלעל, עמלתי אפוא שעה ארכה לשרש מן האדמה את כל השתילים הישנים. להפוך את הקרקע היטב, עד שתהא תחוה ורכה, ראויה לקלוט את הצמחים החדשים.

כשיצא הרבי אל הגינה, כדרכו, נפרשה מולו הפעם חלקת אדמה חרושה, ריקה מכל צמחיה. הרבי עמד והסתכל על האדמה, מתאר החסיד בהתרגשות, כאילו לא חלפו עשרות שנים מאז. זו היתה סתם אדמה חומה, בלי תואר ובלי הדר, אפילו פרח אחד לא היה בה, אבל עיני הרבי היו נעוצות באדמה, מלאות ערגה. כולו אומר אהבה לאדמה התחוה שתחיו.

"אדמה של ארץ ישראל..." אמר ברגש, קולו מלא חרדת קודש. כי אדמה של ארץ ישראל לעולם אינה 'סתם' אדמה. כל פיסת אדמה מארץ ישראל - אדמת קודש היא!

ממשיך החסיד לספר: נכנסנו הביתה, ואני הרגשתי שהשעה כשרה לשאול את הרבי את אשר על לבי, הרבהתי עוז ושאלתי: "רבי! ב'נתיבות שלום' חלק א', בפתיחה למאמר על 'אמונה' מופיע 'שיר האמונה'. גם בחלק ב', בפתיחה למאמרי 'שבת קודש', מופיע 'שיר השבת'. על השבת ועל האמונה הרבי כתב שירים - מה עם שיר על ארץ ישראל?"

לשמע השאלה, התרגש הרבי מאוד. "מי אמר לך לשאול את השאלה הזו?", השיב לי בחיבה. "דע לך כי יותר ממה שכתבתי בשירי על השבת והאמונה - הרבה יותר מזה יש לי לכתוב על ארץ ישראל. רציתי לכתוב שיר על ארץ ישראל, אבל מה אעשה וכבר זקנתי. אין בכוחי כיום לכתוב שיר שכזה..."

שירו של הבן איש חי

אם יש את נפשך להשיג השגה כלשהי על גודל כמיהתו של ראש גולת אריאל ה'בן איש חי' זי"ע אל הארץ הטובה, כמה השתוקק לחון את אדמת הקדש, וכיצד נכסוף נכסף לראות בתפארת עוזה, כלך לך אל שיר הערגה שחיבר ה'בן איש חי' לכבודה של ארץ ישראל.

בשיר זה כמו פורט הבן איש חי על נימי התשוקה לארץ ישראל, ובין שורותיו נשקפת כמו שחר אהבתו הלוהטת אל ארץ חמדה. בלשון נרגשת, השולחת רמזים לפסוקי מקרא רבים וגם לפיוטיו של אחד מ'משוררי ציון' המובהקים - הלא הוא ר' יהודה הלוי - מתאר עד כמה הוא ומשתוקק לארץ ישראל, לבית המקדש, ולקדוש ברוך הוא. לא בכדי הוסיף ה'בן איש חי' בראש השיר: "לכבוד ארץ ישראל, השי"ת יזכנו לראותה".

אֶל הָאָרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	מִי יַעֲלֵנִי
כִּי אֲנִי חוֹלֵת אֶהְבֶּה	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	מִי יִרְפְּאֵנִי
בְּקִשְׁתִּי אֶת בַּיִת חֲמֻדָּתִי	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	הוּא כְּרָמִי שְׁלִי
וְאֲנֹכִי לוֹ נִכְסְפָתִי	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	יוֹמִי וְלֵילִי
גִּרְתִּי בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת עַמִּים	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	כְּשֶׁה פְּזוּרָה
גַּם עֲבַרְתִּי אֲרָחוֹת יָמִים	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	גּוֹלָה וְסוּרָה
דוֹדִי אֲנִי לָךְ אוֹחִילָה	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	אֵל תִּשְׁכַּחֲנִי
עַמְּךָ דוֹד כְּבַתְּחִלָּה	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	מִי יִתְנַנְּנִי
הַדֶּרֶת עִיר יְרוּשָׁלַיִם	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	נִפְשֵׁי נִכְסְפָה
מִי יִתֵּן לִי כִנְפַיִם	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	בְּהֵם אֲעוֹפָה
וְאֶתְעַלֵּס בְּאַהֲבַיִם	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	עִם חֲמֻדַּת לְבִי
אֶהְלֹל בְּתוֹךְ רַבִּים	אֶךְ אֶךְ אֶךְ	בְּאֲרֶץ צְבִי

שמחה בישיבה

כתב בספר חרדים⁸⁰: מצות ישיבת א"י. כל עת ורגע שהאדם בא"י הוא מקיים המצוה זו וידוע שעיקר שכר המצוה על השמחה גדולה בה כדכתיב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה", אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצוה התדירה באהבתו אותה.

כדברי האור החיים (דברים כו): וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ. אמר "והיה" - לשון שמחה, להעיר שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ על דרך אומרו (תהלים קכ"ו) "אָז יִמְלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנוּ רִנָּה".

מוכרח לצאת במחול

כל ימיו התגעגע כ"ק האדמו"ר מפיטסבורג זצ"ל (בעל ה'אמונת אברהם') לעלות לארץ הקודש. וכמו שכתב: "כמה דמעות שפכתי כבר לפני הבורא ית"ש, שלא אהיה אני ובני ביתי ויוצאי חלצי, מגורשים ח"ו מלהסתופף בנחלת השי"ת..."

וכשזכה לעלות והגיע לראשונה לאחת הערים ברכבו של מקורבו, ביקש: "הבה נעצור את הרכב ונרד" - "לשם מה?" - שאל הנהג. והרבי משיב: "לבי עולה על גדותיו. מוכרח אני לצאת במחול מרוב שמחה!" לא יכולתי לסרב. עצרתי בצידי הדרך, האדמו"ר יצא עמי במחול תחת כיפת השמים. העוברים ושבים הביטו בנו בתדהמה..."

והיה נוהג האדמו"ר שכל אימת שהיה יוצא מארץ ישראל לחו"ל, כשהיה מגיע ליד כבש המטוס, היה נופל ומשתטח מלוא קומתו ארצה, מתרפק על אדמת הקודש, מנשקה, ונפרד ממנה ברוב חיבה ובדמעות שלישי, וכך היה הדבר חוזר ונשנה כשחזר מחו"ל לארץ ישראל. (מתוך מאמר לזכרו - איש לרעהו, שלח, תש"פ).

80. מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ב.

האדמו"ר מסדיגורא - זמן שמחתנו באר"י

אהבתו של האדמו"ר מסדיגורא ר' אברהם יעקב זי"ע בעל ה'אביר יעקב', נינו של ר' ישראל מרוז'ין, לארץ ישראל היתה רבה ועצומה, ההשתוקקות לעלות אליה ולחונן את עפרה יקדה בו עוד מימי נעוריו, ענין זה קבוע היה בתכניתו עוד מזמן שנמלט מסדיגורה לוינה בימי מלחמת העולם הראשונה.

הרבה טרחה ומאמצים השקיעו החסידים להוציאו מן התופת הנאצית בוינה. מתחילה רצו חסידיו באמריקה לסדר לו ויזה לשם, אולם הוא סירב בכל תוקף לנסוע לכל מקום אחר מלבד א"י. גם כאשר הקונסול האמריקאי טלפן אליו ובקשו לנסוע לאמריקה ומשם יוכל לנסוע לא"י אם ירצה בכך עמד על דעתו. לאחר מאמצים קשים ומייגעים, סודרה לו הויזה לא"י.

בהיותו כבר בארץ ישראל שמח שמחה גדולה ולהתרגשותו לא היה קץ וגבול, בראש השנה הראשון לעלייתו לא"י טעה בקידוש ואמר "זמן שמחתנו", וכאשר נשאל על טעותו ע"י אחד החסידים, השיב באמת אין זו טעות גדולה כל כך, וכי יש שמחה גדולה מלדור בארץ ישראל.

כל רגע משיבתו בארץ היה לו למשיב נפש, תדיר התעמק לחשוב על הזכיה הגדולה שזיכהו הקב"ה להינצל מחמת המציק הנאצי ולעלות לא"י, בסרבו באותו זמן לכלל ההצעות שהציעו לו לנסוע לאמריקה ולהתיישב שם. ישיבתו בארץ ישראל תרמה לו כל הזמן להתרוממות נפשית גדולה ולהתעוררות רוחנית פנימית, עד כדי כך שלא היה מוכן בשום אופן לעזוב את הארץ אפילו כדי לבקר את חסידיו בחוץ לארץ.

אחד האדמו"רים התאונן פעם בפניו כי זה לו הביקור השלישי בארץ ישראל. אולם אין הוא מרגיש כל כך אותה הארה שהיתה לו בביקורו הראשון, ועל זה השיב לו רבינו ה'אביר יעקב' זי"ע: לנו יש בכל רגע ורגע של שהותנו בא"י אותה הארה ואותה ההשתוקקות כפי שהיתה לנו ברגע הראשון שרגלינו דרכו על אדמת ארץ האבות".

בימיו האחרונים של המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל, היה שרוי בחולשה גדולה. זוכרני כמה פעמים שפתאום התמלא שמחה גדולה, וספק את ידיו בהתרגשות - "אני נמצא בארץ ישראל, אני נמצא בארץ הקודש - כל רגע זה מצווה"⁸¹.

81. עדות נכדו בספר 'עבודת הימים הנוראים במשנתו של המשגיח'.

כל יום כחדשה

מהכתוב (שמות יג): "וְהָיָה כִּי יִבְאֶה ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלֹאֲבֹתֶיךָ וְנִתְּנָה לְךָ". לומד רש"י: "ונתנה לך - (מכילתא) תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות". מכאן למדנו שצריך שהארץ תהיה חביבה בעינינו בכל יום מחדש.

כך אמר ה'נתיבות שלום' מסלונים זצ"ל, במסיבה מיוחדת שעשה, כשמלאו חמישים שנה מיום עלייתו ארצה, כדי לברך ולהודות לה' במקהלות על כל חסדיו, שזיכהו לשבת בארץ הזאת. "בקריאת ביכורים נאמר הגדתי "היום" כי באתי אל הארץ, הכוונה בזה שמצות ישיבת ארץ ישראל צריכה להיות אצל יהודי בבחינת בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".

פעם אחת בקיץ תשכ"א, כשנכח הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל - הרב מפוניבז', במעמד חגיגי שנערך בקיבוץ "שעלבים" בעמק אילון, בהשתתפות נציגי השלטונות, קם ודיבר בהתלהבות משבחי ארצנו הקדושה. פתח בפסוק מפרשת השבוע, פרשת תבוא, השם דברי מקרא בפי האיש מביא הביכורים: "הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ...". ושאל כמשתומם: "וכי רק העולים החדשים נצטוו להביא ביכורים, וכל שהוא יליד הארץ אינו במצוה זו?! אלא הכוונה, הוסיף מיניה וביה, שגם "כל אחד מותיקי א"י יאהב אותה אהבת נעורים נצחית, כאילו רק היום בא אליה..." (וכ"כ רש"י שמות יג, יא).

אגב: באותו מעמד הקשיב לדבריו אחד מראשי הציונים החילונים, שר בממשלה שישב בין הקרואים, והפליט בהתפעלות: "מי מאתנו אוהב כמוהו את א"י בעוצמה כזאת..."

הפעם אודה את ה'

יום ז' אדר תרצ"ה בו הגיע רבינו ה'נתיבות שלום' לשערי ארץ הקודש היה אצלו ליום 'היסטורי' של ממש, פעמים רבות ביחידות וברבים היה מזכיר יום זה ומודה להקב"ה על חסדיו המרובים שזכה לעלות לארץ הקדושה, למרות שהשאיר אחריו את כל משפחתו ובית אביו ורבו, וכל ידידיו וחסידיו סלונים, שהתגוררו באותה תקופה בחוץ לארץ.

בשנת תשמ"ה, עת מלאו חמישים שנה מעת שעלה לאר"י, הודה לה' במקלות על חסדו, והזכיר את הדברים בהרחבה בשיחת קדשו בעת שערך שולחנו הטהור בשבת זכור, וכה היו דבריו: "ובמיוחד מצינו הודיה לה' בענין ישיבת ארץ ישראל, וכלשון הקריאה במצות ביכורים, 'הגדתי היום לה' אלוקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו'. ולכאורה אומרו היום מיותר, וי"ל דמרומז בזה שמצות ישיבת ארץ ישראל צריכה להיות אצל יהודי בבחינת 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', וכלשון המכילתא (סוף פר' בא) שלא תהא בעיניך כירושת אבות אלא כאילו היום נתונה לך. וזהו אומרו הגדתי 'היום' כי באתי אל הארץ, שרוצה לומר דבר נוסף שארץ ישראל אהובה עלי וחביבה אצלי כאילו היום באתי לשבת בה.

יום שמחה

היו מגדולי הדורות מרוב שמחתם ואהבתם את ארץ חמדה, עשו את יום הגעתם לארץ ישראל יום שמחה ומשתה, להם ולכל זרעם.

כמו שמביא בספר חרדים מצות התשובה פרק ג על הרמב"ם וז"ל:

"מצאתי ... מכתיבת יד הרב רבינו משה מאור הגולה (הרמב"ם) כך היה כתוב שם: בליל אחת בשבת בארבעה ימים לירח אייר נכנסתי לים וביום שבת עשירי לאייר שנת חמשה ועשרים עמד עלינו נחשול שבים לטבענו והיה זעף גדול בים ונדרתי עלי ששני הימים האלה אצום בהן ואנהוג בהם תענית צבור שלם אני ואנשי ביתי וכל הנלוים עלי ואצוה על בני לעשות כן עד סוף הדורות שיצאו מחלצותם ויתנו צדקה כפי כחם ומנדר שאהא אני יושב לבדי בעשירי באייר לא אראה אדם אלא מתפלל וקורא כל היום ביני לבין עצמי וכשם שלא מצאתי בים אותו היום אלא הקדוש ברוך הוא כך לא אראה אדם ולא אשב עמו אלא א"כ לאנסי, וליל אחת בשבת שלשה ימים לירח סיון יצאתי מן הים בשלום ובאתי לעכו ונצלתי מן השמד והגענו לארץ ישראל ויום זה נדרתי שיהא יום ששון ושמחה ומשתה ומתנות לאביונים אני וביתי עד סוף כל הדורות".

י"ט בכסלו יום בשורה

האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם⁸² זצ"ל - האדמו"ר מצאנז השתדל לחגוג את יום י"ט בכסלו, שבו יצא בדרכו לישיבת קבע בארץ ישראל, כיום טוב במקצת.

"הסתפקתי", אמר בשנת תשכ"א, השנה הראשונה לבואו לארץ, "אימתי לעשות שמחה, האם ביום שיצאתי מאמריקה, או למחרתו ביום שהגעתי לארצנו הקדושה? אכן באתי לידי מסקנה, שראוי לנו לעשות השמחה ביום י"ט בכסלו, כי עיקר השמחה לפי שעה היא שיצאנו משם, וכמו שמהרש"ז מלאדי זי"ע חגג יום זה על יציאתו מבית האסורים כן אנחנו, באשר היוצא מאמריקה וניצול מטומאתה הוי ממש כיוצא מבית האסורים..."

"יודע אני בעצמי", המשיך ודיבר בהתלהבות, "שאף היום כשאנו יושבים פה שנה שלמה אינני משיג לגמרי גודל מעלת ארצנו הקדושה, כי לזה צריך להיות במדרגה גבוהה. אבל הרי ראינו אצל אבותינו הקדושים שכל ימיהם ציפו בכליון עינים והשתוקקו "הלואי יעזור השי"ת ונזכה ללכת לארץ הצבי".

גם בדורות קודמים כשהדרך לפה עברה במדבריות, מקום גדודי חיות וליסטים, מצינו לרבינו עובדיה מברטנורא ז"ל שחרף נפשו בסכנה וכתת רגליו ג' שנים, וברומניה חבשוהו ונמכר לעבד, ובקושי גדול הצליח להימלט משוביו והמשיך עד בואו לכאן. גם לפניו עלו הנה הרמב"ן ורבי יהודה הלוי, ועוד הרבה קדושי עליונים, וכשהגיעו לחופי הארץ פשטו מנעליהם ונשקו את עפרה וריצו אבניה בשמחה עד כלות הנפש - כל זאת מפני שקדושה נמשכת אל קדושה. והקדושים האלה הרגישו באמת את קדושת א"י, וכל חפציהם לא ישוו בה. ומה נענה אנן אבתרייהו!"

---

82. כ"ק האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל מצאנז-קלויזנבורג בעל ה'שפע חיים'. נולד ברודניק שבגליציה בשנת תרס"ד לאביו רבי צבי הירש נכד רבי ברוך מגורליץ בן מרן הדברי חיים מצאנז. בשנת תרפ"ו נתמנה כאב"ד בקהל ספרדים בעיר קלויזנבורג שברומניה ופעל רבות לחיזוק הדת בעיר. בשואה עבר שבעה מדורי גיהנם, ואיבד את אשתו ואת אחד עשר ילדיו. במחנות ההשמדה פעל רבות בכח אמונתו האיתנה לחזק את הלבבות. מיד לאחר השואה החל להקים מחדש את ההריסות, הפיח רוח חדשה בניצולי השואה והקים רשת ישיבות ומוסדות תורה לבנים ולבנות 'שארית הפליטה' במחנות העקורים. בשנת תש"ז הגיע לארצות הברית, שם החל לבנות מחדש את חסידות צאנז. בשנת תשט"ז ביקר בארץ ישראל והניח את אבן הפינה ל'קרית צאנז' בנתניה, שם התיישב בשנת תש"ך, עם עלייתו ארצה. כמו כן הקים את קרית צאנז בירושלים, ואת המרכז הרפואי לניאודו בנתניה. נפטר בקרית צאנז בנתניה בט' בתמוז תשנ"ד. חיבוריו דברי יציב עה"ת ושו"ת דברי יציב.

אהבת היסורים

אהבת ארץ ישראל גרמה לגדולי הדורות לאהוב ולשמוח ביסורים המלווים את דרכה.

ידועים דברי רשב"י (ברכות ה, א) "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים". מדוע צריכים יסורים בשביל לזכות במתנת ארץ ישראל?
א. היסורים גורמים אהבה, כאשר אדם משקיע בדבר מתאמץ בשביל דבר, זה מגיע אליו במסירות גדולה זה גורם לו אהבה לדבר.

כל עמידה בנסיינות, התמודדות, התגברות ומאמץ והקרבה לכבוד הקב"ה מולידה אהבת ה', בין אם זה במצוות בין אדם למקום ובין אם זה במצוות בין אדם לחבירו.

כמו שאמרו במכילתא (יתרו) על המילים "לאוהבי ולשומרי מצותי". לאוהבי, אלו ישראל שהם יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצות. מה לך יוצא ליהרג, על שמלתי את בני, מה לך יוצא לישרף, על שקראתי בתורה, מה לך יוצא ליצלב, על שאכלתי המצה, מה לך לוקה מאפרגל, על שנטלתי את הלולב. ואומר (זכריה יג, ו) אשר הוכיתי בית מאהבי, מכות אלו גרמו לי לאהב לאבי שבשמים ע"כ. מסירות למצווה גורמת לאהוב את המצווה ואת המצווה.

שואלים: לאיזה צורך בחר הקב"ה לנסות את אברהם אבינו. הרי הקב"ה ידע שהוא יעמוד בניסיונות? וההסבר הוא: הנסיון אינו לצורך מבחן לראות אם הוא יעמוד בו או לא, אלא הוא מלשון "וכנס על הגבעה", "הרימו נס על הגוים", "נתת ליראיך נס להתנוסס", שהוא כדי לרומם אותו, על ידי שאברהם אבינו היה מוכן להקריב את בנו יחידו, הדבר היקר ביותר שלו, הוסיף הוא אהבה על אהבתו להקב"ה לאין ערוך. לא ניתן להגיע לדרגת אהבת ה' של אלו שעברו את השואה או את גלות סיביר במסירות נפש, כיון שהנסיינות הקשים הולידו אצלם אהבת ה' בגודל כזה אשר אי אפשר לשער ולתאר.

מחבבים את היסורים

בהקדמה לספר "פאת השולחן" (ספר על הלכות ארץ ישראל), מספר תלמיד הגר"א ר' ישראל משקלוב זצ"ל על יסורי ארץ ישראל הרבים שפקדו אותו, לקראת סוף ההקדמה כותב רבי ישראל: "ארץ ישראל דחביבא לי טובא, כי ביסורים רבים עמדה לי, אשר זכיתי להסתפח בנחלת ה' ולהתגדר בעפרה זה שבעה ועשרים שנה, והרבה נתייסרתי, והרבה יגיעות על תיקוני ישיבתה יגעתי וכמה הרפתקאי עדו עלי מיום שבת... ובה' בְּטַחְתִּי, ה' לִי בְּעִזְרִי".

רבי ברוך ממזבז' נכד הבעש"ט שלח את רבי זאב מזבארז' לארץ ישראל, כדי לחזק בתוכה את ישוב החסידים, לאחר כמה שנים, שלח רבי ברוך את רבי יעקב שמשון משפיטובקה לארץ ישראל, כדי לדרוש בשלום רבי זאב ובשלום החסידים שמסתופפים בצלו.

במסירות נפש הגיע רבי יעקב שמשון באניה לעכו ומשם בא רכוב על חמור לטבריה. כשהגיע לחצרו של רבי זאב ראה נשים מכבסות לבנים. הכיר ביניהן את אשתו של רבי זאב, מיד צוה לחמר להפוך ולשוב לעכו. אין הוא יכול לראות בצעדם של צדיקים.

קמה אשת רבי זאב ואמרה לו: "רבי! הלבנים הללו לא שלנו הם אלא של אחרים ובשכר אנו כובסות, רד מעל החמור! כאן ארץ ישראל וחביבים עלינו יסוריה, כי יסורי ארץ ישראל מביאים לאהבת ארץ ישראל".

להתענג מארץ ישראל

מסופר בגמ' (כתובות קיב, א): "ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא".

באור: רבי אמי ורבי אסי היו קמים וזזים ממקומם בימות החמה משמשא לטולא, מהמקום שהגיעה אליו השמש אל מקום מוצל, ואילו בימות הקור היו עוברים מטולא, ממקום שיש בו צל, לשמשא, למקום שיש בו קרני שמש מחממות.

רש"י מבאר את מנהגם: כל זה עשו זאת כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל.

ממי חששו שהתרעם? בפשטות שמא הם ר' אמי ור' אסי התרעמו. וצ"ע וכי חששו גדולי ישראל על עצמם שהתרעמו? מצאנו פירוש אחר לדברי הגמ', בפירושו הנפלא של הר"י מיגאש.

זה לשונו: "הא דאמרינן בשלהי כתובות רבי אמי ורבי אסי הוו קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא. פירוש מחמת חביבותא דארעא דישראל עלייהו, הוו קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא, דכי הוו יתבי בשמשא וקא מתחממי מחמת שמשא וקא מצטערי, הוו קיימי לטולא כי היכי דלימטי להו רוחא מההוא טולא ומשכחי הנאה מארעא דישראל, וכי הוו יתבי בטולא וקא מצטנני ומצטערי, קיימי ויתבי בשמשא כי היכי דנשכוח רוחא דשמשא מההוא צינון דמטא להו, ומטיא להו הנאה מארעא דישראל ומתחדש להו בה שמחה בכולהו עידנא". (שו"ת הר"י מיגאש סימן לט)

מבואר בדבריו שר' אמי ור' אסי חיפשו להנות משיבת ארץ ישראל, לכן הלכו למקום יותר נעים. למדנו מדבריו שיש מצווה להתענג ולשמוח משיבת ארץ ישראל, כדי להוסיף באהבתו ובחביבתו⁸³.

ואכן, מצינו שכתב הבן איש חי⁸⁴ שישנה מצווה ללכת לטייל בארץ ישראל למקום שיש בו פרדסים ונמצאים שם פירות חשובים טובים ומתוקים ומשובחים במאד, שבני אדם מתענגים עליהם אם כוונת המטיילים לשם שמיים, לחיבוב ארץ ישראל.

83 בביאור דברי הגמ' בכתובות שם ביאר המהר"ל (חדושי אגדות שם) שהחכמים שיבחו ועסקו במעלת הארץ עצמה, במעלת עפרה ובמעלת אוירה, ואלו דבריו:

"נראה לומר כי כאן באו לומר אלו החכמים, כי מעלת הארץ הן מצד הארץ עצמה הן מצד אוירא של א"י הן מצד העפר, וכנגד הארץ עצמה אמרו דהוי מנשק כיפי דעכו, וכנגד מעלת האויר של א"י אמרו דהוי קיימי משמא לטולא, וכנגד מעלת וקדושת העפר אמרו דהוי מגנדר בעפרא, ולכל אחד קדושה ומעלה בפני עצמו. כי בוודאי יש לארץ הקדושה מעלה שהרי אמרו כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ועפרא דארץ ישראל שהרי המתים של א"י חיים והמתים ששבו על עפר יהיו, ואוירא דא"י מחכים, לכך קיימי משמשא לטולא".

84. ראה בסעיף טיול בארץ ישראל.

ישיבת תענוג ואושר

באגרת ששלח הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל - הרב מפוניבז', בר"ח סיון תרצ"ג לרבי יוחנן זופוביץ ז"ל, שהתכוונן בימים ההם לעלות ארצה ולהשתקע בה, כתב:

"הנני לברך מעומקא דנפשאי... שמחשבתו הטובה יעלה לו להיות עולה בארה"ק, ובאופן... שימצא שמה גם סיפוקו בכבוד, ויקיים מצוה רבא ד"וישבת בה" בישיבת תענוג ואושר, וכמבואר בסוגיין סוף כתובות (ק"ב, ב) ברב אמי ורב אסי שחשו בישיבתם להיות שְׂבָעִים בטובה, ובתשב"ץ ס' תקנ"ט בסופה, ויזכהו ד' הטוב למלא שאיפתו הטהורה והקדושה"⁸⁵.

לקנות את היותר גדול

מסופר על הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל שמצות ישוב הארץ היתה חשובה לו עד מאד. כשהיו פונים אל הרב לגבי קניית מגרש לבנות עליו בית, היה הרב אומר: "זו מצוות יישוב ארץ ישראל - על כן יש לקנות את הכי גדול". כששאלו אותו האם לקנות דירת שלושה חדרים או ארבעה, תמיד הוא היה אומר לקנות את היותר גדול, משום מצוות יישוב ארץ ישראל (אביהם של ישראל ח"ה עמ' 118).

בספר בית ראובן הארכנו שגם לשפץ דירה ולעשותה יפה, אם יכוון האדם לשם מצוות ישוב הארץ, יקיים מצוה.

85. הגרי"מ חרל"פ במי מרום (חלק יג עמ' קסח) פירש את נוסח ברכת מעין שלש "לאכול מפריה ולשבוע מטובה" כך: "שונה היא מצות יישוב ארץ ישראל מכל המצוות שכן במצווה זו צריכים להרגיש גם את הטובה וההנאה הגשמית שמשיגים ממנה אם תחסר ההרגשה ביתרון הארץ גם בחומריות תחסר שלמותה של מצווה זו".

לנהוג קדושה באדמתה

בספר 'חשוקי חמד' (כתובות עמ' תרסד). מובא בשם הגר"י זילברשטיין: "שמעתי שהיו צדיקים שלא ירקו על אדמת ארץ ישראל מתוך חביבות קדושתה, וכמו שרבי אבא היה מנשק כיפי דעכו, ופרש"י מחמת חיבת הארץ וקדושתה שהיתה חביבא עליו, ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים.

כשסיפרתי דבר זה לגיסי הגר"ח קניבסקי זצ"ל ושאלתיו האם זו הנהגה הראויה לעשות, העיר מדברי הגמרא ברכות (כד, א) שם נאמר 'אמר רבי חנינא אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעטש ורק', ופרש"י ש'רק על גבי קרקע', הרי שרבינו הקדוש רק על גבי הקרקע למרות שגר בארץ ישראל, ולכאורה מכאן יש קושיה על הנהגת הצדיקים?

גיסי הגר"ח קניבסקי זצ"ל השיב שאין ראייה מהנהגת רבינו הקדוש, מכיוון ששם היה מדובר באמצע התפילה כמבואר בגמ' שם, ולכן לא רצה להפסיק ולהבליע את הרוק בבגדו, אבל יתכן שאם לא היה זה באמצע התפילה, היה מקפיד להבליע הרוק בבגדו, או ללכת לצדדים כדי שלא לירוק על אדמת הקודש.

על שום מה הרב בוכה

מדמויות ההוד שהקימו עולה של תורה ומוסר בארץ ישראל המתחדשת, היה הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שנודע בהיותו זהיר בכל פעולה שעשה, שתהיה מתוך מחשבה והחלטה, ולעולם לא עשה פעולות סתם כבדרך אגב, בלי לשים לב. מוחו הגאוני וחושיו המחודדים מעולם לא נתנו לרגש להשתלט על מעשיו...

דווקא לכן, הפתעה רבה ציפתה לבני ישיבתו, ישיבת 'כנסת חזקיהו' בכפר חסידיים, כאשר ביום מן הימים, לפתע ראו את רבם הנערץ יושב מצונף בפנינתו, ובוכה בכי תמרורים. בלחישות מגומסות ניסו לברר אם קרה אסון לא ידוע, או צרה התרגשה על בית רבם, אך כל התלמידים וגם בני משפחתו משכו בכתפיהם, איש לא הבין מה לדמעות הללו בעיצומו של יום...

לבסוף, אזר מאן דהו אומץ, ניגש אל הרב ושאל: "ילמדנו רבינו, על שום מה הרב בוכה? קרה משהו? אולי נוכל לסייע?" - - -

"לא ולא", החווה רבי אליהו בידיו, ואחרי הפצרות נעתר והסביר: "מיום עלותי לארץ הקודש, מהרגע בו דרכו כפות רגליי על עפרה המרומם של ארץ ישראל, נזהרתי שלא לירוק חלילה על אדמת קודש זו. הן אני נמצא בטרקלינו של מלך, בארץ אשר עיני השם בה כל העת, במקום בו כל רגב אדמה קדוש ונשגב - וכי יעלה על הדעת לירוק במקום כזה!?"

"היום", נאנח רבי אליהו והמשיך, "היום זה קרה. בחוסר תשומת לב רגעית, ירקתי על האדמה, בייזתי את אדמתה של ארץ ישראל! אני שבור וכאוב על הענין, ובודק בנפשי ומפשפש בחדרי לבי, אם אני חווה ירידה רוחנית תלולה אשר הובילה אותי לאבד מתחושת קדושתה של הארץ, אם משהו בנשמתי נפגם, עד שקדושת הארץ כבר לא פיעמה בלבי באותה עוצמה, וכבר לא נמנעתי מלירוק עליה..."

הסיפור, המופיע בהקדמת הספר 'לב אליהו', מבהיר ומפנים בנו את המסר: ארץ ישראל היא לא מקום מגורים, ארץ ישראל היא מקום קדוש, שגם גרים בו. הבה נפנים את המסר הזה ונחדדו בליבנו, כי אם נזכור ונחוש ונחיה את קדושת הארץ בכל עת ורגע - נהיה מוגנים ושמורים בחממה של ארץ ישראל, נרגיש זכים וטהורים בסתר צל כנפיו של ארצו המובחרת של בורא עולם! (מהספר 'פניני פרשת השבוע' - הרב אשר קובלסקי).

לא לעזוב את אדמתה

ה'נתיבות שלום' מבאר באחד ממאמריו בזה"ל: "מרן הסבא קדישא מסלונים זי"ע, שלח הנה לפני יותר ממאה שנה את אנשיו... בנו ביתם בטבריה, ועברו עליהם יסורים קשים ומרים, חרפת רעב ממש, ובמגיפות רח"ל קברו רוב בניהם ונשארו מעט מהרבה... היתה להם האפשרות לחזור לסלונים ולא עשו כן...

המקור של רבוה"ק בזה היה מדברי הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ט): "אסור לצאת מא"י לחו"ל לעולם אא"כ חזק שם הרעב וכו', ואע"פ שמותר לצאת אינה מדת חסידות, שהרי מחלון וכליון ב' גדולי הדור ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כליה למקום".

והפירוש: דגם בדין זה יש הלכה ויש מדת חסידות, והם התנהגו בכל עניניהם בדרך החסידות הצרופה... מדת חסידות היינו ששוקלים מה באמת רצון השם. ואם רצונו יתברך שיהודי יאהב את א"י, קיימו זאת רבוה"ק בכל חום לבם ומאודם, ובדרכיהם אנו הולכים לאהוב את ארצנו הקדושה".

במדרש תנחומא מסופר (תזריע סימן ו): "מעשה בכהן אחד שהיה רואה את הנגעים. מטא ידו, בקש לצאת לחוצה לארץ. קרא לאשתו אמר לה: בשביל שבני אדם רגילין לבא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם. אלא בואי ואני מלמדך שתהא רואה את הנגעים. אם ראית שערו של אדם שיבש המעין שלו, תהא יודעת שלקה. לפי שכל שער ושער, ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו. יבש המעין, יבש השער.

אמרה לו אשתו, ומה אם כל שער ושער, ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו. אתה שאתה בן אדם, כמה שערות יש בך, ובניך מתפרנסין על ידך, לא כל שכן שיזמון לך הקדוש ברוך הוא פרנסה. לפיכך לא הניחה אותו לצאת לחוצה לארץ".

בויקרא רבה (טו, ג) מסיימים חז"ל: "שמע לה ויטיב ליה וקם ליה בריה [שמע לה ונשאר לשבת בארץ ישראל, וסייע לו בוראו, ומצא פרנסתו בארץ ישראל]."

היכן לעשות את הניתוח?

הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, בעל ה'מכתב מאליהו' ומנהלה הרוחני של ישיבת פוניבז', כתב במכתבו: "בדבר הניתוח הנדרש לי, כאשר כבר כתבתי לך, באתי בעהשי"ת לידי החלטה, למרות אשר הרבה מידידינו ובראשם הגר"י סרנא הי"ו ר"מ דישיבת חברון מצדדים בכל תוקף בדבר עצתם שאסע לאמריקא לעשותו שמה, מ"מ החלטנו לעשותו כאן בעהשי"ת להצלחה.

עיקר הטעם, שנראה לענ"ד, כי אם גם רשאים על פי דין לצאת מא"י לחו"ל לצורך גדול ובפרט לניתוח שיש בו משום סכנה, מ"מ מכיון שגם כאן עושים ניתוח זה ומצליחים ב"ה כמעט תמיד, על כן אדרבא הרי בכל מקום שהוא יש סכנה בניתוח, וזקוקים לרחמי שמים, ואם בא אדם לחשוש למה לא יחוש כי עכ"פ... הרי ראוי ונכון להיות בא"י, יה"ר שיהי' לחיים ולברכה, ועוד חוששני, לחשש חסרון בבטחון, וכש"כ שבכאן יש גם זכות א"י... כאמור הנני חושש מצד עצם הדבר מלצאת את הארץ, וה' הטוב יהי' בעזרי.. וגם בעל החזון איש סובר כך" (מכתב מאליהו ח"ו עמ' של).

פעם הוצרך הגרש"ז אויערבך זצ"ל לעבור ניתוח קשה ומסובך בראשו רח"ל. גברו עליו ההפצרות לעשות את הניתוח בחו"ל, בפרט שבאותם ימים שירותי הרפואה בא"י לא היו מתקדמים כבימינו. אמנם הגרש"ז סירב ואמר: "אם יש רופא מנתח אחד בארץ ישראל - אינני יוצא לחו"ל".

אמר המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצ"ל: שמעתי מאחד הגדולים, שחשוב להבהיר שהמאבק של גדולי התורה בציונות ובהשקפות לאומיות הסותרות את דעת התורה, אסור שיגרע כי הוא זה מאהבתנו את הארץ הקדושה ומהכרת גודל מעלת הישיבה בה. ואסור בשום אופן להשלים עם טשטוש מושגים בעניין זה.

אדרבה, עלינו לדעת שכשם שאברהם אבינו נזקק לעלות לארץ ישראל בכדי להגיע לתיקונו, כך גם אנחנו יכולים לזכות לאין ערוך יותר, בארץ הקודש. ולכן גם אם מזדמנת סיבה ליסוע לחו"ל (אפילו אם מבחינה הלכתית יש היתר), צריך לקחת בחשבון גם את השיקול שבכל יציאה מארץ הקודש ישנו הפסד ממשי, ואשרי מי שאינו נזקק לצאת לארץ העמים. (לעבדך באמת - פרשת לך לך)

אי שליטת המזלות בארץ ישראל

כתב הרמב"ן (ויקרא יח, כה): "השם הנכבד ברא הכל, ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות. וזהו שנאמר (דברים ד, יט) אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים, כי חלק לכולם מזלות בשמים, וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם".

וממשיך הרמב"ן וכותב: "והנה השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו, וזהו שאמר (שמות יט, ה) "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ", וכתב (ירמיה יא ד) "והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים, לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל. והנה קידש העם היושב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות להיותם לשמו, ולכך אמר (להלן כ כב) "ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיאו אתכם הארץ", וכתב (שם פסוק כד) "ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים", יאמר כי הבדיל אותנו מכל העמים אשר נתן עליהם שרים ואלהים אחרים, בתתו לנו את הארץ שיהיה הוא יתברך לנו לאלהים ונהיה מיוחדים לשמו".

וכך כתב האברבנאל (שמות פרק כג): "...והסיבה בזה שארץ ישראל אינה תחת ממשלת שרי מעלה, כי היא מיוחדת להנהגתו יתברך והדרים חוץ ממנה לא יונהגו באותה השגחה העליונה, כי אם מהנהגת השרים וזו היא העבודת אלילים שזכרו. ולהיות הדבקות האלהי מצר לארץ הנבחרת וסותר לשאר הארצות נאמר לאברהם במצות המילה "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים" להגיד שלא בכל מקום שיהיו שמה בניו וזרעו תדבק בהם ההשגחה האלהית, כי זה אי אפשר אלא בהיותם בארץ הקדושה ההיא אז יהיה להם לאלהים מנהיג ומשיגח בהם מבלי אמצעי שר ולא מלאך".

מספר הרה"ג רבי יהושע ליף שליט"א: בשנת תשנ"א לפתה חרדה את תושבי ישראל. ארצות הברית התכוננה לתקוף את עיראק, ונשיא עיראק סדאם חוסיין איים, שבתגובה ישוגרו לישראל טילי סקאד נושאי ראש נפץ כימי.

היה זה בשנותיה הראשונות של ישיבת 'נר יעקב', ואנו ציפינו לכארבעים בחורים שיגיעו מארצות הברית ללמוד בתחילת השנה החדשה. בתור ראש הישיבה, לא היה ברור לי מה עלי לעשות במצב כזה. כתמיד פניתי להדרכת מרן הגרא"מ שך זצ"ל. "האם יש לי זכות, והאם אחראי מצדי להביא בחורים אמריקנים לשטח מלחמה?" שאלתי.

"ראשית", הוא אמר לי "עדין לא קרה דבר. תמיד יש בארץ ישראל איומים וחששות מפני העתיד". מרן הרב שך השמיע את דעתו בהחלטיות נמרצת, ואנו התחלנו להתכונן לתחילת שנת הלימודים. ה'זמן' התחיל, וארצות הברית הציבה בפני עיראק אולטימטום: עליכם לצאת מכוויית עד לתאריך הנקוב, אחרת נפציץ את עיראק ונהפוך אותה לאיי חרבות.

העיראקים השיבו בגאווה וברברנות, וחזרו על איומם לשלוח לעבר ישראל טילי סקאד, שבכמותם השתמשו במלחמה בתוך עיראק בשנות השמונים. ותוצאותיהם היו קטלניות - וגבו אלפי הרוגים. תאריך היעד נקבע לאמצע חודש ינואר, ממש בעיצומו של 'זמן' חורף.

בכלי התקשורת האמריקנים דנו ללא הפסקה באיום העיראקי, עובדה זו בלבדה את הורי תלמידי, ולא תרמה למצב כלל. התחלתי לקבל מבול של טלפונים מהורים המודאגים לגורל בניהם.

יום אחד צלצל הטלפון בביתי: "הלו?" "הרב ליף?" "מדבר." "מדברים מהבית של הרב שך. רציתי ליידע אותך שהרב שך לא שכח את שיחתכם מתחילת השנה. הוא ביקש לומר לך שהפסק שנתן אז עדיין תקף - והדגיש כי אין צורך להיבהל, ואף אחד לא צריך לעזוב את הארץ."

מיהרתי למעונו של מרן הגרא"מ שך, והעליתי את השאלה הבאה: "אם מתקשרת אלי אמא בוכיה וטוענת שהיא חוששת לגורל בנה - מה עלי לומר לה?" "היא אחוזת חרדה לחייו של בנה, מה עלי לעשות?" הרב שך ענה: "אם האמא בוכה, צריך לשלוח את הבן הביתה. אין דבר שעומד בפני דמעותיה של אמא, אך אם אתה יכול לחזק את הבחורים ואת בני משפחותיהם ולעודדם להישאר בארץ ישראל, כך ראוי לעשות".

לבסוף כך בדיוק קרה: חלק מהבחורים עזבו. הוריהם חששו לשלומם ודרשו שיחזרו הביתה. אולם רבים אחרים נשארו בארץ. למרבה הפלא בסיום המלחמה, התברר לכל, שבחורים שנשארו בארץ בתקופת המלחמה זכו לעליה עצומה בלימוד התורה וברוחניות, הבחורים שחזרו לארץ ישראל גילו שחבריהם זכו להתעלות מיוחדת בזמן היעדרותם, והצטערו שלא התאמצו יותר להישאר בישיבה, בדיוק כפי שהורה הרב שך. (מתוך הספר 'בהיכלם')

הקושי לעזוב את הארץ

נכדו של ה'נתיבות שלום' מסלונים ראש הישיבה הגר"מ ברזובסקי שליט"א מספר: הרבי היה תמיד מעורר אותי על עניין זה, ואמר לי "הגם שנאלצים לצאת מהארץ, אך מדוע לא רואים מספיק את השברון לב על כך שיוצאים מארץ ישראל?!".

ניתן להסמיק את הדברים על פי המעשה המובא בחז"ל - ורבינו היה חוזר על כך לעיתים - שהיו שני תנאים שהתחילו ללכת ללמוד תורה אצל ר' יהודה בן בתירא בנציבין (שבבל). כלשון המדרש [ילקוט שמעוני פר' ראה] "ומעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכין לנציבין אצל רבי יהודה בן בתירא ללמוד ממנו תורה והגיעו לצידון וזכרו את ארץ ישראל וזקפו עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן וקראו את המקרא 'וירשת וישבת בה ושמרת לעשות את החוקים האלה', אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה חזרו ובאו להם למקומן".

והדברים מופלאים, מה פירוש "זכרו את ארץ ישראל"? הרי הם נמצאים עדיין בא"י ולא יצאו ממנה? וביאר רבינו את הדברים שברגע הפרידה כשהיו צריכים לצאת מהארץ, נעמד כנגד עיניהם כל היופי הנפלא והפנימי של א"י. ואע"פ שבודאי ביררו את ההלכה שמותר לצאת מא"י כדי ללמוד תורה, והם גם סברו שאין להם ממי ללמוד תורה באר"י כמו מרבי יהודה בן בתירא, אעפ"כ הם לא היו מסוגלים לעזוב. הם חזרו לאחוריהם ואמרו ששקולה ישיבתה כנגד של התורה כולה".

תשתפכנה אבני קודש...

ברגעים של גילוי לב, סח פעם הגאון רבי חיים יעקב לוי זצ"ל לבנו: הייתי דבוק בתורת ארץ ישראל, וקשה היה לי עד מאוד כששלח אותי אבי (הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל) ללמוד תורה בחו"ל אצל הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל. בטרם עלותי לרכבת לקחתי איתי כמה אבנים מארץ ישראל בכיסי, כדי שאוכל תמיד לחוש את אבני ארץ הקודש".

"אך טרם יצאה הרכבת, פרצתי בבכי ואמרתי: "מילא אני שמחוייב לקיים כיבוד אב וללמוד תורה, מותר לי לעזוב את הארץ, אבל אתן אבנים, למה שאתן תעזובנה את הארץ? ... נטלתי את האבנים והשלכתי אותן החוצה מבעד לחלון...". (דרך אבות - גליון איש לרעהו שלח תש"פ).

קשה לי לעזוב את ארץ ישראל

באחד ממכתביו כתב המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: "...ע"ד למלאת בקשתו לקחת חלק בשמחתינו האמיתית (שהתקימה בחו"ל), כי זכינו לקבל בעד נכדתי הראשונה היקרה, אשר נודעה לתהלה ולשבח, אדם אשר גם הוא לשם ולשבח... אך כבוד חתני היקר, כמדומני כי קשה הענין מאד עלי, מכמה סיבות שונות... בפרט נסיעה מארצינו הקדושה אשר חביב עלי מה ישיבתי בא". כדאי לעיין בפרשה שעברה - על הפסוק "לא תסגיר עבד אל אדוניו" וכו', כתב הרמב"ן (דברים כג טז): "ורבותינו אמרו (גיטין מה, א) אפילו בעבד כנעני של ישראל שברח מחוצה לארץ לארץ (לא מחזירים אותו לאדונו בחו"ל), שגם זה יעמוד לפני יושבי ארץ השם, וינצל מעבוד היושבים על אדמה טמאה ושאינן כל המצות נוהגות שם". (מכתבים רנט)

לא יוצא מארץ ישראל

"סיפר בנו של הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שאחר אירוסיו דיבר חותנו עם אביו הגרשז"א, ואמר לו שברצונו לערוך את החתונה בלונדון - מקום מגורי הכלה. הגרש"ז לא הביע את דעתו, רק אמר שהוא עצמו אינו יוצא מארץ ישראל, הגם שזה לצורך נישואי בן. מששמע המחולן את הדברים, ביטל את תוכניתו, והחתונה התקיימה בארץ ישראל".

'ספירת העומר' לא"י

מאז שעלה המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל מוילנה לארץ ישראל בהיותו ילד לא יצא לחו"ל, אך למען עניי א"י יצא לראשונה מגדרו והסכים לנסוע לוויילנא, לצורך מגבית צדקה גדולה. אחר שנכנס לקודש פנימה למרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל לשאול את דעתו, והשיב: "אם זה לא פיקוח נפש להשאר, יש לנסוע!

אולם היה ניכר עליו קושי מיוחד ביציאה מהארץ הקדושה, וצער בהפסד המצוה המיוחדת של א"י, והתבטא כמה פעמים שאמנם אנו נוסעים למטרה חשובה, אך חבל שאנחנו מפסידים את מצוות ישוב ארץ ישראל. כמו"כ במהלך השהות בחו"ל התעניין הרבה ושאל: מתי נזכה להגיע לא"י?.. וכאשר חזר לארץ, הגיע לישיבה ומסר שיחה על מעלת ארץ ישראל, ועל האיסור לצאת ממנה שלא לצורך!

כאשר נסעו לוילנא ובדרך בקשו ממנו בחורים תושבי חו"ל ברכות, את כל אחד מהם המשגיח בירך שבוערת ה' יתברך יזכה להגיע לארץ ישראל!

וכך היה גם כאשר מסר עצמו לנסוע עבור הישיבה הקדושה כל זמן היותו בחו"ל שאל מתי חוזרים מתי חוזרים? וכבר מהיום הראשון הוא עשה ספירת העומר מתי שהוא יחזור, באומרו: ישנה מצוה להיות בארה"ק. וכן אמר שם כל הזמן, שהוא מרגיש את טומאת ארץ העמים, והיה נראה שהוא ממש נגעל מכך...

משנפלה ההחלטה לנסוע, נשאל האם נכון יהיה לצרף עמו עוד מישהו ממקורביו על מנת שיוכלו לסייע לו לעבור את המסע בשלום. "בשום פנים ואופן לא", אמר המשגיח. "מה יש לו לעשות באמריקה הטמאה? צריך לנצל כל רגע בארץ הקודש. אין לי חשק לנסוע. אלמלא הייתי נוסע רק בשביל תורה ומטרת לעשות רצון ד', אין לי שום היתר לכך" ("משפחה", ערב סוכות תשע"ח).

התענגותו של רבי מרדכי גיפטר בארץ ישראל

מספר רבי יהושע לייף, ראש ישיבת נר יעקב: "יש האוהבים את ארץ הקודש בכל ליבם. כזה היה הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, ראש ישיבת טלז שבקליבלנד בארה"ב. הוא התענג על זמן שהותו בארץ, וכאשר נאלץ לעזוב את הארץ הקדושה נעצב בלי גבול.

דמעותיו הטהורות כשנאלץ לשוב לישיבת טלז האהובה שלו שבאמריקה, בערו באש

נשמתו מלאת הכיסופים, וליהטו את כל שומעיו. כששב לאמריקה נראה כי משהו מאורו הועם- כי חלק מנשמתו נותר בארץ הקודש.

אחד הרגעים הקשים ביותר בחייו של הרב גיפטר היה כאשר התבשר שעליו לחזור לאמריקה. אומרים שהרב גיפטר התייעץ עם הרב שך ועם הסטייפלער, והם הורו לו לשוב. הוראה זו הייתה קשה מנשוא עבורו. לפני פרידתו מהארץ מסר שיחת פרידה בבית הכנסת המרכזי של טלזסטון: "לא זכיתי למה שזכה משה רבנו", הוא אמר כמעט בבכי: "אמנם משה רבנו לא נכנס לארץ ישראל, אבל הוא גם לא הוכרח לעזוב אותה אחרי שכבר נכנס אליה. אותי, לעומת זאת, מגרשת ארץ ישראל מגבולותיה!"

דמעותיו המרטיטות חדרות האהבה לארץ ישראל גרמו לנו השומעים לדמוע. אהבתו לארץ ישראל ולירושלים הייתה עזה כל כך, עד ששמעתי מבני משפחתו שמעולם לא התאושש אחרי חזרתו לאמריקה. מאותו יום והלאה, הם אמרו, הוא נהיה אדם אחר.

משפחת גיפטר לא חזרה לביתה הקודם בשכונת ויקליף שבקליבלנד. כדי להדגיש שהם במצב ארעי של גלות עברו לדירה שהייתה בפנימיית הישיבה. כך הם חיו - ר' מרדכי למד, לימד והשפיע על הדור הבא של תלמידי טלז, ובה בעת מעולם לא הפסיק לכסוף לאוויר הארץ הקדושה.

על אף ששהיתי במחיצתו רק שנים ספורות, לעולם לא אשכח את השיעורים ששמעתי ממנו ואת הזמן שזכיתי להיות אתו. לעולם לא אשכח את חיוכו, את חמימותו ואת חכמתו. בעיקר את אהבתו הלוהטת לארץ האבות, ואת שברון הלב שחש כשנאלץ לעזוב את בית המדרש האהוב שבראש ההר ולהמירו במרחביה העצומים של אמריקה ובחורפי קליבלנד הקפואים. שנות שהייתו המועטות בטלזסטון תיזכרנה תמיד כשנים הטובות ביותר בחייו- שנות ההוד, שנות השובע.

אמר לי פעם צעיר בניו: "התקופה שבה גר אבי בארץ ישראל הייתה מיוחדת כל כך לאבי ולמשפחתי. שנתיים לאחר מכן הייתי בוכה כל לילה עד שנרדמתי- עד כדי כך התגעגעתי לארץ ישראל ולחיים בה. זאת הייתה תקופת השיא של חיינו". (מתוך הספר בהיכלם).

לחזור בזריזות

גדולי הדורות נהגו שגם שיצאו לחוץ לארץ לצורך מצווה שמותר לצאת בשבילה לחו"ל, ברגע שרק התאפשר להם, הזדרזו בזריזות עצומה לחזור לארץ, מרוב חיבתם ואהבתם את הארץ.

כתב בספר חרדים (מובא גם בשל"ה שער האותיות): "מצוות ישיבת ארץ ישראל - כל עת ורגע שהאדם בארץ ישראל הוא מקיים מצווה זו". כל רגע שאנו נמצאים בארץ ישראל, אנו מקימים מצוות עשה גדולה עד מאוד. כפי שגדולי הדורות נוהרים מלהתבטל רגע אחד מלימוד התורה שלא לצורך, כך נוהרו שלא להישאר רגע אחד מחוץ לארץ ישראל שלא לצורך.

מספר הרב יוסף אליהו: לילה אחד התקשרתי למורי ורבי הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א לשאול עבור משהו, האם מותר לו לצאת מא"י לעניין מסויים. הרב ענה מה שענה לעצם השאלה - ואז, כעבור שתיקה קצרה הוסיף: " אבל גם אם מותר, למה לרצות להיות דומה 'כמי שאין לו אלוה'?! (ראה כתובות קי, ב).

והוסיף וסיפר על עצמו: "דע לך, כשהייתי טס לרפידים בסיני, כדי ללמד תורה את בני הישיבה, הרי שבהלך הייתי משתדל לשבת בסוף המטוס, ובחזרה ארצה, השתדלתי לשבת בשורה הראשונה!..."

הנה לנו, שגם כשיוצאים בהיתר כדי ללמד תורה - אין זו כ"הותרה", אלא כ"דחוייה", ויש ערך גם לשבריר-שניה של שהות בארץ ה'!

כל שניה של 'דומה כמי שאין לו אלוה', ח"ו, היא קשה מאוד, ולכן בנסיעה הלוך התיישב הרב בספסל האחרון להרוויח עוד רגע בארץ ישראל, ובחזור התיישב בספסל הראשון - לחזור כמה שיותר מהר לנחלת ה'. (שיחות לספר במדבר עמוד מ' בהערה)

טומאת ארץ העמים - הלכה למעשה

הקשר ההדוק של הגר"א נבנצל עם בני חו"ל שלמדו בישיבת הכתל, אילץ את הרב לנסוע מספר פעמים לחו"ל. הרב שוכנע, שפגישה עם בוגרי הישיבה תרומם בצורה ניכרת את רמת קיום המצוות אצלם, ולכן טס מספר פעמים לחו"ל למפגש סוף שבוע עם הבוגרים ובני ביתם, כשתכלית הכינוס הוא שמיעת שיעורים מפי הרב, ושו"ת עם המתכנסים.

מוסיף ומוסר הרב אהרן בינה שליט"א, רבם של בני חו"ל שבישיבת הכותל: "הרב טס מאוחר ככל שניתן ביום חמישי אחה"צ, והגיע למלון שבאזור ניו-יורק בשעה המאפשרת קבלת שבת כהלכה. במשך כל השבת הוא שהה במלון, לומד ומלמד (הבוגרים מביאים את בניהם לקבלת ברכה מהרב. כדי להעניק לרב "אווירא דארץ ישראל" עד כמה שאפשר, הם מארגנים תפילת 'ותיקין' בשבת, כפי שהרב רגיל). בפעם האחרונה השתתפו בכינוס כ-750 איש, שהגיעו בטיסות מיוחדות מכל מדינות ארה"ב, אנגליה, ואף מאוסטרליה. האווירה היתה מרוממת ביותר, ובקבלת שבת ממש הורגשה קדושה באולם! אך יוצאת השבת - והרב מצפה בקוצר רוח למונית שתסיע אותו לשדה-התעופה...! כשהמונית מגיעה - הוא כמעט "מזנק" לתוכה בשמחה. עבור הבחורים מחו"ל שרואים את המחזה זהו "שיעור" המסביר בצורה הנחרצת ביותר, מה פירוש - "טומאת ארץ העמים"!... (שם)

כל רגע זה מצווה

כשעמד הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל להדפיס את חלק ו' של ספרו הנודע "כף החיים", לא ידע מהיכן לממן את ההדפסה, מאחר שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסו. ידידיו המליצו לו לצאת לחו"ל לגיוס הכסף, דבר זה היה קשה עליו מאוד, שהרי המקובלים מתחננים בתפילת הרש"ש בתיקון חצות שלא יאלצו לצאת לחו"ל. אך לבסוף יצא בלית ברירה, כשכולו תפילה שלא יאלץ להישאר שם זמן רב. "הוא יצא ברכבת לאלכסנדריה. מיד כשירד ממנה פגש על הרציף את הגביר סי' יוסף שמוחה, מגדולי הגבירים באותם ימים. הלה שאלו: "במה זכינו לביקור כבודו", רק הסביר את מטרת בואו הוציא הגביר הנ"ל מכיסו מאתים לירות, מחיר הדפסת הכרך... עוד באותו יום שב לביתו באותה הרכבת שהביאתו למצרים.

בירושלים התפלאו הכל, על שובו המוקדם כל כך, וכשסיפר את המאורע שקרה, פנו אליו כולם בטענה: "אם הצלחתם כל כך, היה כדאי להישאר עוד מספר ימים ולגייס את הסכום ליתר החלקים." "לא ולא", השיב רבינו ה'כף החיים', "לא אשאר בארץ העמים אפילו רגע אחד יותר מכדי הצורך הדחוף העכשווי..."

ביום ב' דראש חודש טבת תשט"ז, כתב כ"ק האדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג זצוק"ל לתלמיד מאמריקה, ששאל אותו אם לעלות ארצה: "תמהר בכל האפשרות לעלות לארצנו הקדושה... ויפה שעה אחת קודם... כל שעה ושעה בארה"ק היא בכלל יש קונה עולמו בשעה אחת...⁸⁶ ולא תאמר מחר לאחר זמן רק בבחינת נחשון בן עמינדב... המברכך שתזכה תיכף ומיד לבוא לארצנו הקדושה ותתברך בברכת השם מציון..."

86. כתב הבן איש חי (אדרת אליהו - סוף פרשת כי תבוא): אמר דוד המלך ע"ה (תהלים פד יא) 'כי טוב יום בחצריך מאלף, בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באוהלי רשע', רוצה לומר... גם מול העובדה שבחוץ לארץ ישנם יותר ימים טובים ביחס לארץ ישראל [משום יו"ט שני], עם כל זה חביב אצלי אותו היום שהוא בחצרך, דהיינו בארץ ישראל, מאלף ימים טובים שאעשה בחוץ לארץ. והסיבה כי בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באוהלי רשע [דהיינו בחוץ לארץ] מכיון שבארצות הגויים אין בהם קדושה.

להשתוקק לעלות לארץ

גם מי שלא יכול לעלות לארץ ישראל מצווה עליו להשתוקק לעלות, ולכן נקרא שמה של ארץ ישראל ארץ חמדה ככתוב "ואתן לך ארץ חמדה" (ירמיה ג יט). לפי שהיא ארץ שנתחמדו לה אבות העולם, (תנחומא משפטים י"ז)

זיקתו הנפשית המופלאה של מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל - הרב מפוניבז', לארץ חמדה "שנתחמדו לה כל גדולי עולם" - היתה מגילויי השיא של אישיותו. משחר ילדותו השתוקק ונכסף אליה. אף כאשר יסד ובנה את ישיבתו הגדולה בפוניבז' שבליטא, והקים למענה בנינים ואכסניות, היו עיניו ולבו תמיד בארץ הצבי, כשהוא מתכנן להעביר לשם את כל ממלכתו בבוא מועד.

מרגלא בפומיה: מצינו במדרש חז"ל (מכילתא פ' בשלח) שהבטיח הקב"ה לתת לנו "שש מדות טובות... ארץ ישראל מדה אחת..." מה פשר הגדרה זו? אלא כמו שעוה"ב הוא מדה - מדה רוחנית באדם, ויש גם פה בעוה"ז מי שהוא "בן עולם הבא" ("אנ'עולמהבאדיגער מענטש"), כך גם ארץ ישראל היא מדה, ויש מי שהוא בעצם מהותו "אנ'ארצ'ש'אלדיגער איד" (יהודי שארץ ישראל נעשתה חלק ממהותו ומידת נפשו).

לקחת אויר מארץ ישראל

אותו כלל גדול המובא מרבינו הבעש"ט הק' 'במקום שמחשבתו של אדם שם הוא', שימש אצל הרבי 'הנתיבות שלום' יסוד גם במקרה דנן: ליחידים שנאלצו לצאת מהארץ, או לבחורי ישיבת 'בית אברהם' שהוריהם התגוררו בחו"ל ובאו להיפרד מרבינו קודם צאתם לביתם לקראת החגים, היה מעודדם על חיבת הארץ ומזהירים לבל יסיחו דעתם מאין באו. לאחד הבחורים אמר טרם צאתו "הולך אתה לצאת מהארץ ולשהות תקופה בחו"ל, אל תשכח מהארץ כל ימי היותך שם, ותשתדל בכל יום לחשוב על ארה"ק וירושלים עיה"ק".

פעמים ברך חסיד שעה שבא לקבל ברכת הדרך: "אני מאחל לך שמיד ברגע שתגיע לחו"ל תתעורר בך ההשתוקקות וכבר תחפוץ לשוב לארץ הקודש".

וכה סיפר אחד מאנשי שלומו, שכשבא לצאת לחו"ל כדי להשתתף בשמחת נישואי אחיו, ונכנס לחדרו של רבינו לשאול את דעת קדשו לגבי הנסיעה, אמר לו שצריך לקחת עמו לחו"ל 'אויר ארץ ישראל'. והוסיף להסביר לו מה כוונתו - כל זמן שמרגיש שהאדמה 'בוערת' מתחת רגליו בעת שהותו שם, סימן שעדיין שורר בקרבתו 'אויר אר"י', אך באם ירגיש שלא היה מצטער לשהות עוד שבוע בחו"ל - סימן שנכשל ושוב איבד את האוויר הקדוש של אר"י הכל כך נצרך בעת נסיעתו לשם.

לתלמידי הישיבה בני חו"ל זכור הרושם מהעתים שהיו נפרדים ממנו טרם נסיעתם לביתם, או כשהיו מסובים על שולחנו בשבתות, היה מדבר על ליבם בטוב הארץ שחיי נשמות אויר ארצה, אין תורה כתורת ארץ ישראל, וכי אין מקום משובח הימנה עבור יהודים להתגורר בה, כאן הוא מקום גידולם הטבעי ופריחתם הרוחנית, כדי שלא יחדלו מלצפות ולהתגעגע אליה בכל מקומות מושבותיהם.

המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל היה מייעץ לתלמידיו, שנאלצו לעזוב את ארץ ישראל, לקחת איתם מאבני ארץ ישראל, זאת בכדי שעל אף שנסעו לחו"ל למטרות חשובות לא יגרום הדבר להרגשת התנתקות מהארץ. תלמידיו מעידים שבזכות האבנים שנטלו איתם בלכתם הם אכן הרגישו הרגשה מיוחדת ביחס לארץ ישראל, יש ששבו ועלו ארצה אחרי שנים רבות ותלו את הדבר בקשר שנקשר בינם לבין הארץ דווקא בשעת עזבם את הארץ על ידי אותם האבנים שנטלו בלכתם.

מספר הרב גולדבאום: בילדותי היה חם ליבי בקרבי בגעגועים לארץ ישראל בהביטי על האבנים שאבי מורי תלמיד המשגיח, הביא איתו מארץ ישראל ושהיו מונחים במקום בולט בביתנו בחו"ל, סמוך למקום שאמי מורתי תחי' היתה מדליקה גרות ש"ק (ספר מוסר דרך).

להשתוקק להיקבר בארץ

אף אדם שלא זכה לגור בארץ ישראל, מצווה להשתוקק לזכות להיקבר בארץ ישראל. דבר זה נלמד מיעקב אבינו ומבנו יוסף שביקשו שיעלו את עצמותיהם לקבורה בארץ ישראל לאחר מותו (בראשית מט, כט). גם על אברהם אבי האומה הישראלית מסופר במקרא שקנה מערת קבורה לשרה אשתו במחיר יקר (בראשית כג), וכתב האבן עזרא (שם) "נזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים".

אמרו חז"ל (כתובות קיא, א): "כל הקבור בארץ ישראל - כאילו קבור תחת המזבח, כתיב הכא: מזבח אדמה תעשה לי, וכתיב התם: וכפר אדמתו עמו"⁸⁷. ובאבות דרבי נתן (נוסחא א פרק כו): "כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח. לפי שכל ארץ ישראל ראויה למזבח. וכל הקבור תחת המזבח כאלו קבור תחת כסא הכבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו (ירמיה י"ז י"ב)".

במדרש (פסיקתא א - והיה מדי חודש) מסופר שיעקב שילם את כל ממונו לעשיו עבור הזכות להקבר בארץ ישראל, ואמרו "אתה מוצא באבות העולם אין סוף על מה שנצטערו על קבורת ארץ ישראל".

ונפסק להלכה ברמב"ם (מלכים ה, יא): "אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפר לו, וכאילו המקום שהוא בו מזבח כפרה, שנאמר וכפר אדמתו עמו, ובפורענות הוא אומר על אדמה טמאה תמות, ואינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מותו, ואעפ"כ גדולי החכמים היו מוליכים מתייהם לשם, צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק".

87 תוספתא מסכת עבודה זרה פרק ד: "ישרה אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה גוים ולא בחוצה לארץ ואפילו בעיר שכולה ישראל. מלמד ששיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצות שבתורה וכל הקבור בארץ ישראל, כאילו קבור תחת המזבח".

תבטיח לי - להקבר בא"י

מסופר על הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל, שכאשר למד בישיבת בריסק, הציעה לו אחד מבני משפחתו הצעת שידוך מארה"ב, כנראה עם משפחה תורנית שלא היה לו לחוש אודותיה מיציאה מעולמה של תורה, אלא שהתנאי הקודם למעשה היה כי בני הזוג יתגוררו בחוץ לארץ.

ההצעה היתה נראית טובה מכל הבחינות, אולם עם התקדמותה לפסים מעשיים, נכח רבי שמשון לדעת כי אם ייגמר העניין בכי טוב, ייאלץ להשתקע בחו"ל לכל ימי חייו, והדבר היסב לו עגמת נפש רבה. באחד מאותם ימים נכנס לדודו שהיה מעורב בשידוך, ובפיו בקשה בלתי שגרתית בעליל: "רצוני שיבטיחו לי, שגם אם אתגורר בארץ העמים כל ימי חיי, הרי לכל הפחות לאחר מלאות ימי ושנותי אקבר בארץ ישראל"...

המשפט הזה הוליד בקרב איש שיחו התפעלות כפולה. הן מחמת עגמת הנפש שעורר אצלו המחשבה על מגורים בנכר, הרחק מארצנו הקדושה, והן בשל כך שההבטחה כי לכל הפחות ימצא בה את מנוחתו לאחר מותו, היה בה כדי להשקיט את סערת רוחו בעוד בחיי חיותו...

למעשה, ירדה אותה הצעה מעל הפרק, וכעבור זמן מה זכה להשתדך עם שופרא דארץ ישראל ונותר לקבוע משכנו בארץ הקודש. ולא זו בלבד שמשפחתה של הרבנית היתה מארץ ישראל, אלא שרעייתו ע"ה מעולם לא יצאה לחוץ לארץ, למרות שההזדמנויות לכך היו רבות מספור, שכן הוא עצמו הרי ערך מסעות לרוב של חיזוק וזיכוי הרבים לארצות הגולה שבחוצה לארץ, ובנקל היתה יכולה להצטרף אליו ולו פעם אחת ויחידה, כפי שהיתה עושה בשמחה ובמסירות כל אימת שהיה מוזמן לשבתות חיזוק ברחבי הארץ, ובני המשפחה היו מצטרפים אליו⁸⁸.

88. השמש בגבורותו ח"א עמוד 182.

למות בארץ ישראל

כתב בספר הכוזרי (מאמר ב): "ומשבחים (חז"ל) מי שמת בה יותר ממי שנשוא אליה מת, ממה שאמרו: "אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מיתה". אבל אמרו במי שהיה יכול לדור בה ולא דר בה וצוה לשאת אותו אליה לאחר מותו: "בחייכם ונחלתי שמתם לתועבה, ובמיתתכם ותבאו ותטמאו את ארצי".

מספר הרב מרדכי זלמן פיקסלר, אשר היה יד ימינו ומשמשו של הגאון רבי אברהם צבי הלוי בעק זצוק"ל, רבה של מלבורן, אוסטרליה, על קורות השבועות האחרונים במחיצת רבו, מהרגע בו גמלה ההחלטה בלבו לעלות לארץ ישראל, לאחר שנודע לו כי ימיו ספורים, ועד הרגע בו עלתה נשמתו השמימה במעמד מרטיט כאשר בני משפחתו ותלמידיו סובבים את מטתו.

"באסרו חג של שבועות האחרון", הוא מספר, "הגענו לבדיקה שגרתית נוספת בבית החולים 'אלפרד' במלבורן, ליוויתי את הרב לחדרו של הרופא - יהודי שלצערנו אינו שומר עדיין תורה ומצוות. הרב הישיש נכנס לחדר והרופא פשט את ידיו כאות צער לצדדיו והפנה את אצבעו כלפי שמיא כאומר: רק הקב"ה יכול לעזור לך עכשיו.

"דער רב", כפי שמכנהו הרב פיקסלר, "עצם את עיניו לדקה ארוכה, הסתובב אליי ואומר לי בקול בוטח: 'אין דבר העומד בפני הרצון - תמיד רציתי לעלות לארץ ישראל'... הרב שלא דובר אנגלית ביקש ממני: 'בבקשה תשאל את הרופא אם זה אפשרי מבחינה רפואית'. 'פעלתי כרובוט ואפילו לא קלטתי את עומק כוונתו ברגע הראשון. תשובתו של הרופא החזירה אותי למציאות: 'אם הרב רוצה לטוס ולעלות לארץ ישראל, זה צריך להיות מייד, מקסימום תוך שבועיים'.

"סיימנו את הפגישה, והרב, כגנרל העומד בפני הקרב התחיל 'לירות' פקודות בדעה זכה וצלולה. ראשית אמר לי כי הוא רוצה להיפרד מהקהילה, אך קודם הוא מבקש שאכנס מיידית את בני משפחתו - חתנו הדיין הגאון רבי יהודה הכהן כץ שליט"א בתו ונכדיו.

"תחילה ביקש ממני הרב שאמסור להם סקירה על מצבו. בסיום דבריי פתח הרב בדברים מרגשים על רצונו העז מימים ימימה לעלות ולהשתכן בארץ ישראל, כפי שמצינו בגמרא על כמה מחז"ל שביקשו לעלות לארץ ישראל ולהסתלק שם. עין לא נותרה יבשה נוכח דבריו היוצאים מן הלב. הרב שיתף את בני משפחתו וצאצאיו בהחלטתו הסופית לעלות לארה"ק, וביקש מבתו וחתנו הרה"צ רבי ישראל חיים קאהן שליט"א, אדמו"ר מנחלת אהרן ואב"ד תולדות אהרן בבית שמש להתגורר אצלם בתקופה הראשונה.

"הרב היה הראשון שהתאושש מהאווירה הטעונה שהשתררה בסלון ביתו והזדרז לצאת למנחה בבית הכנסת. 'אני רוצה לכתוב מכתב פרידה מחברי הקהילה ואעדכן אותם אישית על החלטתי', אמר. למחרת יום רביעי ט' סיוון ישב הרב כמעט כל היום וכתב את מכתבו לבני הקהילה, כשכל מילה מדודה באצבע, הגהה אחר הגהה, עד שמסר את המכתב וחתמתו מתנוססת עליה. בשעה 7 וחצי בערב נתלתה המודעה בלוח בית הכנסת והשמועה פשטה כאש בשדה קוצים בקרב כל בני הקהילה, שרעשו וגעשו מההודעה הדרמטית.

"אברכים לצד זקני הקהילה, ילדים ובחורים המו סביב לוח המודעות ועיניהם ממאנות להאמין. שלושים שנה היה להם הגרא"צ בעק כאב רחמן וכרועה נאמן, רב הקהילה המאחד את כל גווייה של יהדות 'ארץ הזהב', ראש הישיבה האהוב של בחורי מלבורן והסב הישיש שדירבן ועודד בחיך את צעירי הצאן ב'אבות ובנים'.

"הרב שביקש להיפרד אישית מכל אחד ואחד, פתח את דלת ביתו מדי יום בין השעה חמש לשבע וחצי בערב. משפחות על נשיהן וטפיהן נכנסו בזו אחר זו וניצלו את המעמד, מי בבקשת ברכה ומי בבקשת מחילה. דמעות צער ורגש התערבבו להן באותן ימי פרידה בעירבוביא. והרגשות ההומים ברחובות מלבורן השפיעו על כל בני הקהילה. תפילות השבת שנערכו במספר מנינים ובבתי כנסת שונים התאחדו בשבתות האחרונות למנין אחד גדול, כאשר כל אחד רצה להספיק לשהות במחיצתו של רבנו האהוב.

"במוצאי שבת, לאחר שבת מרוממת ומאוחדת בהשתתפות כל בני קהילת מלבורן היהודית, נערך 'מלווה מלכה' רבתי, שם בסיום המעמד בירך שוב כל אחד ואחד באופן אישי ומסר בקבוק יין עם חתימה וברכתו עליו. למחרת ביום ראשון נערכה עצרת תפילה והתעוררות לנשות מלבורן. כל מבואות בית הכנסת התמלאו בנשים צדקניות, כשבסיום העצרת נשא הרב דברי ברכה היוצאים מן הלב".

הטיסה יצאה לדרכה, מספר הרב פיקסלר. המראנו מאוסטרליה בדרכנו להונג קונג. בדרך חש הרב ברע, ועם הנחיתה הובהל לבית החולים, שם התאושש, ולאחר 18 שעות המתנה המשיך בדרכו לארץ ישראל.

"נחתנו ביום רביעי כ"ג סיון בנמל התעופה בישראל, משם המשכנו לבית חתנו בבית שמש. למחרת היתה אמורה להיערך קבלת פנים, אך בשל חולשתו של רבנו בוטל המעמד. לאור ההתפתחויות ביקש ד"ר פינצ'ובר שאעדכן את כל ילדיו כי הוא ממליץ להם להגיע ולהיות קרובים אל אביהם בימים אלו, ואכן כולם הצליחו להגיע עד ערב שבת לישראל. בשבת פר' בהעלותך התחזק הרב וחש יותר בטוב, אך לאחר מכן במשך השבוע שוב נחלש. בשבת ראינו שעשה מאמצים אדירים לצאת לתפילות, וביום ראשון שוב נפל למשכב".

למחרת ביום שני החזיר הגרא"צ בעק זצ"ל את נשמתו ליוצרה כאשר סביב מיטתו כארבעה מנינים של בני משפחתו, תלמידיו ומעריציו. "נשמתו הטהורה יצאה ב'אחד' ממש, במיתת נשיקה כגדולי הצדיקים, בלי צער בגוף ובלי טלטולים וזעזועים", מסכם בכאב הרב פיקסלר את מסכת חייו של מי שהיה רבו המובהק ורבים של יהודי מלבורן, שנשארו כצאן ללא רואה וממאנים להנחם. (מתוך 'יתד השבוע' ט' תמוז תשע"ח).

להתבונן ביופיה של הארץ

גדולי ישראל לדורותיהם, היו מתבוננים בזיו הדרה וחוץ יופיה, של ארץ חמדת נחלת אבותינו, שכן בשביל לעורר את האהבה הטמונה בלב יש להתבונן בשבחה ויופיה של ארץ חמדה⁸⁹.

אחד המיוחדים בכך היה הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, המשתפך בספרו (דליות יחזקאל, כ"א, עמ' כו) בדברים נפלאים על יפיה של ארץ ישראל. וז"ל: "גם הדומם, הוא דומם רק לאלמים, אבל מדבר הוא למדברים, מי שלא ראה את המקומות היפים בארצנו הקדושה, לא ראה יופי מימיו, הרי לך טבריה שעליה אמרו חז"ל (מגילה ו, א) שנקראת טבריה בגלל שטובה ראיתה, מה טובה והדורה היא?

כי הזמין הקב"ה יחד את הר חרמון עם כתר השלג העטור בו שלא יסור ממנו, ואת הר הארבל הנמוך אבל יפה בקמטיו והדוריו, ותחת מרגלותיהם פרושה הכנרת, ים מיוחד במינו, שכל הימים הם זועמים ומסמלים את גבורותיו של מקום, ואילו הכנרת בטבעה היא שקטה ושלווה נסוכה עליה, לא שלווה מות כים המלח, אלא שלווה חיים, שחנן אותה חי העולמים, והיא מסמלת את השלום, שהוא הכלי המחזיק ברכה, של מי ששמו שלום, וכל ארצנו הקדושה כמה נאה היא, כל דשא, כל עץ, כל פינה וכל אבן, כל מקום שמבטך פונה אליו הוא נפגש בזיו עולמים, ולא לחנם הזמין הקב"ה את כל אלה לפונדק אחד, אלא כדי שימצא האדם שילוב ומזיגה שלמה, ויתגלה לפניו זיוו של: הדור נאה זיו העולם".

ולא הרי יופיה של ארץ ישראל כיופיה של חוץ לארץ, כי ארץ ישראל הוא מקום השכינה, וזיוה הלא הוא קלסתר פניו, "הדור נאה זיו העולם", ורק אלה אשר עיניים להם רואים את טובתה של ארץ ישראל.

זיו השכינה המשתקף בא"י מעיד שא"י עתידה להיות משכן לשכינה העליונה וכל זה מעיד עדות נאמנה, כי העולם הזה לא נברא כדי להיות עולם גשמי שפל ואפל, אלא להיות עולם רוחני, מעין עולם הבא, ועל כן מלא העולם זיו והדר, כי "זיו העולם" מעון הוא לשכינה, והוא מכון לשבתו ומכון כסאו".

89. כתב המאירי (ברכות מח, ב) מי שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו, והואיל והזכיר את הארץ ראוי לו להזכיר בשבחה, ושבח ראשון שיצא מפי הקב"ה על הארץ היה בנוסח זה שנאמר "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא, אל ארץ טובה ורחבה" (שמות ג, ח).

שאל תלמיד את הגר"ש רוזובסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', מה עליו לחשוב בדרכו לירושלים. ענה לו הגר"ש: "תחשוב על עוצמתם ויופיים של ההרים שסביב ירושלים".

(ספר 'להאיר' לרבי יחיאל צוקר, ספר 'ראש הישיבה' על הגר"ש רוזובסקי זצ"ל).

מספר הגר"ר יהושע ליף, ראש ישיבת נר יעקב: "פעם שיתף אותי הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, ראש ישיבת טלז בארה"ב, מרדכי בחידוש שחידש, ואותו כתב במכתב ששלח להגרי"י רודרמן זצ"ל, ראש ישיבת נר ישראל:

המשנה אומרת, 'המפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה, הרי זה מתחייב בנפשו'. והרב הסביר: "עד שהגעתי לארץ ישראל, הבנתי שהכוונה היא לאדם השקוע ב'קצות', ב'נתיבות' או ברבי עקיבא איגר, ועוצר מלימודו כדי להתפעל מיופיו של אילן. התנהגות כזו מעידה על זלזול בלימוד התורה, ולכן האדם מתחייב בנפשו.

אבל עכשיו כשהגעתי לארץ ישראל אני מוצא את עצמי מהלך באותן דרכים שבהן התהלך אברהם אבינו... איך, מאטל גיפטר, גייט אויף די זעלבע בערג פון אברהם אבינו- אני, מוטל גיפטר, הולך באותם הרים, שהלך בהם אברהם אבינו... איינער וואס ביי אים איז דאס המפסיק ממשנתו - מי שמחשיב הכרה כזו (של מראה אילן או הר יפה בארץ ישראל) ומפסיק מלימודו, פרשטייט ער נישט אז דאס איז אויך קודש אברין הוא - ואינו מבין שגם ההרים האלה הם ביטוי של אלוקות... הרי זה מתחייב בנפשו".

בהמשך מצאתי שביאור זה מובא גם בשם הבעל שם טוב, ומעניין שגם הבעל שם טוב השתוקק להגיע לארץ ישראל, אך מאמציו לא עלו בידי. "... (מתוך הספר 'בהיכלם').

מי שלא מתפעל מהיופי של ארץ ישראל - לא יצא ידי חובתו

סיפר המשגיח דקול תורה, הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל: "לפני כארבעים שנה ראיתי פעם את רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל עומד ומסתכל מהחלונות של הישיבה בקול תורה, לעבר העמק שהיה נשקף מהישיבה (לפני שבנו את כל הבתים) עד קרית יובל, הוא הוקסם מהנוף עד כדי דמעות והפטיר: "כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה, לא יצא ידי חובתו" (וכלשון הגמ' בברכות מח, ב), מי שלא מתפעל מהיופי של ארץ ישראל - לא יצא ידי חובתו"⁹⁰.

כיצד נשאר אתה אדיש מול יופייה של ארצנו?!

על הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל מסופר שהיה מרגש ומלבב לראותו בהתפעמותו מיופיה של ארץ ישראל. רבים מבני התורה יזכרו בודאי את הופעתו (בטבת תש"ו) בכפר חסידים, הרובץ על פני אחד הרכסים של הר הכרמל, לרגלי נשואיו והכתרתו של הגאון רבי אליהו אליעזר מישקובסקי זצ"ל לרב המקום. מה נאוו אז פעמי הרב במרומי הגבעה, אשר עליה עומד בית הכנסת המרכזי של הכפר, כשעיניו חובקות במבט נלהב את כל הנוף המשתרע לרגליו, וכל כולו מתרונן מגיל ואושר, ומפיו פורצת קריאה חמה של התפעלות: "הָאֵחָ, וְיֵינן אֵין ארץ ישראל, מה יפית ארצנו הקדושה!" ובאותו רגע כל העם מסביב משתאה אל המחזה, ואיש אל רעהו ילחשון: הראית כזאת מימך?! ומי ישוה לו בעוז אהבתו לאדמת קודש, הלא כמוהו ככינור חי לשירת הפייטן האלקי רבינו יהודה הלוי ז"ל: "לבי יאונה לחבק בזרועות עפר ארצך, ואחשוק בפי נשק אבניך".

וכבר היה מעשה, שטייל פעם בבני ברק באזור הפרדסים אשר מסביב לקרית הישיבה, בטרם היבנותה, ונלווה אליו אחד הסופרים החשובים. לפתע עצר הרב מהילוכו וסנטס בכך לוייתו: "סופר הנך? משורר? בעל נפש פיוטית? איזה נוף של תפארה משתרע כאן לעיניך, ממש כמו שכתוב "יפה נוף משוש כל הארץ"! כיצד, איפוא, הנך נשאר אדיש למראהו, אם לא ששוכנת בקרבך נשמה קרירה..." (הרב מפוניבז', חלק ג)

כיסופין לארץ ישראל

כתב בספר חרדים⁹¹: "הקרובים והרחוקים אשר חוצה לה, ראוי להם שיהיו נכספים ותאבים אליה, כי כשם שבחר בהם כך בחר בא"י ויחד אותה להם, ואין נקראין גוי אחד אלא עמה, שכך פירש רשב"י על מקרא שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

החרדים מביא לכך ראיה, מהיהודי הראשון שדרך בארץ ישראל, הלא הוא אברהם אבינו וז"ל: "מצינו במדרש שהקב"ה אמר לאברהם אבינו פעם ראשונה שילך לארץ ישראל ויראנה ויחזור, ואחר שחזר לא נתן לו רשות לחזור ללכת לארץ ישראל עד חמש שנים⁹², ואותן חמש שנים היה משתוקק לחזור ללכת, והוא אמר זה הפסוק 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה הנה ארחיק נדוד אלין במדבר סלה', מוטב ללון במדברות של ארץ ישראל ולא ללון בפלטטריות של חוצה לארץ, והיה תאב, ומשהורשה כתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ה', וקודם בואו אל הארץ לא היה משתוקק, אבל אחר שבא שמה פעם ראשונה וראה במראה הנבואה יקר תפארת קדושת הארץ אז נכסוף נכסף".

וממנו נלמוד לדורות אנחנו יוצאי חלציו להיות נכספים כמוהו, אף על פי שיושביה נמצאים לעיתים בצער, על מנת כך נהיה שמחין ביסורין.

91. מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ב.

92. כן מוכח מהכתובים, שהרי ברית בין הבתרים הייתה בארץ ישראל, ואז היה אברהם בגיל 70 (ראה תוס' ברכות ו:): ובפסוק כתוב שאברהם בן 75 שבא לארץ ישראל.

האדמו"ר מצאנז - היום המאושר בחיי

בירח האיתנים של שנת תשט"ו, התכונן האדמו"ר מצאנז רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זי"ע לעלות ולהיראות בארצנו הקדושה. מקורביו הרגישו כבר בימים הנוראים בסדר עבודתו, כעין סערה נפשית ושינויים יוצאים מן הכלל, שהתפרשו על ידם כהכנה רבתא לפני המסע לארץ ישראל.

מביני דבר הזכירו באותו ענין את הסיפור הידוע מהרה"ק רבי אהרן מזיטאמיר זצ"ל, שבא אצלו הרה"ק רבי אברהם דוב מאברוטש זצ"ל (בעל היבת עין) ערב נסיעתו לארץ ישראל ומצאו שהוא חולה, אמר לו רבי אהרן: "יש רפואה למחלתך, לשתות מימי ארץ ישראל. והנה מר משתוקק לנסוע לשם ומחשבתו שמה, ודינו כבר עכשיו כאחד מבני א"י, אם יקח מים לתוך פיו ויפלטם, ואשתה אני מים שהיו בפיו של מי שנכסף לא"י, בודאי אתרפא בשתייתם..." עשה ר' אברהם דב כבקשתו ורבי אהרן נתרפא.

"אף רבינו", אמרו החסידים איש לרעהו, "מכיון שעומד לנסוע לארצנו הקדושה, וכל מחשבות לבו תקועים שמה כמוהו כאחד השרוי בכל רמ"ח ושס"ה בארץ ישראל".

קרוב לשעת חצות הלילה, אור ליום חמישי כ"ב בחשון, המריא המטוס ישר לארץ ישראל. רבינו זי"ע ישב כל הדרך אפוף להבות קודש. עיניו יורדות פלגי דמעה. כולו רועד מהתרגשות, ושפתותיו רוחשות בעל פה את פיוטי הגעגועים מקינות ת"ב: "ציון הלא תשאל... "ציון עטרת צבי..." "ציון ידידות..." "ציון צפירת פאר..."

עין בעין ראו אז כולם, כל הנוסעים היהודים שהיו עמו במחיצתו באווירון, כיצד משתקף בקלסתר ציור חי של דורש ציון אמיתי, כפי שמתארו רבי יהודה הלוי זלה"ה: "אסיר תקוה... נותן דמעיו כטל חרמון ונסחף לרדתם על הרריך... ינעם לנפשי הלוך ערום ויחף עלי חרבות שממה אשר היה דבריך... אניד לבתרי לבבי בין בתריך... וארצה אבניך ואחונך את עפריך..." הורגש כאילו מלאכי מרום מלווים אותו כשעומד ליכנס בארץ השכינה, מלאכים מארץ ישראל, ובד' אמותיו נושב כבר אורא דארץ ישראל.

ברדתו מכבש המטוס בבואו להתיישב בארה"ק אמר רבינו זי"ע: "זהו היום המאושר בחיי".

שאלו שלום ירושלים

מאהבת וחיבת הארץ היו גדולי ישראל מתעניינים תמיד מהנעשה ונשמע בבנין הארץ, ועל כל תוספת בניה של הארץ צהלה ושמחה ליכם עד מאוד, וכמאמר הכתוב: "שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִי אֶהְבֶּיךָ" (תהלים קכב, ו). וכלשון ר' יהודה הלוי בפיוטו: "צִיּוֹן הֲלֵא תִשְׁאַלִי לְשִׁלּוֹם אֶסִירֶיךָ - דּוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמֶךָ וְהֵם יִתְּרַעְדְּרֶיךָ".

שאלו שלום ירושלים

ארץ ישראל - זו היתה תמצית תשוקותיו, כיסופיו, של רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל. הלב, שהיה מלא ועובר על כל גדותיו שפע של אהבה לתורה ולכל היקר והקדוש לישראל, הלב שפיכה מבועי יקוד ולהט חסידי, התלהבות צרופה לכל דבר שבקדושה - התגעגע ונכסף בחום לארץ ישראל.

באהבתו ותשוקתו הרבה לארץ ישראל היה דורש וחוקר מפי כל יהודי מארץ ישראל, או שזכה לבקר בה - על מצבה של ארץ חמדת אבותיו, יושב היה שעות ומאזין בעיניים נוצצות מערגה לכל הגה היוצא מפי המספר, באותה שעה היה משוטט ברוחו בעולמות אחרים.

אחד מהם רבי השיל שצ'רנסקי שמו, נסע פעם לארץ ישראל ועבר בה לארכה ולרחבה, מששב לובלינה קיבל אותו רבינו בשמחה וחביבות רבה, ובמשך תקופה ארוכה חזר וחקר אותו על כל מה שראו עיניו בארץ ישראל.

דמעות געועים לארץ ישראל

תלמיד רבינו, הגאון רבי יהושע בוימל, כותב בזכרונותיו: "לאחר תום הריקודים [של שמחת תורה] התיישב רבינו יחד עם התלמידים בסוכת הישיבה. האוירה התלהטה והתחשמלה כאשר מענין לענין באותו הענין עבר לנושא שהיה כה חביב עליו בתקופה האחרונה, הלא הוא עלייתו הצפויה לארץ ישראל.

מתאר אחד הנוכחים: תוך כדי דיבור התלהב מאד, והזכיר מספר מאמרי חז"ל המדברים מקדושתה של הארץ. דמעות נקוו בעיניו אשר העידו על געועיו לארץ הקדש. אוירה של ארץ ישראל השתררה באולם, מתוך גרונם של התלמידים התפרצה שירה אדירה "והעלנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם".

לבי במזרח

עוד משחר ימי נעוריו נכספה וגם כלתה נפשו של ה'אמרי אמת' מגור זצ"ל אל הארץ הטובה. חסידים מספרים, שכבר בהיותו ילד רך, הכירו בו סימנים של תשוקה וגעועים יוצאים מן הכלל לארץ אשר עיני ה' אלקיך בה, כפי שלא ראו אצל אף אחד מאחיו וחבריו ושאר בני גילו. ובכל פעם שנודמן לגור מישוהו מ"שם", היה מקיפו בשאלות על החיים וההווי בארץ ישראל, אשר מעולם לא ראה אותה, כשכולו אומר צמאון לדעת כל המתרחש שמה ב"אורא דארץ ישראל" עד לפרטים הקטנים ביותר.

שמחה בבנינה

גדולי ישראל באהבתם את הארץ, שמחו לראות כל בנין ובנין שנוסף בארץ ישראל.
 וכמו שאומרים בברכת מעין ג' - וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשִׂמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ.

לשמוח בבנין הארץ

המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל שמח מאד לראות שבונים מבנים חדשים בארץ ישראל, משום שיש בכך מצווה ליישב את ארץ הקודש.

מספר נכדו: זכיתי והמשגיח התארח בשבת בביתי, במהלך השבת הביט והתעניין כמה וכמה פעמים על בנין שבנו מול ביתי, וראיתי שיש לו מכך הנאה ושמחה גדולה. שאלתיו מדוע סבא כל כך מתעניין? ואמר: "אני שמח שמקיימים מצות יישוב ארץ ישראל!"⁹³

93. מהספר עבודת הימים הנוראים במשנתו של המשגיח.

הגרי"ח זונגפלד שמח מאד לראות בבניינה של ירושלים, ובקיץ האחרון לחייו, כאשר היה כבר חלש מאד וההליכה ברגל היתה אצלו בלתי אפשרית כלל, נסע לפעמים קרובות ברכב, לראות את השכונות החדשות של ירושלים. כמעט שלא השאיר שכונה שלא ביקר בה.

כאשר נוסדה המושבה "מחנה ישראל" על ידי אגודת ישראל, נסע מרן זיע"א לבקרה ולחנוך בה את הרבנות של אחד מחכמי הישיבה שבירושלים. צהלתו היתה בפניו ועיניו המאירים הבריקו שבעתיים, למראה יהודים חרדים אוחזים במחרשה ומעדר, וחורשים את אדמת הקודש. פתאום ניגש מרן זיע"א אל אחד החורשים, הוציא את המחרשה מידיו, וניהל בעצמו את צמד הבקר משך מטרים אחדים. הוא נגש גם אל באר המים ומילא כמה כדי מים, ושפתיו הביעו: "וּשְׂאֲבָתֶם מִים בְּשֶׁשׁוֹן". אחרי כן פקד על כל הנוכחים לשאוב, ולומר בשעת מעשה את ט"ו שיר המעלות שאמר דוד בשעה שהעלה את השיתין. (מתוך הספר 'עמודא דנהורא' - הרב משה בלוי)

סיפר הרב שאול דימרי: פעם נסעתי עם הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל בצפון הארץ, ובדרכנו עברנו בכמה כפרים ערביים כמו טורעאן וראיתי שבכל היישובים הללו אין יהודים מְבַנְיָה של ארץ ישראל. לפתע ראינו יישוב בבנייה, ולפי הסדר וסגנון הבנייה היה ניכר שמדובר ביישוב יהודי חדש.

הרב ביקש לעצור את הרכב ושאל אותי מה היישוב הזה. - אמרתי לו שבשביל לייהד את הגליל החליטו להקים יישובים קטנים במקומות אסטרטגיים שנקראו "מצפים", בכדי לשמור על אדמות הגליל למען עם ישראל ושלא ישתלטו עליהם ערבים. הצבעתי על הכלים הכבדים שפרצו שם את הדרך ועל הקרוואנים שמוצבים שם ואמרתי לו: כאן מוקם מצפה הושעיה, כנראה על שם רבי הושעיה שישב ביישוב ציפורי שנמצא בסמוך לכאן.

הפנים של הרב אליהו הוארו מאוד, וניכר בו שהוא שמח שמחה גדולה. הרב יצא מהרכב, והתחיל לדבר על חשיבות הבניין והיישוב של ארץ ישראל. הוא הזכיר את נבואת ירמיהו "עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל" (ירמיהו לא), הזכיר את הנבואה בספר יחזקאל שאומרת כי כל בית שנבנה בארץ ישראל הוא סימן לטהרתם של ישראל המתחזקת. "ביום טהרי אתכם מפל עוונותיכם והושבתי את הערים ונבנו החרבות" (יחזקאל לו לג).

הרב כל כך שמח עד שהוא ביקש את הגלימה שלו, לבש אותה והתחיל לשיר את המילים מההלל "אנא ה' הושיעה נא". מן הסתם בגלל השם של היישוב (מצפה הושעיה).

האמת היא שאני קצת התביישתי בעצמי שאני לא שמח שמחה כל כך גדולה בכל פעם שאני עובר כאן ורואה את בניין הארץ. התרגלנו ולא שמים לב לגודל המעשה שנעשה על ידינו יום יום. טוב שנסעתי עם הרב אליהו שהראה לנו כי כל יישוב הוא גילוי שכינה ממש. שמחה ענקית של ממש⁹⁴.

94. "קול צופיך" מסעי תשע"ט.

בקרוב יופיע

אור מופלא

הספר הנפלא

גדולי ישראל בחיבת הארץ

מאות עמודים

בסיפורים מרתקים

על עליתם וגעגועיהם של כשמונים גדולי ישראל
מהדור האחרון - לארץ הקודש.

קטח

אין לך
מצוה גדולה מזו,
להכב ארץ אשר
המלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא
חפץ ביקרה,
ודורש אותה תמיד,
ועיני ה' אלקיך בה"

(ספר טבור הארץ – הרב משה קלוירס)